

Pranam

20/06

శాశ్వతపు చందాదారుల సమకూర్పువారికిఁ బ్రోత్సాహము.

1. మా గ్రంథము విదుగురు శాశ్వతపు చందాదారుల సమకూర్పువారి వేగుజుక్కయొక్క తెండవమరీచియి, వారిని నిరు క వల నుచితముగ నిత్తుము. పదుగురు బ్రచురిం చుగ్రంథముల నుచితముగ నిత్తుము. వారు మా గ్రంథ మాలకు శాశ్వతముగ నుచితపుచందాదారుల నున్నారు.

2. ఏనుపదియైదుగురుకన్న నెక్కుడువ. వీరువారికి, మానుండలివారు, మానుమానమునిత్తురు.

3. వీరికిమించిన చందాదారుల వారు మా సమాజమునకు, వారిని పడినచో పోషకులగుచున్నారు.

4. శాశ్వతపు చందాదారులను సమకూర్పు సామగ్రియు గలవారు, వీరి ట్లుగాఁ బనిచేయఁగోరినచో, వారికిఁ దగిన కమీషనుగాని, శీతముగాని యివ్వబడును.

5. తాము సమకూర్పు శాశ్వతపు చందాదారులు మా గ్రంథము గొనునారుగా నుండవలెను,

ప్రచురింపఁబడిన గ్రంథములు.

ఉవః కాలము (THE DAWN):—కలభాషిణియను పేర నాంధ్ర భాష, స్వీయచరిత్రఁ జెప్పుచుండినటుల వ్రాయఁబడిన యాంధ్రభాషాచరిత్ర. సంపాదకప్రణీతము, 233 పేజీలుగలిగి, “ఫెదర్ వైటు” కాగితము ముద్రిం పఁబడిన వచనకావ్యము. వెల చందాదారులకు 0-14-0. ఇతరులకు 1-0-0 పోస్టేజీకాక.

వాఁడే వీడు (THIS IS HE):—అపూర్వముగ నున్న నవల ఆంధ్రభాష యిదివఱకెన్నఁడెఱుంగదు. దీనిఁ జదువ బ్రారంభించినది ముద్ర లు ముగించువఱకు మూయ మనసొప్పదు. కార్యదర్శిప్రణీతము. కథాసంధ రాబునుసారమువేయఁబడిన ‘హోఫ్టోన్ బ్లాక్’ కలిగి 272 పేజీలుగలచిత్రము. గువచనప్రబంధము. వెలచందాదారులకు 0-12-0 ఇతరులకు 1-2-0 పోస్టేజీకాక.

ఇతర విషయములు.

1. అమౌన్యసహాయప్రకటనలకు తావొసంగుదుము. ఇతరుల ప్రకటనల కు సరసమగుధరల కారుచాక చేసి యేర్పఱచినాము.

VI అచ్చననున్న గ్రంథములు.

మనోవినిాశము - స్వభావోన్మీలనము (Development of Character)

గలిగిన మనోహరమగు రాజపుత్రస్థాన విషయిక నవల.

సుహృల్లత — అతి మనోహరమైన కల్పితకథ. స్నేహము, దాని పరిణామములు కడురమ్యముగ నుగ్గడింపబడినవి. లోకమున స్నేహితుల కెట్టి కడుగండ్రు సంభవించునో యీ పుస్తకమున వ్యక్తీకరింపబడినవి. శైలి కడుంగడు హృదయరంజకముగా నుండును. కల్పనాచమత్కారము అనన్యసామాన్యము.

రా. బోవు గ్రంథములు.

అమాత్యసాగరము — తెనుంగుభాష మున్నెన్నఁడెరుంగని విషాదాంత నాటకము. 5 అంకముల కల్పితకథ. కథాకల్పనము ముద్రారాక్షసము నకు వెనుకదీయదు. కల్పనాచమత్కారము షేక్స్పియరుమహాకవి తన గొప్ప నాటకముల గనుపరచినదానికి సరియగును. స్వభావనిరూపణ, మనోప్రదర్శనాది యుత్కృష్ట విషయములతో గూడుకొని యాంధ్రనాటకములలో మిగుల ప్రసంశనీయమయి యుండుట చదివిన వారల కెల్లరకుం దెలియగలదు. పద్యము లతిమనోహరములు. శైలిహృదయరంజకము అనేక నాటకంబులకు మాగ్గదర్శికానున్న నాటకరాజము. హూణాం గ్రభాషల నారితేరిన వారిచే విరచితము

పరిణయము — పెక్కు వర్సరములకు ముందు రచింపబడిన పద్య కావ్యము. అనగ్గళమగు ధారయు, తేనెలూరు పదములును, మనోహరములగు కల్పనలునుగలిగి యయిదాశ్వాసముల విరాజిల్లుచున్నది. ఋతువులయందలి ప్రకృతివర్ణనలు చదువదగియున్నవి. ఇందలి యలంకారములమితానంద దాయకంబులు.

దేవరాజు - వేంకటకృష్ణారావు,

వేంకటకృష్ణ గ్రంథమండలి.

కార్యదర్శి, బరంపురము.

(c) నయనములు.

హస్తా - పోనకులగుచోదల శీలాతివాదికైచ నింది గాగ్రహ్య సే యు
పదా-గి-పదాదేనది. గాగ్రహ్య నిట్టి సమయములందు, నితర క్షణములలో
నుపయోగించునూడదని నాయుద్దేశము.

(d) చరిత్రాంశములు.

శర్మచూల యనుపేరుగల యొకానొకకన్యక, నాను గామించినశర్మను
దెండ్లియాడలేక, మ-యొకనిఁ దెండ్లి నూడనిచ్చుగింపక, కంచిలియను గామము
నగల గుండములోఁబడి పూర్వక లమున మఁజించియుండెనని, కంచిలీగ్రామ
మున నెద్దను చెప్పుదను. నేను కంచిలిలో సాల్బునభయిస్సెక్తురుగా నున్న
ప్పుడు, ఈకథను కని, దీనిని నాటకముగాఁ జేయనెంచుచుంటని. నేటికి నా
మనోరథ విఘటించెను. ఇందలిచరిత్రాంశ మింతియే. కాని, శ్రీకాటశములోని
ననాబులను, జలంకాలోని గాజులను వర్ణించియుంటచే, నవియన్నియును చ
రిత్రాంశములేయని భ్రమింపవలదని, పాఠకులను బ్రార్థించుచున్నాను.

(e) కృతజ్ఞత.

ఈనాటికానచనయందు నాకు గురువునలె నుపకార మొనర్చిన శక్తిని
యరుమహాకవికి సాష్టాంగనమస్కారములు చేయుచున్నాను. కవితావిద్యాగు
రువులగు మత్పితామహులకు నీకృతి యంకితమియఁబడినది. కావున, పాపిప్ర
తిబింబ మిందు నిల్పఁబడినది. పాశ్చతీకవిగారిబ్లాపను నాను నుచితముగా
నొసంగి, వారిప్రతిబింబములను నిరంతరమును దర్శించుభాగ్యము నాకుఁ గల్గఁ
జేయుటయేకాక, భగవత్స్వరూపుఁడగు నమ్మహా మహునిదర్శనభాగ్యము
సాంధ్ర్యలోకమునకును మఱియొకసారి కలిగించిన శ్రీయాంభోమత్రికాధిపతి
గారికి నేనెంతయుఁ గృతజ్ఞుఁడను. ఈనాటకమును బ్రచురించి, నాను నుప
కారమొనర్చిన శేషజుక్కగ్రంథముండలివానికి నేనెంతయును గృతజ్ఞుఁడను.

గ్రంథకర్త.

పాత్రులు.

పురుషులు.

- (1) ప్రభాకరుడు—కథానాయకుడు.
- (2) అరుణాచలశాస్త్రి—ప్రభాకరునితండ్రి.
- (3) నాగరశాస్త్రి—సరోజునితండ్రి.
- (4) వామనశాస్త్రి—సరోజుని (పెండ్లియూడ నెంచినవృద్ధుడు).
- (5) నవాబు—శ్రీకాకుళమునవాబు.

స్త్రీలు.

- (1) సరోజుని—కథానాయిక.
- (2) పద్మలత—సరోజునితల్లి.
- (3) సంధ్యాదేవి—ప్రభాకరునితల్లి.
- (4) దాసి—సరోజునియింట పరిచారిక.
- (5) పృథ్వీపరిచారిక | కుముదిని పరిచారికలు.
- (6) చతుర
- (7) కుముదిని—నవాబుపెండ్లియూడిన కుత్రియ స్త్రీ.

రాజభటులు, జెయిలుభటులు, పెండ్లివారు, వ్హగైరా
సరోజుని పురుష వేషము, చతుర పురుష వేషము.

స్థలములు.

కంచిలి, శ్రీకాకుళము.

no. 89

~~89~~

౩ చిన్న విన్న పము.

ఆంధ్రమహాజనులారా !

కాలమెంత విపరీతముగనున్నది ! ఊరకుందనున్న నుండనీయక ముందునకు లాగుచున్నది. సరియే—విన్న వింతుము.

తొలుత వేగుజుక్క కార్యదర్శిగారు శ్రీమంతులు బాలకవి భోగరాజు-నారాయణమూర్తిగారితో, “అయ్యా, తమకొక నాటకము వ్రాయగూడదా, మాకమిటీ వారంగీకరించినచో సద్దానిం బ్రచురింతు”మని, యడుగుట వాస్తవమే. అందునకు శ్రీ. బా. భో. నా. గారు-9 రోజులలో నొక నాటకమును వ్రాసినారట. ఆ నాటకమును మాయెదుట చదువునపుడు, వారా గ్రంథమునకొక నామమిడిరి. ఆ నామకరణముజూచి, మేము, “అయ్యా! యీ పేరీ గ్రంథమున కెంతవరకు దగియున్నది,” అన, “అదియేమోకాని, పేరుమాత్రము నాకు చాలా ప్రియముగానున్నది. కాన లవంగి యనియే యుండవలెననియు, “అయ్యా ! యీ ప్రయోగము సరియా ?” అన, “లక్షలకొలది భారతమున ప్రయోగములు చూపగలను గాని యిప్పుడు చెప్పలే”ననియు, ఇన్ని మారు పేషములేటికండీ ? చదువరులకుగాని, ప్రదర్శకులకుగాని, గ్రంథకర్తలకు తమకుగాని ప్రయోజనములేదే !” అన, అమ్మమ్మా ! ఉండనియ్యండీ - ఆడి యన్సుగుమ్మ అయిపోతారండీ” అనియు, అయ్యా, వీరిట్లుచేయుట సరియా? అన, “మాప్రతాపుడును, మాలవంగియు నిట్లేచేసి”రనియు, ఈకల్పన నించుక సవరించిన బాగుగనుండు” అన, “అబ్బబ్బా ! పద్యము నాల్గునాల్గొలో చించి యాలోచించి, వ్రాసితినికాన దానిని మార్పరాదనియు, “ఇట్లుగుట యసంభవంబగు నేమో ?” అన, “అంత పరిశీలించి చూచువారెవరు? ఉండిన నుండనిం”డనియు, * * * యి, ప్రత్యుత్తరము లొసంగుచున్నను, తుదకు, “ఎందును గానున్న కథావిషయమున నైనం గొన్ని మార్పులు జేయవలసియున్నది. రసభంగములు, చరిత్రావిషయికపు నసందర్భములు, స్వభావనిర్మాణోన్మీల నాదుల పోషణల కత్యంతంబగు భంగంబుగలుగుచున్నవని మే మనుటయు, వారందుల కంగీకరించుటయుఁ దటస్థించినవి. కాని వారియనుమతి ప్రకారము నాటకమును మార్చకయే, కథను సవరింప మాకును కాలాడకయుండెను.

ఇంక కార్యార్థిభారము వహించియున్న తామే యుదాసీనభావంబు నందియుండ, సంపాదక కార్యదర్శులు వారియింటికిపోయి, ఆగ్యవర్యా? మీరు చేయవలసిన మార్పులివి' యని యనకపోవుటయు చింత్యమేకదా!

పోనిండా మార్పులు లేకయే, యాగ్రంథమును మీకు పంపుదుమన్న ఆర్యులారా! మీ ధనము అంతత్రుష్పము వట్టియున్నదా? తామొసంగు 9 అణాలను, తమకొకలోకస్వభావవిషయమో, లేక యొకానొకచక్కని నీతి యో, యొసగి చదువరుల మనముల నావంతయైన నుత్కృష్టదశకు తీసికొని రాకపోయిన, నీ వేగుజుక్కమండలి వారెంతయు నిందార్హులుకారా!

కానిచో భాషకు నూతనవిషయమునైన నొసంగవలయునా? ఏదియు లేనిచో నిందులకె మారలు ధనమేల వ్యయముచేయవలయును, అను విషయంబులు మామనంబుల నుంటచేతను, ఆయన కార్యార్థియయ్యి, నుదాసీనభావంబునందియుంటచేతను, నీ ప్రేమము మీ ప్రేమిడి గాంచ నేగుదెంచినది. లతాంగికిని, ఈ ప్రేమమునకుం గల తారతమ్యము చదువరులె రుంగకపోరు. నిజమాడిననిష్ఠురమగు నేమో. మంచికార్యముచేయ నెంచిన నవాం తగములు మెండుకదా! ఆ మరచితిమి. భరతవాక్యంబునకుముందు, కవీశ్వరుని నోటినుండి వెల్వడిన 'ద్రుప్తసహజ'మునుగూర్చిన పద్యమును చూచినంత, మే మొసర్చిన యీమహాపరాధమును కవిగారెంత యుదాహరణమునను ముతోభరించి యెంత యశంబునందిరో మీకే తెలియగలదు. పద్యము అసందర్భమైన నగుగాక.

ఉ. అన్నలవంగియిట్లు మమునందర నొక్కటనే మహానుభా
వోన్నతి నెందఁజేసి చటులొద్దుననిష్ఠురవాక్యకాండ సం
విన్నులజేయ వెల్వడితివే? ఓహి! నీరసపుత్రికాఖ్య మే
లెన్నగరాదె తోడిజలజేతుణలొనని మెచ్చుచుండగన్.

* కాక, లతాంగి-ఈమార్పులవలన ఛందోభంగము గాదుగదా.

N. B:—మీదిపద్యమున కామాలుపెట్టుట మరచినాము. చదువరులు తమ
యిచ్చానుసారముగ కామాలను పెట్టి చదువుకొన బార్ధితులు:—

NOTE.—కవిగారెంతతోనైన దృష్టినిొందక యొకను కయ్యమునకు గాలు
ద్రుప్త సాహసంతురా!

వేగుజుక్కగ్రంథమండలి.

పుస్తకనిణ్ణయ సభవారు.

~~XII~~

మకుడెం 241

నదికాచి వెంకటాచలం

హరిహరేశ్వరం

శ్రీ

“వేగంబుక్క” గ్రంథములు.

యొక్క-

3వ ముద్రా

శ్రీ వేమము. శ్రీ

అను విషాదాంత నాటిక

ఇవ్వగా

మండపాక-పాఠ్యశ్రీశ్రీశ్రీ గారిచే

రచియింపబడినది.

మొదటి ముద్రా.

బరంపురము:

శ్రీ స్వచ్ఛాపతిముద్రాక్షాళాలో

ముద్రింపబడినది.

1913

చందాదారులకు
వెల రు 0 - 6 - 0
అంచెకూలికాక

Copy right Registered.

ఇతరులకు
వెల రు. 0 - 9 - 0.
అంచెకూలికాక

రాజపోషకులు.

మ. రా. రా. శ్రీ. శ్రీపితాపురము రాజావారు.

మ. రా. రా. శ్రీ. శ్రీ సంగమవలస ఓమీన్ దారుగారు.

పోషకులు.

మ. రా. రా. శ్రీ. పుక్కెళ్ళ-శమ్మయ్యనాయుడుగారు, బారువ.

మ. రా. రా. శ్రీ. దాసిరాజు-నీలాచలం పంతులుగారి ధర్మపత్ని
కీర్తిశేషురాలగు శ్రీమతి రంగనాయకమ్మగారి
జ్ఞాపకార్థము.

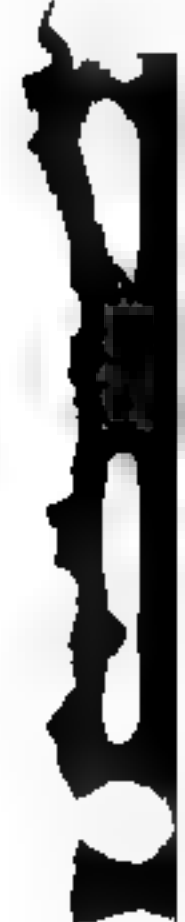
మ. రా. రా. శ్రీ. దేవరాజు - వేంకట సృసింహరావుపంతులుగారి
ధర్మపత్ని కీర్తిశేషురాలగు శ్రీమతి రంగనాయ
కమ్మగారి జ్ఞాపకార్థము.

“ a poet hidden
In the light of thought,
Singing hymns unbidden,
Till the world is wrought
To sympathy with hopes and fears it heeded not.”

Shelley.

4

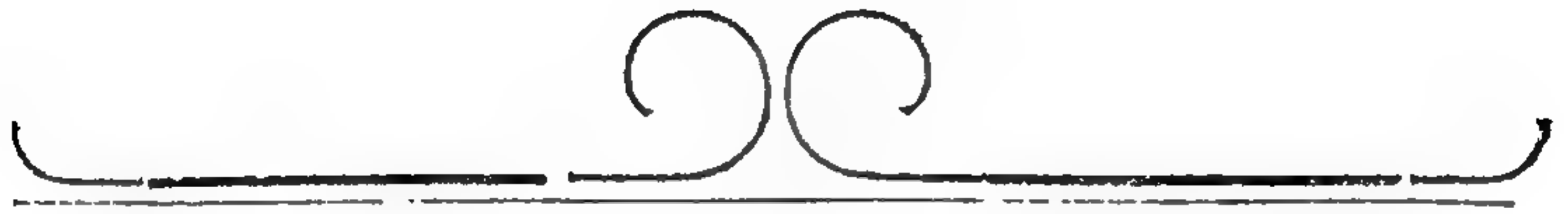

Kuntla Am of
Dandarama
Ragunani.

అంకితము.

శ్లో॥ మ త్పితామహా గూఢేన
య స్సర్వశ్లో విరాజితః
సమర్పిత మిదం కావ్యం
తస్య పాదాబ్జ సన్నిధౌ॥

మా అనుమతి లేనిది ఎవ్వరును ఈ నాటకమును ప్రదర్శించ
పగూడదు.

‘వేగుబుక్క’ గ్రంథమంజలి,
బరంపురము.

సంపాదకీయ భూమిక.

ఈ పేక్షాపూర్వకముగా మూడవమరీచియగు నీ ప్రేమము నాలుగవకముల నాటికయ్యి విరాజిల్లుచున్నది. ఒకవంక సంఘావస్థయు నింకొకవంక చారిత్రకవిషయంబును దెలియఁజుచుచు, క్షత్రియేతరులఁ బ్రధానపాత్రలుగాఁగలిగి, నూతనమాగ్ధావలంబియ్యి విషాదాంతముగనుండు జిట్టి నాటకములు భాషకు నూతనములేయగుఁగాదా. ఏషయంబునైన బలకరంబుగఁ దెలియఁ జేయు విషాదాంతనాటకంబుల నాంధ్రు లెట్టులాదరింతురో తెలిసికొన ననేపలు గోరుచుంటు యెఱింగినవిషయమే.

ఈ గ్రంథమందలి కొన్ని భాగములు మేక్సికాయరువ్రాసిన 'లోమియో జ్యూలియట్' అను నాటకమును స్ఫూర్తికేదెచ్చుచుండును. కథాసామ్యము చే గ్రంథకర్తగారు మహాకవిచంద్రవిరచితంబగు నాగ్రంథమునే సహాయార్థము నెన్నికొనుట మిక్కిలిసమంజసమై యున్నది.

నాటకరచనయందుఁ బాటించఁబడిన నియమములలో సంభాషణయందు విస్తారముగఁ బద్యములఁజొప్పఁగూడద'ను నది యొకటిగఁ గాననగుచున్నది. అన్ని పాత్రలయందును గాననగు స్వభావనిరూపణంబును, పద్యగద్యంబుల యందెక్కుడుగఁ గూర్పఁబడిన మహాశయంబులును, సమయానుసరణంబుగ నటకటఁ బొందుపఱపఁబడిన హాస్యరసవిషయంబులును గ్రంథకర్తగారికి సంతృప్తిజయము నిచ్చినవని యెన్నఁదగియున్నవి. ఆల్పాయుష్కులగు సరోజినీ ప్రభృతరు లెట్టిఘనకార్యంబులనయినఁ జేయఁజాలియుండు రనిమాత్రము చదువరులు మనంబుల నూనవలయును.

జిట్టిగ్రంథమును మా కొసంగిన గ్రంథకర్తగారికి మాకృతజ్ఞతం దెలుపుచు, నింతకుముందు మేముప్రచురించిన గ్రంథములను జేకొని మాకు ప్రోత్సాహ మొసంగుచున్న భాషాభిమానుల కభినందనలను లాచరించుచు, నెక్కుడు దయతో మాప్రచురంబులపైఁ దమ తమయభిప్రాయముల నెఱుంగఁజేసిన ఘనుల కంజలియొసర్చుచు నున్నారము.

బరంపురము.
20-1-1913.

సంపాదకుఁడు.

తైత్తిరీయము.

అంశము

(a) సకలములు గామములందు

ఈ నాటికకు గామ నాయకుని పేరుతోగాక, “ప్రేమము”ని నామకరణము చేయుటకు, గామముని ముఖ్యశక్తియు అన్నియు సుక్ష్మపేరుననే నూచించుటయందలి నాయభిలాషమే కారణము. “ప్రేమశక్తిభావన ప్రేమా” అని సకారాంతపురింగళబ్రహ్మగా గ్రహించి, కామినీకాములగు సరోజినీ ప్రభాకరుల కొండొరులయందలి యనురాగము వర్ణింపబడినది. మరియు, “ప్రేమో తర్పణే” అను ధాతువు నాధారముచేసికొని, సకారాంత సప్తంసకలింగముగా గ్రహించి, “ప్రేమము” అనగా సంతోషింపజేయుట యనునర్థమున బ్రభాకరునిగూడ సంతోషింపజేయిన కుముదిని నెహామయము, భనలామన సంతోషింపజేయిన సాగరుని విపరీతచరిత్రయును, వర్ణింపబడినవి. ఇంతియేకాక, “ప్రేమానా ప్రియతాహృదం” అను సమకసింహునివాక్య మాధానముగా జేసికొని, “హృదయమునందలియనురాగము, లేక ప్రీతి, స్నేహము” అనునర్థమున, సంధ్యారణాచలప్రభాకరుల కొండొరులయందలి హృదయధర్మము వర్ణింపబడినది.

సరోజినీప్రభాకరుల కొండొరులయందలి ప్రేమమునకు రెండు విభాగాములు సంభవించినవి. మొదటిది, సాగరునకుఁగల భక్తియునందలి ప్రేమముతోడను, రెండవది, కుముదినికే బ్రభాకరునియందుఁగల ప్రేమముతోడను, నైయున్నవి. ఇందు, మొదటిఁగల భాగమునకు ఫలము వామనునివివాహ ముగిపొవుటయును, సరోజినీ యింటివానికిఁజెలియకుండ శ్రీకామశక్తియునకు బోవుటయునైయుండ, రెండవదానికి ఫలము, నాటికాంతమునందు వర్ణింపబడిన ప్రధాన పాత్రత్రయమరణమే యైయున్నది. ఈపరిణామములకుఁ గారణము ప్రేమమే యైయున్నందున, నీ నాటికకు “ప్రేమము”ని నామకరణము చేయబడినది.

(b) ఉద్దేశము.

ఈ నాటిక, “వివాహవిషయములందు స్త్రీలకు సంపూర్ణస్వాతంత్ర్య మొసంగివలయును.” అను ముఖ్యోద్దేశముతో వ్రాయబడినది.

9 90/106

ప్రేమము.

— వివిధ —

ప్రథమాంకము.

ప్రార్థనము.

కా. శ్రీకార్యభ్యుదయా, పద్మజననంశేవ్యామ, భావ్యామ, నా
వాకారాయ, కుభ్రపదాయ, నిమలాయాద్యామ, వేద్యామ, భ
వ్యాకారాయ, పరాత్పరాయ, సుగుణాయార్యాయ, వర్యాయ, తే
లోకత్రాణపరాయణాయ, మునిహృల్లోలాయ, వందామహే.

స్థలము (1) కింద లిలోని శ్రీజగన్నాథస్వామివారి కోవెలలోని
పూవు:దోట.

(ప్ర)వేశము - సరోజిని, యొకరాతి తిన్నపై గూర్చుండి
(స్వగతము) అయ్యయో, అందరానిపండున కె యేల యట్టు
లుసాపుచున్నాను? అమ్మా, భారతమాతా! నీబిడ్డలకు మాధ్య
మెంతవృద్ధియగుచున్నది?

సీ. జగదీశు విలు వంపఁ • జాలువాని వరింతు

ననుచు వైడేహి పల్కాడు నాఁడు

యంత్రమత్యసమర్థః • డైన వాని వరింతు

ననుచు ద్రౌపది పంతుఁడూడ నాఁడు

పరమేశ్వరుని దత్తు • నొరుని జెండిలియాద
 ననుచు యక్కిని కోర్కె • యందు నాచు
 సత్యవంతుని దత్తు • జన దొండొరు వడింప
 ననుచు సావిత్రి మాటాడు నాచు;

గీ. ఆశుభిష్టు కేనిచ్చి • నట్టి స్వేచ్ఛ
 అమ్మో, నేడు నీయంగా • నరయ వేమి?
 అంతరన్న ను భారమే • మైతిమమ్మ?
 గగనె పరిపక్షముండేయ • దల్లికాన!

సీ. ఆమలమ్మ పొంభ్యము నిచ్చు కాంఠుని,
 స్వయముగా వరియింప • పరివటమ్మ?
 మొగముజూచిన దిన్న • సగవుని పెరువాని
 దనయందె వరియింప • దగవటమ్మ?
 కన్న పండువు గార • గనుపట్టె దగువాని,
 గోర్కెమై వరియింప • గూడవమ్మ?
 గొనమలదొంతిమై • కొమరొందు వానిని,
 మోదమ్మకన్ గోర • రావటమ్మ?

గీ. తనదబ్రాహ్మణుడే స్వేచ్ఛ • నెనయలేని,
 కన్నియకు నింక సుగనున్న • సున్నగాదె?
 స్వాగతముశాచు దలిదండ్రు • లాడుకీడ్డ
 వొక్కనికే గట్టికట్టుట • యుచితమగునె?

“పితృదేవ్రాభవ, మాతృదేవ్రాభవ,” యని వేదమును
 దువుచున్నదిగాన, దల్లిదండ్రులను దైవసమానులనుగా నెంచి
 “వారిమాట జవదాటకుందుమన్న, పితృభక్తికన్న సెన్నియోరెల్లు
 కాంతల కుత్కృష్టమగు పితృభక్తి మొందున్నదికదా. దాని నల

వరచుకొనుట యెట్లు? పోనిమ్ము, దైవసమానులగుతల్లిదండ్రుల
చేఁ గట్టిపెట్టిబడినవానినే, దైవసమానునిగా నెంచి, పూజింతు
మన్న-అయ్యయో-తల్లిదండ్రులుకూడ, నిజమగు నభిమానము
తో—యోగ్యుడగుపురుషునికై—వెడకుటలేదే! కటకటా!
కన్యాశుల్కుమఱ-మాపాలింటి కదియొకటికూడదాపరించినది.

కా. మాత్యక్ మెచ్చగు నీపదము, నిక సామాన్యప్రజల్ పండిత
మృత్యుల్ మెచ్చినయంతమాత్రముననే • మన్యాదనీకబుడసే!
విద్యస్తాథము నీచవైఖరుల నాపగార్భవముంజెందుటన,
కన్యాశుల్కుమ, ధన్యతేరయిన నిన్ • గాల్నిల్వఁగానిత్తురే?

ఆప-! ఏపంటయైనను కన్నెలవంటిపంట కాఁ జాలదు గదా!

నీ. హలఁ గరమ్మునఁదాల్చి • పలుచాములంబొంది,

యైన గడింపంగ • రానిధనము;

వడ్డిపెవడ్డి రాఁ బట్టి, వెట్టిపెట్టి

యైన సంపాదింఁగఁరాని ధనము;

దమ్మి నీ కొకయబ్ధివ్యాపి యైన, వ

రకమునగడియింపఁరానిధనము;

ఎండలోదలదూడి, • యిల్లువాకిలివీడి,

రాజుబాద్దకు సేగఁరానిధనము;

నీ. బ్రాహ్మజాతములజేసి, • పాయసమ్ము

కుడిచి, కొక్కమ్ముగడియించి • కొనిన యొకని

కాఁచుబిడ్డకు గట్టిన • నబ్బ నకట!

పంటలకుదంట, కన్నెలవంటిపంట.

తల్లిదండ్రులపైఁగల గౌరవంబున నక్కడిదైనఁ గక్కు
రితినొండ నెన్వలెయే నొక్కతెకోరిన, నక్కటక్కట, గ్రుడ్డి

లో మెల్లయనునట్లు— ఈడుజోడుగువానికైన నమ్మెదరా ?

సీ. పొడుము ముక్కునుబిది, • తుడుదునున్నటి నెత్తి

కని బాట్టి యేకయుఁగననివాని,

వెండితీగలబోలు • పండు పెన్ద్రులపై,

నగరునూనియవ్రాసి • యలరువానిఁ

గావడిమోతచేఁ • గాయగాచినయట్టి

మెడనైని వల్లవాఁటిడిన వానిఁ

గుహుకుహుధ్వాన మెఁక్కుఁదుగాఁగ నదినిల్పఁ

బటికిబెల్లము నూటఁవైమవానిఁ,

సీ. జప్పిదవుడలు మాటికిఁ • జప్పరించు

ముడత ముదిమేని ముక్కాలి • ముసలివాని

మొక్కనింగాంచి, వేయాగ్ల • రొక్కముడకు

నాఁడుబిడ్డల నమ్మెదఁరక్కటకట !

సీ. పలుసారులీని మేన్ • పసచెడిపోయిన

పసుల సంతలనమ్మ • వానికన్న

పాడవాడలఁద్రెప్పి, • వాడిపోయినకూర

నార లమ్మెను భిల్లఁ నానికన్న;

మక్కజారినయట్టి • బొక్కిగాడిదనమ్మఁ

బనిఁబూను చాకలిఁవానికన్న;

జన్మరోగమున మేన్ • చాలించు గ్రామసూ

కర, మన్నుదిరుగాడు • నెరుడకన్నఁ

గీ. బలుకుపలుకుఁజక్కెరఁపలుకు లొలుకఁ

గలికినగవున నెన్నెము • కులకుదుండఁ

గన్నుపండు వొనర్చెడు • కన్నపిల్ల

నమ్మవారలు మొరకులై • కక్కటకట !

నాంభోరుహమునుంకి వెలువడు వాక్సధాంబువు కర్ణపు
టంబుల నెంతత్రాగినను దసివితీరదుగదా. ఆహాహా!
ఆహాహా! (మొమరచుచు).

ప్రభా.—కాంతా! ఏల పలుకవు? నావైఁ గోపమువచ్చెనా?

సరో.—ఏ మట్టిసెదవు? మనోహరా! నీవై నాకుఁ గోపమా?
నే నిక్కడనున్నాననుసంశము నీ కెవ్వరు పెప్పిరో యని
యాలోచింపుచుంటిని.

ప్రభా.—ప్రేమనీ! తెలుపుటకు వేటొక్కఁడు కావలెనా? ప్రీ
మయము చెలికాఁ డొకఁడు లేఁడా? నిన్ను వెడకుకొనిన
చ్చుటకుఁ దొలుదొల్త సతఁడు నన్నుఁ బురికొల్పి, తరువా
త నుపాయముచెప్పిన, నాతనికి నాకన్నలనుదొడిచ్చితిని.
అప్పు డాతఁడు నన్నిక్కడకుఁ దీసికొనిపచ్చెను. ఆతఁడు
నాకెట్టిచెలికాఁడో యెఱుఁగుదువా? నీవు సముద్రమున
కావలియొడ్డున నున్న, నక్కడ్డైన నన్నుఁ దీసికొనిపోవల
సినవాఁడే.

సరో.—ప్రభాకరా! నీకై నేను బరితపించుచున్నాను. నీ విచ్చ
టకు వచ్చుటకుమున్ను నేనాడినమాట లొకటి రెండైన
నీవు విన్నచో, నీవై నాకెంతప్రేమకలదో, నీకుఁ దెల్లమై
యుండును. నావై నీకును సంతియే యభిమానము కలదు
గదా?

ప్రభా.—కలదు. సరదియమేల?

సరో:—కలదుగదాయని నేనడిగిన గలదనియే చెప్పెదవు.
 నేనును నీమాటను నమ్మెదను. కాని, మోహవస్థలోఁ జె
 ప్పబడిన మాటలయందు నిలుకడయుండదని తద్దలం
 దును.

కా. ఊహాహామము లించుకంతయు, దురుద్యోగంబులందున్ లోకం,
 వ్యాహారంబులయందు, మొందకయె, సద్వృత్తి మేజూడ సం
 దేహంబుందొలగించు, నాపథమునందే పర్తిలం బోవుటక
 మోహవస్థల నాశువాక్యములయందున్, నిల్కడం గల్గునే?

మరోనాయకా! నీకునాపై నిజమైనదయయున్న, నాకు న
 మ్మకముకలుగునట్లుగాఁ జెప్పము. నిన్ను నాప్రాణధనముగాఁ
 గొనఁదలంచి, సేనుబొందుచున్న పరితాపము వడివడిగాఁబ్రబ్బ
 లించుచుంటచే, నది తాటియాకులమంటవలె శీఘ్రముగానే
 యూరిపోవునని తలంపకుము. నాపై నీకుఁగూడనట్టి యనురాగ
 మేకలదని దృఢముగాఁజెప్పి నన్ను సమ్మించుము.

ప్రభా:—హృదయేశ్వరీ! నామాట నమ్మవా? అట్లైన, నదిగో!
 చూచితేవా? ఆరముగ్గిన కమలాఫలంబులపై, వెండిపూఁ
 తపూయుచు, నమృతాకరుం డెట్లు వెలుగుచున్నాఁడో!
 ఆలోకానందకరునితోడుగ నేఁజెప్పుచున్నాను. నాకునీపై
 నిజమగుప్రేమము కలదు.

సరో:—వలదువలదు. ఆదోషాకరునితోడుగఁ బ్రమాణము చే
 యవలదు. ఆతఁడు నిలుకడ లేనివాఁడు. రాజులకు నిలుక
 డయుండునా? అంతియేకాక, ఆతఁడు క్షయరోగపీడితుఁ
 డై, మానమున కొకరీతిగా, పక్షమున కొకరీతిగా, దిన

మున కొకరీతిగా, ఊణమున కొకరీతిగా నుండును. ఆతని తోడుగ నీ ప్రమాణము చేసిన, నీయనురాగమాతనివలె నస్థిమే యైపోవునేమో! వలదు. వలదు. ఆతనితోడుగఁ బ్రమాణము చేయవలదు.

ప్రభా:—అట్లయిన, మఱి యెట్లు ప్రమాణము చేయమనియెదవు?

సరో:—ప్రమాణమే చేయవలదు. ఒక వేళ ప్రమాణమే చేయ వలసివచ్చిన, నేనెల్లప్పుడును భగవత్స్వరూపముగా భా వింది, మననము చేయుచుండు నీమనోహరాకారమునే ప్రమాణముగాఁ గైకొనుము.

ప్రభా:—నామనంబునంగల యనురా!

సరో:—వలదు వలదు. నాకుఁ బ్రమాణమే వలదు. నాకెంత భక్తియున్నను, దోషాకరసంచరణైకయోగ్యంబగు నిట్టి నిశాసమయంబునఁ బ్రమాణము సేయుట నాకిష్టము లేదు. ఇంతయాకస్మికముగా, నింతలొందరగాఁ జేసినప్రమాణ ము మెఱుపుఁదీగవలె, ఊణభంగురమేయగును. నుకుమార శకీరా, నేనింక సెలవుఁదీసికొనెదను. ఇట్టివేళ నింటి యొద్దనుండకున్న, నాతిల్లివండ్రు లనుమానింతురు. కావున నాకు సెలవిచ్చు. మన యనురాగకోరకము, ప్రయత్నమ నుప్రభాకరుని కరస్పర్శచంబునఁ బుష్పించి, తగుసమయ మున, నాసందరూప ఫలంబిచ్చుగాత. సెలవిచ్చుపోయెద.

ప్రభా:—ఇంతి! నీవప్పుడేయింటికిఁబోయెదవా? నీతో నెన్నియో యంశములంజెప్పుటకు నేనిచ్చటకువచ్చియున్నానుగదా!

సరో:—అట్లయిన, నిప్పుడు చెప్పరాదా?

ప్రభా:—నేను నీకొసంగినయనురాగమునకు బ్రత్యనురాగము నీయొద్దనుండి నేను గైకొనుటయొకటి.

సరో:—అయ్యో! నీవడుకమున్నే, నీకిచ్చివేసితినే; కావలెనన్న నీకు మరల నిచ్చెదను గైకొమ్ము.

ప్రభా:—అట్లయిన, తొల్లి నీవిచ్చినది తీసికొనెదవా, యేమి?

సరో:—తీసికొనిన నేమి? పడ్డితో గలిపి యిచ్చుటకే. నీయందు నాకుఁగల యనురాగము మహాసముద్రమువలె లోతె అంగరానిది. అనంతమైనది.

(తెరలో) అమ్మన్న గారూ! అమ్మన్న గారూ!

సరో:—అదిగో! యెవ్వరో పిలుచుచున్నారు. నేఁ బోవలయును. సెలవిమ్ము.

(తెరలో మరలపిలుపు).

సరో:—దాసీ! ఇదె వచ్చుచున్నాను. ప్రభాకరా! సెలవుదీసికొనెదను. దయయుంచుము. (తెరలో మరలపిలుపు).

అబ్బా! యెందు కిట్లుపిలుచుచున్నది? ప్రభాకరా! ఇంచుకతాఘము. ఇప్పుడేవచ్చెదను. దాసీ! ఇదె వచ్చుచున్నాను. (పోవును.)

ప్రభా:—అహహా! ఈరాత్రి నా కెంతయానందముగానున్నది? ఇదియంతయును నాకొకకలవలెఁ గన్పట్టుచున్నదే! శరీరము పరవశమగుటచే, నిది నిజమో, యబద్ధమో, నమ్ముటకు పలనుగాకున్నది.

(సరోజిని మరలఁ బ్రేషించును).

సరో. — ప్రభాకరా! మూఁడే మూఁడుమాటలుచెప్పి సెలవు తీసికొనెదను. నిలుచుటకు వ్యవధిలేదు. నిన్ను నాపాలిటి భగవంతునిఁగానే యెన్నుచున్నాను. నీకు నాపై నిజమైన యనురాగమే కలిగినయెడల, — అనఁగా — నీవు నన్నుఁ దప్పక పెండ్లియాడనిశ్చయించుకొన్నయెడల, నాకుఁగొలదికాలములోఁ దెలియఁజేయుము. నీయొద్దకు నొక్క పరిచారికను బంపెదను. మన మీయూరునువిడచి, యెందేని నుఖించెదము. నీసదదాసినై, పరిచర్యసలిపెదను.

(తెరలో) అమ్మన్న గారూ! అమ్మన్న గారూ!

సరో. — ఇదిగో వచ్చుచున్నాను. (ప్రభాకరునితో) నన్నుఁ దీసికొని యెందైనఁజనుటకు నీ కిష్టములేనియెడల,

(తెరలో) ఇరవైసొబ్బులు పిలిసినాను. అబ్బా! యేటి చేదస్తం. అమ్మన్న గారూ! అమ్మన్న గారూ!

సరో. — దాసీ! ఏలతొందర? ఇదే వచ్చుచున్నాను. (ప్రభాకరునితో) ఇష్టములేనియెడలఁ దెలియఁజేయుము. నూయియో, గోయియో చూచుకొందును.

ప్రభా. — వలదు వలదు. అంతమాట వలదు. నీకన్న నాకు లోకమున నేమియున్నది? మాతల్లిదండ్రుల నెట్లయిన నొడబరచి, నిన్ను నేఁ దప్పక పెండ్లియాడెదను.

సరో. — అట్లయిన సెలవిమ్ము. నీమాటపై నిలచియుండుము. పోయినచ్చెదను. (పోవును).

ప్రభా:—అయ్యయ్యో, కామినీ! నీమోము చందురుంజూడని
యప్పుడు, నామనంబున నెంతచీకటి క్రమ్ముచుండును?
ఆహా! కాముకులచర్య లెంతవిపరీతములు?

(సరోజిని వడివడి మరల ప్రవేశించును.)

సరో:—ఇదిగో వచ్చుచున్నాను. ప్రభాకరా! పిలచితివా?

ప్రభా:—పిలువ పిలువ ... పి ... లు ... వ ... బోయితిని.

సరో:—పిలువబోయితివా? పిలువనేలేదా?

(తెరలో) పిల్నేదా? అమ్మన్నగారూ!

సరో:—దాసీ! ఇదిగో వచ్చుచున్నాను. ప్రాణేశ్వరా! సెలవి
మ్ము. పోయివచ్చెద. నీమాటయందు నిలుకడయుంచుము.
సెలవు. (పోవును).

ప్రభా:—ఆహా! కాముకులచర్య లెంతవిపరీతములు?

ఉ. బాలుడు పొత్త మవ్వలకుఁ • బారగవేయుట కట్లు కుల్కుదుం
గ్రామిని, కాముకుండు తన • కామినిజేరుట కట్లు కాలెడున్;
బాలుడు పొత్తముం దనదు • పజ్జకుజేర్పగ, నెట్లు వంతచే,
సోలునె, కాముకుండు తన • మందరిబాయగ నట్లు సోలెడున్.

(నిష్క్రమించును).

స్థలము 2. సరోజినియిల్లు.

(ప్రవేశము—దాసి, పద్మలత, యథోచితాసనములం
గూర్చుండి).

పద్మ:—దాసీ! మనయమ్మాయీయీదు మించుచున్నదికదా!

దాసి:—అమ్మా! యేటిఅనాగంతావు? అమ్మన్నగారి కెన్ని పంట
లో నాను చమంగా సెప్తాను సూసినారా?

పద్మ:—ఏమే, యిప్పుడు పన్నెండవయేడు దాటినదిగదా!

దాసి:—నేదమ్మా! యెక్కడిపన్నెండు. ఉండమ్మ సెప్తాను. నా
కు పద్దాలుగుపళ్లు ఉన్నప్పుడు అమ్మన్నగారు పుట్టినారు.
ఇప్పుడు నాకు నాలుగుపళ్లే ఉన్నాయి. అయితే, అమ్మా!
ఎన్నిపోనాయి.

పద్మ:—పది.

దాసి:—ఆ అదమ్మా! నాకు పంటకోపం డూడిపోయింది, అ
యితే, పదిపంటలుకదమ్మా, అయింది? అమ్మన్నగారికి పది
పంటలేనమ్మా. అమ్మా! దివ్వాలామాస ఇంకా ఎన్నాళ్లు
న్నాది?

పద్మ:—పదునై దురోజులు కలదు.

దాసి:—దివ్వాలామాసకు నువ్వు నెలపురుడు తీరిపోయి, యిం
టికొచ్చినావుకావమ్మా? సూడవమ్మా, నువ్వింటిలోకి యె
లిపొచ్చినయెనక, నాగమయ్యసయితికి కాదమ్మా, మా
సేతిపిల్ల పుట్టింది? నీకు పురుడుపోసినప్పటికి నాను పొద్దు
లతో వున్నానుకానా? అయ్యో! నాసేతిపిల్లా యెంత
ముద్దుగుండీదానవే! (వడ్చును).

పద్మ:—దాసీ! నీకు మతిపోయినదాయేమి? ఎప్పుడో చనిపో
యినచేతిపిల్లకు ఇప్పు డేడ్చేదవేమి?

దాసి:—నేదమ్మా! యాదికొచ్చిందని, అన్నాను. బతికుంటే, అమ్మన్న గారంతది కాదా? ఆయ్యా! నారాతా, పోనీ, సూసినా అమ్మా, అమ్మన్న గారి కిప్పుడు పదిపంటలకన్న యెక్కువ నేదమ్మా?

పద్మ:—లేదే? అమ్మాయికి పన్నెండేండ్లు మొన్ననే గాటినవి.

దాసి:—అయితే, ఉండు. ఉండు. సెప్తాను. అమ్మా! అల్లప్పుడు బూమిగడగడవొడికింది సూడవా. అది యెలిపోయి యెన్నాళ్ళయిందీ?

పద్మ:—పదియేండ్లయినది.

దాసి:—ఆ అవునమ్మా! అప్పటికి అమ్మన్న గారు సిట్టిసిట్టియిద్దెలు నేస్తూ వుండేవారు. అమ్మా! ఆయేళ బూమి వొడికి పప్పుడు, అబ్బా! ఆబయము నాకింకా వొగ్గనేదమ్మా! ఆయేళ-అంతే-దానికిముంగలినాడు, మా కోళ్ళగూడు పక్కని, నాను నేలయేముకోసం బారిగెపట్టుకొని తన్న నేదా? అప్పుడు, అమ్మన్న గారు, తప్పటడుగులెట్టి, నాకాడి కొచ్చి, బారిగొట్టుకొని నిలబడి, నేలయేమికోరికి సిల్ అని పారీబాయి, బోరగిలపడనేదా? అప్పుడు మామొదటోడు, అమ్మన్న గారూ! అమ్మన్న గారూ! ఇప్పుడు బోరగిల పడ్డావు, ఇక కసిన్నాళ్లుపోతే, యెలికిలపడతావా, అన్నాడు కాడమ్మా! అంతే ఆపాట్లా అమ్మన్న గారు ఏడుపు మానీసి 'ఏ' అన్నారకారమ్మా? నాకు బాగా యాదికుందమ్మా, అప్పుడు సూడవా, అమ్మన్న గారికి నెత్తిమీద ఇంతబాడివికడే, మామొదటోడు చున్నం పెట్టనేదమ్మా?

(సరోజిని ప్రవేశించును).

సరో.—దాసి! నీపురాణమున కంతముండదా యేమి?

దాసి.—అదిగో! అమ్మన్న గారూ ఒప్పినారు. ఇరాండాల కేటి నేడమ్మా! నాను యెద్యేళ్ళు బదికినా, మరిసిపోనమ్మా. ఆకంచెమ్మతల్లి నిన్ను మరిసిపోయి, మీయమ్మకడుపు సల్లగా, నాచు పురుషోనినసోట్లన్నీ టికన్నా, నీవురిటికి పప్పు బూరెలు కడుపునిండా తిన్నానమ్మా, నీపెళ్ళికూడా బేగ్గేలే, నాపిల్లలు నేను బూరెలు, గారెలు తిందామని, నా గోలంతాను, మరేటమ్మా.

పద్మ.—అదిగో! ఆపెండ్లినిగూర్చి మాటలాడుటకే, నేనిక్కడ గు అమ్మాయిని బిలిచితిని. అమ్మాయి! మనవేగినాటివార లలో నీకిన్నఁ జిన్నపిల్ల లప్పుడే పిల్లలతల్లులై పోయినారు. నీకురు బండ్రుండ్రు దాటినవి. ఇంకఁ బెండ్లి సేయకున్న మనదురదృష్టవశమున నీవు పెద్దపిల్లవైనచో, మనమంద రము సముద్రములోఁ బడిపోవలసినదే. మీనాయనఁ గా రిచేఁ దీసికొనిరాఁబడిన సంబంధమునుగూర్చి నీవింక నిశ్చి తాభిప్రాయము నీయవు. దానికిఁ గారణమేమి?

సరో.—కారణము నీకుఁ దెలియదా? అమ్మా! మనలో నాఁడు వాండ్రుకు సహజమగుమూర్ఖత, చదువునేర్చినదానవగు టచే, నీకు లేదని నేననుకొనుచున్నాను. నీవుగూడ నింక పట్టుపట్టెదవా? కాటికిఁ గాళ్ళుచావుకొనిన యీముసలి వానిని న న్నెట్లు పెండ్లియాడుమనియెదవు? నీకు దయ యున్న, నన్నా

పద్మ:—అప్రభాకరునిగూర్చియేనా, చెప్పబోవుచున్నావు?

నరో:—ఆచంబంధమును జేసికొనుటకు నీ కేమియాటంకము?

పద్మ:—నాకేమియు నభ్యంతరములేదు. మనవారిలో నంతటి

చదువుకొన్నవాఁడును, అంతటి యందగాడు నీచుట్టుప్ర

క్కలలో లేడు. వానితండ్రియును, రాజుగారియొద్ద ది

వాణగా నుండుటచే, జరుగుబాటునకు లోపములేదు.

అయినను, మీనాయనగారి నెఱుఁగుదువుకదా? ఆయన

కు ధనాశ మెందు. ఆముసలివాఁడు

నరో:—అమ్మా! ఆసోదెయంతయు నాతోఁ జెప్పటయేల? తల్లి

విగావున, నీతోఁ జెప్పుచున్నాను. నీకు నాపై వాత్సల్య

మేకలిగినయెడల, నాముద్దుచెల్లింపుము.

(తెరలో) కావున, యిప్పుడు సగముచెల్లించితివి. మిగి

లినసగ మెప్పుడుచెల్లెంతువు?

పద్మ:—అమ్మాయీ! నాకుసాధ్యమైనంతప్రయత్నము చేసెద

ను. ఓపిక చేయుము.

(తెరలో మఱియొక గొంతుకతో) సాధ్యమైనంత ప్ర

యత్నం చేస్తాను. ఓపిక చేయండి. పదిహేనుగోజుల్లో మిగిలిం

ది పూర్తిగా చెల్లించేస్తాను.

నరో:—(తనలో) నాకొంపముంచుటకే, వీ రీబేరములన్నియు

నాడుచున్నారు.

(ప్రకాశము) అమ్మా! నీవునాకుఁ గన్న తల్లివి. ఆఁడువాం

డ్రకష్టచుఖము లాఁడువాండ్రొకేగాని, మగవారి కెల్లుతెలియఁగ

లవు? నీసాదములే నాకు దిక్కు. (కాళ్ళుపట్టుకొనును).

(తెరలో, రెండవగొంతుకతో) మావఁగారూ! మీరే నాకుదిక్కు.

(తెరలో మొదటిగొంతుకతో) నీకష్టముఖములు నాకు మాత్రము తెలియవా? మీయత్తగారి నొకసారి చూచిపోవు దువుగాని, యిటురమ్ము.

పద్మ.—అమ్మాయీ! మీనాయనగారు కొత్త పెండ్లికొడుకును దీసికొనివచ్చుచున్నట్లున్నది. నీవిక్కడనుండకుము. పొమ్ము చానీ! నీవుకూడఁ బొమ్ము. (దాసియును, సరోజినియును పోవుదురు).

పద్మ.—కటకటా! అమ్మాయికి నెంతకష్టమువచ్చినది?

నీ. తండ్రి యింతటి పట్టుదల వహించినయెప్పుడు
డన్యశేరైన మాఁరాడఁగలరె?

తల్లినానామాట • తలఁపఁ డింతైనను,

ధనమే యెక్కుఁడు గాఁగఁ • దలఁచుఁగాని;

అరునదేదులు దొటిఁగట్టియాశ్చర్యమిది,

గూడి యెట్లుసుఖించు • కూతురింక;

నల్లసేనపురాయి • నాఁ గట్టియోగదా,

మగవారిచిత్త మేఁపగిడినైనఁ

గ. కటకటా! లేకలేకయె • కన్నయట్టి

యాదునిడ్డసుగంబు నింఁతైనఁజూడఁ

దేమిసీయుదుఁ దచ్చిత్త మెటుమరల్తు;

నీశ్వరా! తోడు నాకింక • నీవెకావె?

[సాగరశాస్త్రియును, వామనశాస్త్రియును బ్రవేశింతురు].

సాగ.—అదిగో! మీయత్త, నమస్కారముచేయుఁడు.

వామ.—అత్తా! నమస్కారము (వంగి, బలవంతమున లేచును).

పద్మ.—తాతగారూ! మీరు నాకు నమస్కారముచేయుట ధర్మమా? పెద్దిలుగదా! మీమనుమరాలితో సమాను రాలనగు నాకును నమస్కారముచేయుటయేనా?

వామ.—అత్తా! మీరే సన్ను తాతాఅంటే, ఇంకాపై వాళ్ళు అనరూ? ఏమిటో, పైత్యశరీరముచేత, వాళ్ళు కొంచెం వొంగింది. జత్తు కొంచెంపండింది. మొన్న నేకదమ్మా, యాభై దాటాయి? మానాయనగారు ఎనభై యేళ్లు జీవించేరు. మాతాతగారు “శతమానంభవతి” అని, నూరేళ్లు సమంగా జీవించేరు. నాకూ మాతాతగారిపేరే పెళ్ళేరు అయితే, యెందుకలా దగ్గుతావు, అని అడుగుతారు. చిన్నప్పటినుంచీ కొంచెం వుబ్బసవుంటేనూ, అది ఈసీత కాలం రావడంతోనే, అలాఅవుపిస్తుంది. మరేమీలేదు. అందుకే, ఎవడోవైద్యుడు చెబితే చుట్టకూడా తాగడం అభ్యాసంచేసేను. ఇగ పోవచ్చును.

పద్మ.—(తనలో) ఇక పోవునవిప్రాణములే. (ప్రకాశముగా) అయ్యో! మీరువచ్చినపని యెసదా?

వామ.—అవును. అత్తా! నేనుంటే నీకు చిరాకుకాబోలు?

సాగ.—శాస్త్రిగారూ! దానితో మీకేమి?

వామ.—అత్తా! మీదయా! నాభాగ్యం! సెలవు.

పద్మ.—చిత్తము దయచేయుడు.

వామ.—మావగారూ! సెలవు. (నిష్క్రమించును).

సాగ.—నే నిప్పుడు చేసినప్రయత్నమునకు నీవేమియును జవాబుచెప్పవేమి?

పద్మ.—ప్రాణేశ్వరా! శాంతించి విన్నచో, నాయుద్దేశమును జెప్పెదను.

సాగ.—నాకుఁ గొంచెము ప్రథమశోపము. నీకుఁ దెలియును గదా?

పద్మ.—పదునై దేండ్లనుండి మీతో సహవాసముచేయుచు చున్ననాకు మీస్వభావము తెలియదా? మీది వట్టి పంచదారవంటి మనస్సు.

సాగ.—నీయిచ్చకమున కేమిలే. నాప్రశ్న కుత్తరము చెప్పము.

పద్మ.—ఉత్తరమున కేమియున్నది? మీ సెలవుదాటినడువనుగదా!

సాగ.—కావుననే, నీతో వేఱుగ నాలోచింపలేదు. ఆయిహ, నీయుద్దేశమేమి?

పద్మ.—ఉద్దేశమున కేమియున్నది? ధనమువచ్చునన్న, నాకు మాత్ర మాశలేదా? కాని, ఈసంబంధమువలన, అమ్మాయికి నుఖభంగము కలుగునేమో యని, భయమగుచున్నది.

సాగ.—నీకేమిపిచ్చిపట్టినదా? అమ్మాయినుఖమునకు భంగము చేయవలసినదని నేనెన్నఁదైనఁ గోరితినా? ఈముసలివాని యొద్ద పదివేలరూపాలు లున్నవి. భూమియును, పుట్టయును, పడ్డివ్యాపారము నున్నది. పాత్రసామానున్నది, ఇతని కిప్పుడరువదియేండ్లు దాటినవి. మిక్కిలి బ్రదికిన

నిత నై దేండ్లకన్న నెక్కువబ్రదుకఁడు. వారనులుకూడ నెవ్వరును లేరు. అమ్మాయి నాతనికిఁ గట్టిపెట్టినచో, ఆ రవంతప్రాణము గుఱుక్కుమనినచో, ఆధనమంతయు మనకే వచ్చిచేరును. అమ్మాయి స్వేచ్ఛకు వేసెప్పుడును భంగముచేయను. మంగళసూత్రముతప్ప, అన్నిసగలును బెట్టుకొనవచ్చును. ఇచ్చకువచ్చినట్లు తినవచ్చును.

పద్మ.—మీమనస్సునుబట్టి మీ రాలోచించుచున్నారు కాని, ఆడన్తాంతము నుఖంపవలసిన యమ్మాయి మనస్సునుబట్టి మీ రాలోచింపలేదు. పదునారువందలరూపాయిలనగలు పెట్టుభర్తకన్న, పదునారేండ్లభర్తయే యాడుపిల్లలకు నెక్కువయిష్టము దానియుద్దేశము మీరు తెలిసికొనవలెను.

సాగ.—ముక్కుపచ్చ లారసిపిల్ల. దానియుద్దేశముతో మన కేల? నీయుద్దేశము నిశ్చయముగాఁ జెప్పుము.

పద్మ.—నాయుద్దేశముకూడ

సాగ.—ఓహో! కూడలుకూడ కూడఁబెట్టుచున్నావు. నీయుద్దేశముతోఁ గూడ నాకుఁ బనిలేదు. నామాటనేనుతప్పను. ఆప్పుడే ఆరువందలువుచ్చుకొంటిని. పదునైదురోజులలో మిగిలిన యారువందలును వచ్చును. “స్త్రీబుద్ధిః ప్రళయాంతికా.” అన్నవాఁడు బుద్ధిహీనుఁడుకాఁడు. ఆఁ అగుగాచలశాస్త్రీగారికి జబ్బుగానున్నది. వారిని రెండు మూఁడురోజులై నది చూడలేదు. ఏదో, పెద్దయుద్యోగస్తుఁడుకదా! ఒకసారిచూచినచ్చిన నెందునకై న మంచిది. (నిష్క్రమించును).

పద్మ.—ఓధననూ!

కా. సోశీల్యంబున నొప్పవారయిన, నీ • సామిప్యముం బొంద, దు
మోశల్యంబునఁ జూపుచున్ వృజినసంఘాతమ్ములం జేయఁగా,
నాకాపాశముతోడ మానవుల నత్యంతంబు బంధింతువో;
వైకల్యంబగుతావకీనమహిమజ్ఞ • వర్ణింపఁగా శక్యమే!

(నిష్క్రమించును).

[స్థలము 3. అరుణాచలశాస్త్రిగారి యిల్లు].

(ప్రవేశము) (అరుణాచలశాస్త్రి) మంచముపైఁ బండుకొని
యుండఁగా, భార్య సంధ్యాదేవి పాదము లొత్తుచుండును.
కుమారుడు ప్రభాకరుడు ప్రక్కగూర్చుండును).

ప్రభా.—నాయనగారూ! ఇప్పుడుత్రాగినమందువలన నేమైన
గుణము కనిపించుచున్నదా?

అరు.—కొంచెము సుఖముగా నున్నట్లే యున్నది. తలనొప్పి
తగ్గుచున్నది. జ్వరముకూడ తగ్గుచున్నట్లైతోచుచున్నది.

ప్రభా.—(నాడిచూచి) జ్వరతీవ్రత తగ్గుచున్నది. సాయంతన
ములోపున, నుష్ణము విడువవచ్చును.

అరు.—ఇరువదిదినములనుండియు నాకొఱ కెంతయో శ్రమప
డుచున్నావు. మందులకని మ్రోకులకని, వేళ్ళకని, మూ
లికలకని, వైద్యులకని పాప మెంతయో తిరుగుచున్నావు.
నీయుణము తీర్చుకొనలేను.

ప్రభా.—తా మట్లుసెలవిచ్చుట ధర్మమా? పితౄణవిముక్తికైయే
గదా, నేను గోరుచున్నాను. ఇంతకును నేనుపడుశ్రమ
మేమి? అమ్మగారియపస్థచూడ, నాకు జాలియగుచున్నది

పాప మామెతిన్న గాఁ దిండియైన తినక, నిద్రయైన బోక,
యెట్లు భవజ్వరవిషాక్తికై పరితపించుచున్నది!

సంధ్యా.—నాయనా! నేను పడుశ్రమ మేమియులేదు. నిద్రా
హారములు వజ్రించి, నీవు పడుపాట్లుచూడ, నాకు నెం
తో విచారముగానున్నది. ఏమిచేయను? మీనాయనగారి
కి, ముందునకును, వెనుకకును, నీనొక్కడవేకదా?

ప్రభా.—నాయనగారూ! ఏలొకో, తాము కొలదిదినములనుండి
యు, జ్వరతీవ్రతకన్న నెక్కుడగుమనోవేదనచే, బాధనొం
దుచున్నట్లున్నది. అదిమనరాజగారి పనింగూర్చియేనా?

అరు.—అవును. నాకు సదియే యెంతోసంతాపకరముగా
నున్నది.

ప్రభా.—దీనికే యితరవిచారింపవలెనా? “శరీరమాద్యం ఖలు
ధర్మసాధన”మని, తామేకదా నాకుబోధింపుచుండెడివారు
జ్వరపీడితులగుటచే, దాము శ్రీకాకుళమునకు, బోలేకుం
టిరిగాని, కోరి మానివేయలేదుగదా?

అరు:—నాయనా! నీవు వట్టి వెట్టివాడవునుమా! నీవు చెప్పిన
లోకోక్తి యితరస్థలములలో సూక్తియేగాని, రాజభక్తియం
దుమాత్రము కాదునుమా! “ధర్మంచర”యని వేదము
శాసించుచున్నదికావున, తమ యర్థమును బ్రాణమును
మన కేయర్పణచేసి మనలనే నమ్మకొనియున్న మనప్రభు
వులపని చక్కఁజేయుటయే మనకు బ్రథమకర్తవ్యము.
తనవసుల నిట్లశ్రద్ధచేయుటచే, రాజగారి కెంతకోపము
గా నున్నదో!

(తెరలో) బాబూ! బాబూ!

అదిగో! రాజసేవకుఁ డెవ్వఁడో వచ్చి తలుపుతట్టుచు
న్నాఁడు. పోయి తలుపుతీసిరమ్ము.

[ప్రభా.—చిత్తము. పోవును.

అరు.—(తనలో) ఆహా! నే నెంతటియదృష్టవంతుఁడను? నా
కుమారునకుఁ బితృభక్తియన్న, వెన్నతోఁబెట్టినదికదా నే
నిట్టి కుమారునిఁ గనినందునకు విజ్ఞప్తిగవలసినదే.

[ప్రభాకరుఁడు సేవకునితోఁ బ్రవేశించును].

—ఏమి? రాజుగారు మరల నుత్తరముఁబంపిరా?

[ప్రభా.—చిత్తము. నేను జదువవచ్చునా?

అరు:—చదువుము.

[ప్రభా.—(చదువును) స్వస్తి శ్రీజలంధరరాజ్య సగర్భ్యులకు
అరుణాచలశాస్త్రిగారికి విక్రమదేవుగారు సమస్కారము
లుచేసి వ్రాసినది:—

శ్రీకాకుళమునకుఁ బోయి నవాబుగారిదర్శనము
చేసి, మనపేష్కషువిషయమైన తగాయిదా పరిష్కరించుకొని
రావలసినదని మీకు నిదివరకు రెండుపర్యాయములు సెలవిచ్చి
యున్నాము. మీరు జాలముచేయుట బాగుగలేదు. ఈయుత్త
రము చూచినవెంటనే మీరుపోవకున్న, మీపైని మాకుఁ గో
పమువచ్చును. అపైని మీయిష్టము.

విక్రమదేవనర్రవాలు.

అరు.—నాయనా! చూచితివా? నేజెప్పలేదా? అయ్యయ్యో! నేనెల్లుపోవుదును? కానిమ్ము. రాజద్రోహియని పేరొంది నుఖించుటకన్న, రాజభక్తుడని పేరొంది చనిపోవుటయే నాకు నిష్టము. ఎట్లయినశ్రమపడి, పోయెద. ప్రయాణ సన్నాహము చేయుము. నేటిరాత్రియేబయలుదేరెదను.

(లేచి కూర్చుండి, మొగముతిరుగ, మంచముపైఁ బడి పోవుచు. ప్రభాకరుఁడును, తల్లియును, విసర కొంచెముసేపటికిఁ దెలివివచ్చును).

అరు.—నాయనా! తప్పకపోయెదను. నా కభ్యంతరము చెప్ప వద్దు. ఎంతసూత్ర మభ్యంతరము చెప్పవద్దు. నీవుపోయి, మనబండివానితోఁ బంపిసిద్ధముచేయుమని చెప్పము.

ప్రభా.—చిత్తము. అట్లనే చేసెదను. కాని నావొకమనవికలదు.

అరు.—నాప్రయాణమున కభ్యంతరము చెప్పెదవేమో! వలదు.

ప్రభా.—లేదు. అభ్యంతరము చెప్పను.

అరు.—అట్లయిన చెప్పము.

ప్రభా.—తమప్రయాణము మాకు సంతోషదాయకమే—కాని

అరు.—అదిగో! కానులెందున కుపయోగించుచున్నావు?

ప్రభా.—లేదు. శాంతింపుఁడు. తమకటాక్షమువలన నేను కొంచెమో గొప్పయో చదువుకొనినానుగదా?

అరు.—అవును.

ప్రభా.—శుక్రనీతి మొదలగు నీతిశాస్త్రములనగూడ నాచేదాము పఠింపించిరిగదా!

అరు.—అవును.

ప్రభా.—కావునఁ బ్రభుకార్యమునుగూర్చి నేనే పోగూడదా? తా మిట్టిపిత్రిలో నెల్లుపోగలుగుదురా?

అరు.—నాయనా! నీవుపోయె దనన్న నాకు నిష్ఠమేకాని, మూఁడేండ్లపసికూనవు. దుర్గుటయులగు రాజకార్యముల నెల్లుచక్కఁజేసికొనిరాగలవు? సింహశాసకయువలె గజగండఖండనం బొనరింతునంటివి కాని, యీపని నీకు సాధ్యమగునా?

ప్రభా.—నాయనగారూ! అట్లు సెలవీయకుఁడు. నాసామార్థ్యమియొక్కనారియే పరిమితపుఁడు. ఇప్పుడు నేను నిష్ప్రయోజకుఁడనైన నిక నెప్పుడును నన్న నమ్మకుఁడు,

సంధ్యా.—ఒకచెంపఁగొట్టినఁ బాలును, వేటొకచెంపఁగొట్టిన సుగ్గును గారు పసికూనవు. నీవు నవాబుగారియొద్దకు బోగలుగుదువా? నాయనా! యనుభటులవలె నుండు తురకలతో నీవు మాటలాడగలవా? అయ్యయ్యా! నాకేమి సెప్పుటకును నోరురాకున్నది.

పీ. దుష్టజ్వరంబుచే • దోడూయనానుఁచో

పతినిఁ బొమ్మనఁ బాటుపహట యెట్లు?

మునుపచ్చలారవి • మూఁడేండ్లపసికూన,

కొవరునిఁ బొమ్మనఁ • నోరుపెట్లు?

రాజసేవానన్నఁకడ • చేరుకన్న మా

కనకీర్తి కర్ణిక • నాయా పెట్లు?

ధనధాన్యము లొసంగి • మనుచుచుండినట్టి
జననాథుకోపము • నైదు డెట్లు?

గీ. చేత. వైట్టి పనియేని • జేయరాని
యూడుదానను నేనైతి • నక్కటకటి!
యేమిసేయుదు, శాకింక • నెనయ దిక్కు?
దీనరక్షక, నమజూడు • దేవదేవ!

ప్రభా.—అమ్మా! మీరేల యిట్లు విలపించెదరు? మీజీర్దము
న న్నాశీర్వాదించి పంపినచో, మీయాశీర్వాచనప్రభావము
న నేను గార్యము మూడునిముసములలోఁ జక్కఁజేసి
కొని వచ్చెదను.

అరు.—నాయనా! నీసామర్థ్యము నేనెఱుంగనిదికాదు. నీవుపో
యినగార్యము చక్కఁబడదనియు, నాయుద్దేశము కాదు.
లేక లేకకన్నసంతాన మగుటచే, నిన్నొక్కనిముసమైనఁ
బాసియుంటకు మాకు నిష్టములేదు, అందుననే నే నట్లు
నుచుంటిని.

ప్రభా.—నాయనగారూ! తమ కట్టిచింతవలదు. నేను కార్య
ము చక్కఁజేసికొని, యతిశీఘ్రకాలములో వచ్చెదను.

అరు.—అట్లయినఁ గలమును గాగితమును దెచ్చు. రాజుగారికి
జవాబువ్రాయుము.

ప్రభా.—జవా బవసరములేదు. రాజుగారియొద్దకు నేనే స్వయ
ముగాఁబోయి, వారిసెలవు గైకొనివచ్చెద.

అరు.—అట్లయినఁ బొమ్ము. 'శుభస్యశీఘ్రమ్' శీఘ్రముగాఁ
బోయిరమ్ము.

[ప్రభా.—నాయనగారూ! సెలవు. సమస్కారము.

అరు.—రాజద్వారేద్విజయమస్తు.

సంధ్యా.—నాయనా! రాజులమన్నన లందిరమ్ము.

(ప్రభాకరుడు రాజసేవకునితో నిష్క్రమించును).

సంధ్యా.—(తనలో) నాబ్రదు కిటుజూచిన నూయియు, నటు
జూచిన గోయియు, నైయున్నది.

ఉ. ఎక్కడవచ్చె నాపతికి • నీజ్వగ మివ్వనినాశ్శుండి, యిం
కొక్కడవచ్చె నీపయన • మీప్రసూకార్యపు దుర్మిషమ్మునకా
మిక్కిలిచిక్కియున్న విధునిన్ వడిఁ బొమ్మచెప్ప నేర్తునా,
చక్కనిదిన్ని కట్టిన వెలసం జనుమందు వచింపనేర్తునా!

(తెరచారును).

స్థలము 4. బాట.

[ప్రవేశము, దాసి, వామనశాస్త్రియును, జేయొక
ప్రక్కచుండి].

దాసి.—దండాలు బాట! దండాలు. దండాలు.

వామ.—కలగాలి. కలగాలి.

దాసి.—బాబూ! ఎక్కడా దయనేదు. మాకాసి కసింత నూ
డడమే మానీసినావు.

వామ.—నీవేపునెప్పుడుకావలిస్తే అప్పుడు చూడవచ్చును
గాని, దాసీ! నా కోపుపకారం చేస్తావా నీమేలు మరచి
పోను.

దాసి.—సెచ్చండిబాబు, సేతనై తే ఇంతకన్నానా.

వామ. — మరేమీ చేయగలిగి, మీ జంతువుకూతున్ని నాకు చె

ప్పించుటలాడడం నీకు తెలుసుచుగదా?

దాసి. — (తనలో) ఇక్కడ పాసికెయ్యాలి. (ప్రకాశముగా నవ్వుచు) శా! తెలిసేను బాబూ! బిట్టుబాబూ, తెలిస్తేనా! యింతకన్నా యేటిబాబూ! నిన్ను పెళ్ళాడితే, అమ్మగారు మాకుగవడతారు బాబూ! నగ, నట్ర సేయిస్తావు. ముద్దు నుచ్చుట జరిగిస్తావు. నీ కేజీనోటు బాబూ! దనాలకుప్ప పు. గొనాలతిప్పపు.

వామ. — కోళ్ళుకోలమంటే కోట్లకోకబుద్ధు నీకెందుకే? నా మాట వింటావా, విసనా?

దాసి. — కానాలిక పెద్దదిబాబూ! మరేమీ నేదు. సెప్పు సెప్పు.

వామ. — చిన్నావా! పన్నెండువందలు నీళ్ళబాడ్డుమీద పోస్తున్నాను. అపిల్ల నన్నుచూస్తే మిటికలువిరుస్తుంటుంది. దాసికో నువ్వు పీమాటుచెప్పి, నామీద అభిమానం పుట్టిస్తూ, నీవున్నేం పుట్టుంది. ఈమాట మంచికోక కొని యుస్తాను

దాసి. — బాబూ! నామొగుడు సచ్చిపోయినకాడినుంచీ నిక్వే కదా, నా కింతగంజి పోస్తున్నావు. ఏటో! అల్లాయీల్లూ యెయ్యచుకుంటే మన కేటికావాల. అపడ్డమ్మగారు, పాపం, ఎందుకొచ్చినమాట. యెనకే సెప్పుకోవాలి. మా మంచితల్లి. కడుపునిండా అన్న మెడతాది. అయినా, నా పిల్లలూ, నేను, నీదర్కాన్నే కదా, బతుకుతున్నాం. మొదటోడు చేనిలోపం కనపడమండా సేస్తున్నావు, నీమేలు మరచిపోతానా?

వామ.—ఇప్పుడు దావులను తొలగించి వేసి పెట్టివేయని చేస్తావా? చెయ్యవా?

దాసి.—నిబ్బగ సేస్తాను బాబూ! అప్పున్న గారిని పిలిసి, “అప్పున్న గారూ! అప్పున్న గారూ! ఆ శాస్త్రులు గాదు మా దొడ్డికి ఉన్నాయి. ఆరికి నామీద మాయుట్టింది.”

వామ.—ఛీ! ఆ పూను మాత్రం చెప్పకుమా.

దాసి.—పోనీ! సెప్పనునే! అంతమంది మొగుడు నీ కైనాగు దొరుకుతాడని సెప్తాను. చరా.

వామ.—అఁ! ఆలా చెప్పి దానిమనస్సు తిప్పాలి.

దాసి.—తప్పక సేస్తాను బాబూ! నీతోడు. నామాట నమ్ము.

వామ.—ఏదో చూస్తాను గదా. అజిల్ల, నన్ను పెళ్ళాడితే, మళ్ళీ ఎలాంటికోక కొంటాననుకొన్నావు!

దాసి.—నువ్విచ్చినకోకలు కూడా అప్పున్న గారికి చూపుతాను.

వామ.—ఛీ! పద్దు. ఆ పూసేయెత్తకుమా. ఎత్తితే కార్యం పాడవుతుంది.

దాసి.—పోనీ! నేడునే. మంచిమాట లాడుతాను నే. నీ కేం బయ్యంనేను. అప్పున్న గారిని పెళ్ళాడితే, నన్ను పదిసి పోకుమా?

వామ.—ఎప్పటికీ మరిచిపోను.

(తెరలో) దాసీ! దాసీ.

దాసి.—అదిగో! అప్పున్న గారు పిలుస్తున్నారు. పోతాను వయ్యంచు.

వామ.—పో. మరిచిపోకుమా. (నిష్క్రమింతురు).

స్థలము 5. ఆలయములోని పూజాదోట.

[సరోజినీసృభాకరులు గుమ్మిపైఁగూర్చుండుదు].

ప్రభా.—కాంతా! ఇది యెంతమాత్రము నా కిష్టములేదు సుమా!

సరో.—అట్లు శ్రోసిపేయుట ధర్మమా? నీపదదాసివైన నన్ను నీవే యిట్లు శ్రోసిపేసిన, నింక సన్నోదార్చువారెవరు?

ప్రభా.—ప్రేమసీ! నేను పోవునది తొందరపనివైనని చెప్పలేదా. శీఘ్రముగా వచ్చి, నిన్నుఁ గలసికొనెదను.

సరో.—అట్లయిన, నెన్నిదినములలో వచ్చెదవు?

ప్రభా.—పదిదినములకన్న మించదు.

సరో.—ఆముసలివానికి నన్నుఁ గట్టిపెట్టుటకునిశ్చయించిన ముహూర్తము నేటికి సమముగాఁ బదునై దుదినము లున్నది. పదిరోజులలో నింక నీవు రాకున్న, సీసరోజిని యింక నీటిలో మునిగిపోవును. అపై ని, నీదయ.

ప్రభా.—కటకటా! అంతమాట వలదు. నీవు నన్నంతయభిమానముతోఁ బంపెదవ్రో, నాపని యంతచక్కఁబడును. తెల్లవారవచ్చుచున్నది. నేఁ బోవలయును. పోయివచ్చెద.

సరో.—తొందరపనియనుటచే, మాటాడలేకున్నాను. నేనుఁ గూడ నీవెంట వచ్చిన—పోనిమ్ము. ఇప్పుడువద్దులే. పదిదినములలోఁ దిరిగివత్తువ్రకదా.

ప్రభా.—తప్పకవచ్చెదను.

సరో.—అట్లుయిన నిష్కడేపా యెడవా?

ప్రభా.—తెల్ల వారిన చుచున్నది. చూడతీవా?

సరో.—అప్పుడు నీవు విచుచున్నది భరద్వాజము కూత కాదు.

కోడికూత. సమ్మము. అది కోడికూతయే. ఇంకను గొన్ని

గడియలరాత్రీ యున్నది. ఇప్పుడే తొందరయేల?

ప్రభా.—అది భరద్వాజమే. కోడికాదు. అదిగో! ఆమామిడి

చెట్టుపైని జూచితివా? ఎట్లుకూయుచున్నదో నెచ్చెటి!

ఈరూపునంకఁ జూడుము.

గ. కశికఁ బడినూరుచేగుల • పాదుసాగి,

చిమ్మి క్రిమ్ముచు నుంటచే • శిక్షించెదగి,

షణ్డేనధఃగార ముమ్మలీకతోడ,

కట్టు విడి, పాదుమన్నదో, • యింటి, కనుము.

అదిగో! ఆపాదుపుగొండపైఁ జూచితివా? కర్తసాక్షియ
గు లోకబాంధవుండెట్లు, అనురాగమున నిలిచి చూచు
చున్నాఁడో, నేనింక నిక్కడ మసలిన, నాతఁడ్రీఁ గో
పమువచ్చును. సెలవిమ్ము. పోయెద.

సరో.—అది యరుణరాగముకాదు. నాకుఁ దెలియును. నూ
ర్యునినుండి యీడిపడినయుల్క. ఈరాత్రీవేళ శ్రీకాకు
ళమునకుఁ ద్రోవచూపుటకై భాస్వంతుఁడు దివ్యట్టికి
మాకుగా దానిని బంపియున్నాఁడు. ఇంకను కొండరలేదు
కొంచెమాగుము.

ప్రభా.—నాకుమాత్రము పోవుట యిష్టమా? ని న్నెంతచూ
చిన నంతచూడవలెననియే యుండును కాని, యావల
తొందరపనియున్నదని యట్లంటిని.

సరో.—పనిపాడుచేసికొని, నాయొద్ద నీవు నిలుచుట నాకు
మాత్ర మిష్టమా? పోవు. ఆమువయించుచున్న సూర్యుడే.
ఆహాసినది భరద్వాజమేకాని, యీభరద్వాజ మెట్లు స్వ
రభంగముగాఁ బాడుచున్నదో చూడుము? లయయును
చాళమును గొంచెమైన నక్కర చేయకున్నది. భరద్వాజ
మువకుఁ గాలవిభజనము బాగుగాఁ దెలియునని కొండలు
చెప్పిరుదు. కాని, దీనికిమాత్రము మనలను విభజనసే
యుటయే తెలియునుగాని, కాలమును విభజనసేయుట
తెలియదు కాబోలు?

ప్రభా.—అదిగో! చూడుము. తూర్పున వెలుఁగెల్లువవృద్ధియగు
చున్నదో!

సరో.—తూర్పున వెలుతు రెల్లువవృద్ధియగుచున్నదో, నాచిత్త
మున చీకటి యట్లు పెరుగుచున్నది.

(తెరలో) అస్తున్న గారూ! అస్తున్న గారూ! మీకోసం
వెతుకుతున్నాను అమ్మగారు.

ప్రభా.—సరోజినీ! నా కాలస్య మగుచున్నది. సెలవివ్వు. పో
యెన.

సరో.—తిరుగ నెప్పుడువచ్చెదవు?

ప్రభా.—పదిదినములలో వచ్చెదనని చెప్పలేదా?

సరో.—చెప్పితివా? అవును. మరచితిని. అట్లునున, గంటలో
సెన్నిరోజుల కొక్కొక్కసారి కబురింపెదవు?

ప్రభా.—గంటలోనిరోజులేమి?

సరో.—ఏమియు లేదు. పదిరోజులలో నీవు రాకున్న, నాబ్రదుకీ లే విపరీతమగునని నీకుఁ దెలియఁజేయుచున్నాను.

ప్రభా.—అట్లయినఁ బోయివచ్చెద.

సరో.—చిత్తము (ప్రభాకరుఁడు నిష్క్రమించును).

మ. అతిరాగంబున లోకబాంధవుఁడు పూర్వాద్రిన్ వడిం దోఁప, నాయతమోదంబున జోడుఁగూడ, విరహోద్వస్థిడఁ బోనాడఁ జాలితి వీరింకను నాకు నిట్టిసుగముల్ సేకూరు టేనాటికో, పతిహస్తంబునుబట్టు టెన్నటికో, తెల్పన్రాదె, చక్కాంగనా!

Watch Free!!

SENSATIONAL OFFERS!!!

Rose Cigarettes Free-- Prepared from cigarettes mixed with otto and musk essences. Smoke deliciously sweet and fragrant. Try once and use for ever. Price 100 As 12; 250 Re.1-12; 500 Rs. 3-4. Post free. Buyers of 500 at a time will get one watch with a canadian Gold chain free.

Messrs. National Home,

35 Pathuriaghaita Street,

P. O. Beadon Square, Calcutta.

ద్వితీయాంకము.

స్థలము 1. నాగావళియొడ్డున నున్న కుముదినిమేడ,
ప్రవేశము. కుముదిని.

(స్వగతము) అక్కటా, ఆరుగంటలుకొట్టుటతోనే, యాపెను బంపితిని; ఒక్కయరగంటలోనే తిరిగి వత్తుననిచెప్పి, యాపె పోయెను. ఇంతప్రాద్దేశికమునను, మరలిరాకుంట కేమి కారణము? అతడు కనుపడకపోయెనా? కనుపడకపోవు తెట్లు? ఇప్పుడేకదా యీదారిని బోవుచుండెను. ఆపె కోరియే యాలస్యము చేయుచున్నదేమో? అదిగాదు. ఆపె సహజముగ మందగమన. అందును ముసలిది. అయ్యయో, కామినీవార్త హరులు సూర్యకిరణవేగమునకన్నఁ బదిరె తెక్కువ యగుమనోవేగముతోఁ బోయిరావలదా; అదిగో, తొమ్మిదిగంటలు కొట్టుచున్నాఁడు. ఆరుగంటలు-తొమ్మిదిగంటలు-మూడుగంటలు-నూటయెనుబది నిమిషములు- పదివేలయెనిమిదినూర్ల లిప్తులు. ఆబ్యా యెన్నియుగములు? ఒకమహాకల్పమే యయ్యెను. ఇంకను రాలేదు. ఆపె నావలెనే వయస్కురాలై, మోహవేశమున నున్నయెడల, బంధివలె ద్రుళ్లుచుఁ బోయివచ్చియుండును. కాని యది ముసలిది. ఈముసలి నాండ్రందఱును, సీసమువలె, లొంగనివారై, మందులై, భారములై, యెల్లప్పుడు తెల్లఁ బోయి చూచువారై యే యుందురు,

(వృద్ధపరిచారిక ప్రవేశించును)

అన్నా, ఎంత సేపునకు వచ్చినది! పరిచారికా, వచ్చితివా? పోయితివా?

పరి:—అమ్మా, మీరు ప్రశ్న తప్పడుగుచున్నారు. పోయితివా, వచ్చితివా, అనిగదా యడుగవలెను?

కుము:—అయ్యో! నామాటపూర్తిగావిననిదే, తప్పులుపట్టెదవేమి? పరి.—అట్లయినఁ జెప్పుడు.

కుము.—పోయితివా? కనుపడెనా? పోల్చితివా? కలసితివా? ఏయూరు? ఎప్పుడునచ్చెను? ఏలవచ్చెను? బసయెక్కడ? ఎన్నిదినములుండును? అన్నిటికి నొక్కమాటతో జవాబు చెప్పవలెను.

పరి.—అమ్మా! (చూచుచు నూరకుండును).

కుము.—మాటాడక, తెల్లబోయి చూచెదవేమి? నీవు చెప్పఁ బోవుసంశములు చేదేయయిన, తీయని నీపలుకుఁదేనియతోఁ గలిపి యిమ్ము. మధురములే యయిన, మోము ముడుచుకొనుటయను వేషాకుపసరును గలిపి, యేల చేదుగాఁజేసెదవు.

పరి.—అమ్మా! నే నలసిపోయితిని. కొంచెముతాళుము. అబ్బా! నాయెముకలు గుండయైపోయినవి. ఎంతపరు గెత్తవలసి వచ్చెను.

కుము.—ఓసీ! నీకుఁ గావలసినయెడల, తరువాత, నాయెముకుల నెరువు నిచ్చెదనులే. ఇప్పుడు, పోయినపని యేమియయ్యెనో చెప్పుము.

పరి.—అమ్మా! తొండరయేల? కొంచె మోపిక చెయ్యలేరా?
నా కూపిరి యాడకున్నది. ఓపిక చేయుఁడు.

కుము.—ఊపిరి యాడకున్నదని నాతోఁ జెప్పటకు సూపిరి
యాడుచున్నదిగాని, నాప్రశ్నమున కొక్కయుత్తరము
చెప్పటకేనా, యూపిరియాడలేదు? నీవు చెప్పఁబోవు
నంశముకన్న, చెప్పకుటకు నీవు చూపుకారణమేయధి
కముగానున్నది. పొనిమ్ము. ఒక్కటిచెప్పుము. నీవుపోయి
నపని, కాయమైనవా, పండ్లైనవా? ఒక్కమాటచెప్పిన
గొంచె మోపిక చేసెదను.

పరి.—అమ్మా! కోరికోరి యేలయట్టివానిని గోరుచున్నాను?
వానిమొగ మందమైనదే. కన్ను, ముక్కు, కాలు, చేయి,
గోరు, గోరు అన్నియును దీరుగానేయున్నవి. కాని, అబ్బా!
ఆడుదానిఁజూచిన నాతని కెంతసిగ్గమ్మా! నాతో మాటా
డుచున్నంతసేపును మోము దించుకొనియేయుండెను.
అయినను, వట్టి మేకవంటివాఁడు. అతిసాధువు. అమ్మా!
భోజనము చేసినారా?

కుము.—పరిచారికా! ఆతనిఁజూచినతోడనే నేఁ బోల్చుకొనని
యంశము లేవియు నీవునాతోఁ జెప్ప లేదు. నీవు పోయిన
పని యేమైనదో చెప్పుము. వేగముచెప్పుము.

పరి.—అబ్బా! తలనొప్పి. ఎంతయెగురుచున్నది. ఇరువది ము
క్కలై పోవునట్లున్నది. అమ్మా! ఈవీధినుండి యవీధికి,
నావీధినుండి యీవీధికి, నన్నుఁ ద్రిప్పిత్రిప్పి చంపినాఁడు.
అబ్బా! ఆతఁ డెంత వేగముగానడచును?

కుము.—ఆతఁడు నిన్నలయిక వెట్టి నందునకు నే నెంతయు విచారించుచున్నాను. నీవెంతయో మంచిదానవని నమ్మియున్నాను. పరిచారికా! వేగము చెప్పవా? చెప్పక నన్నేలయిల్లరిచేసెదవు?

పరి.—అమ్మా! ఆతఁడు మోము దించుకొనియైన, నాతో నెంతయో మర్యాదగ, దయగ—చతురియేదీ?—

కుము.—ఏమే యట్లు చెప్పుచున్నావు? నీమాట రెంతవంకిరగా నున్నది? మర్యాదగ, దయగ,—చతురియేదీ—అననర్థమేమే? అయ్యయో! హాస్యమాడి నన్నేలవేధించుచున్నావు? నీవెంతయో మంచిదానవని నే ననుకొనుచుంటిని. సమయమునకు నన్నిట్లు మోసపుచ్చెదనని యనుకొనలేదే! కటకటా! నానమ్మినపరిచారికయే, నాకుఁ గూర్చుపరిచారికయే, నేను తల్లిగా భావించుచున్న పరిచారికయే, అట్టి పరిచారికయే నన్నిట్లు విచారములో ముంచుచున్న, నింక నాకేమియుపాయము?

పరి.—అమ్మా! మీకు నిజముగా నాతనిపై నంతమోహము కలిగినదా?

కుము.—అవును. నీతోడుగఁ బ్రమాణముచేసి చెప్పెదను. ఆతని నిజముగానే నేను గామించితిని.

పరి.—అమ్మా! ఒక్కనిముసములోనే కామించితిరా?

కుము.—అయ్యో! నీవు మరచితివికాబోలు.

క. ఎవ్వనిఁ జూచినంతనె

జన్వని మోహంబు నొండఁ జాలదో, పరి, తా

నవ్యాని నెన్నఁడై నా,

నెవ్వలపునఁ గనదటంచు • నీవెఱుఁగవోకో.

పరి.—అట్లయిన, నింక మాటలవక్రతను మా నెదను. మీకు నాతనిపై నెంత మోహముదయించినదో, పరీక్షించుటకే నే నిట్లువంకరగా మాటాడియున్నాను. ఇప్పుడు నిజమగు మీమనోభిప్రాయము తెలిసినది. నన్ను తీమించుడు. సరిగా మాటలాడెదను. వినుడు. ఆతనిది కందిలికాపురమట. పేరు ప్రభాకరశాస్త్రియట. జలంధరరాజులనుఁబ్రతినిధిగా నవాబుగారితో నేఘో రాజకార్యములనుగూర్చి మాటలాడుటకై వచ్చెనట. ఇక్కడ రెండుమూఁడుదినము లుండుట నిశ్చయమట. కాని, వచ్చినపనిముగియకున్నచో, మఱికొన్నిదినము లుండునట. బస పెద్దబజారు వీధిలోనట. ఇంకనే జేయవలసినపని యేమి?

కుము.—ఆతని నెట్లయిన నిటకుఁ దీసికొనిరాఁగలవా?

పరి.—ఆపనికిఁ ఒతుర మనకు మిక్కిలిపనికివచ్చును.

కుము.—అవును. మఱచితిని. నిజమే. చతుర లోపున నున్నది.

దానితోఁ గలసి యాలోచింపుము. పొమ్మ. ఎట్లయిన, నాతనిఁ దీసికొనువచ్చుభారము నీది.

పరి.—అమ్మా! తప్పక తెచ్చెదను. వేయికన్నులవానికైన నద్భుతమగునట్లు తెచ్చెదము. భయపడవద్దు. (పరిచారికపోవును)

కుము.—(స్వగతము) ఆహా! యేమి యాతనిసౌందర్యము?

ఉ. చేరలఁ గొల్వవచ్చుఁగద, • చెన్నులుగుల్కెడువానికన్నులకా
మూరలఁ గొల్వవచ్చుఁగద, • ముద్దులఘీతము, వానివత్సమున్;

బారలఁ గొల్వవచ్చుఁడవ, • నల్లనిచక్కనిసోగనెన్నెటిన్.
హా! రమణీమణిహృదయ • హాతి యనంగ నితండెయకాఁ గదా.

ఉ. చక్కఁదనాలచుక్క; యెలఁజవ్వనమనరతసంఘటిక; మేల్
గొక్కెడునీవిమొక్క, నయఁ • గారపుమంటలతేనెచుక్క; నెం
నెక్కినదీనిఁ దక్క నొరు • నెవ్వనిఁగోరినదేమిలెక్క? యీ
యెక్కటిసోయగంబు కను • టెన్నెటికో, కనుపండునై తగన్.

ఉ. పున్నమరేనికొందళుకు • పొంపివోవఁజేయఁజాలు మేన్
వన్నెగలాడు; చొక్కపుదఁనమ్మునఁగ్రాన్ నునునూగుమీసపుం
జెన్నుగలాడు; మేల్చివురు • కేతులవాఁ డెఱుపొవివాడు; సాం
వెన్నఁగలాడు, వాఁ డనుచు • నెంతనులించినఁ దన్నితీరునే?

ఉ. మవ్వపులేతనవ్వు ముఖఁమండలమందున నందమొంద, మేల్
పువ్వులఁబోలు పోడిమినిఁ • బొల్పెసలారెడు రెండుచేతులన్
నెవ్వగ తీరునట్లు లతఁనిన్ నుచుమేలపుబుల్కుతోడ, నే
జవ్వని కౌగిటంబొదువఁజాలునొ, దానిదె భాగ్యవకాఁగదా.

అయ్యయో! పతిభక్తివిడచి, నే నేల యిట్టిపాపపుటూహ
లలోఁ బడియున్నాను? వనితలకు పతిభక్తి
యెట్లబ్బును?

ఉ. ఎవ్వఁడు దైవతుల్యుఁడని • యిమ్మొగ నెమ్మది నమ్మియుండునో
ఎవ్వనిపొణిఁబట్టి సక • లేప్పితముగనఁజాలియుండునో,
ఎవ్వఁడుతక్క వేఱుగతి • యెవ్వఁడు లేడనినమ్మియుండునో,
అవ్విభుఁ డెచ్చిఁపప్పుడుగ • దా, పతిభక్తి జనించు నింతికిన్.

లోకమునఁ బతివ్రతలై నవారిలో, ముక్కాలుమువ్వీస
ము తాము వలచినభర్తలను బెండ్లియాడినవారే. నేను
జన్మించినది క్షత్రియకులము. అయిన నేమి? ధనాశాపిశాచ

ము పోతాహముచేయుట చే, నాతలిదండ్రులు న న్ని కలుసుతురకకుం గట్టిపెట్టిరి. మూరెమమీసమును, బారె డుగడ్డమును, మిట్టనుదురును, బోడితలయునుగలిగి, చెంత జేరిన హుక్కాకంపు కొట్టుచుండు నీప్రత్యక్షరాక్షసుని దలఁచునపుడెల్ల గుండె లదరి, యొకబు కంపమెత్తుచుండును. పవిత్రమగు నార్యకులమునబుట్టియు, నపవిత్రమగు తురుష్కశరీరముం దాకవలసివచ్చిన నాకు. బతి భక్తి యెట్లబ్బును? న న్నెవ్వఁడైన సుందరాకారుం డగు నొక హృదయకుమారునకుఁ జెండ్లి చేసిన, ముష్టియెత్తినైన జేరెమగంజి త్రావుచు, నాతనిపాదములొత్తుచు, పతి వ్రతనై యుందునుగదా. అట్లు కాకపోవుటచేతనే కదా, నేనితనినాశింపవలసివచ్చినది.

మత్తకోకిల. ఏనుఁజేయఁగ నెంచియుండినకృత్య • మెంతయుఁబాపమే?

మానసంబునఁ గోరియుండిన • మాననీయుఁడె కాంతుఁడౌ

మాననీమణికంచునమ్ముని • మానవుల్ వచియింపరే?

మానఁబ్రాణమునిల్చునే, యనుఁమానమేటికి నాకింకె.

నాప్రయత్నమునమకూర్చుటకుఁ జతురయున్నదికదా. నా కేమిభయము? (నిష్క్రమించును).

స్థలము 2. నాగావళీతీరము.

[కుముదిని మేడప్రక్కనున్న గుసుకతిన్నియపైఁ గూర్చుండి ప్రభాకరుఁడు సంధ్యావందనముఁ జేసికొనుచుండును].

(స్వగతము) ఆహా! ఊణక్షణక్షీయమాన సాంధ్యరాగ సంయుక్తంబగు నయ్యపరాచలరిబుం జూడఁజూడ, జ్వరబాధ

చే యీక్షణక్షణీయమానుడగు నా తండ్రిజ్ఞాపకమునకు వచ్చుచున్నాఁడు. పాపమంతటికష్టకాలమున నేనుసమీపమున లేకుంటున్నచే నాతఁ డెంత వంతనొందుచున్నాఁడో! కటకటా!! ఇట్టిసమయములోనే నన్నిక్కడకు భగవంతుఁడు తీసికొనిరావలెనా? తెచ్చెబో, వచ్చినదని వేగముగాఁజెరిపిచేయరాదా? వారముదినములుండినగాని, పనితెరిపికాదని శిరస్తాదారుగారు స్పష్టముగాఁజెప్పినారు. అవశుఁడై యున్న నాతండ్రికి నింక నెవరు పరిచర్యసలిపెదరు? ఆతనిస్థితియెట్లులుండునోగదా! అశ్చ్యుదారచిత్తుండగు నాతని ప్రస్తుతస్థితి తలఁచునప్పుడెల్ల నాగుండెలలో రాయిపడుచుండును. ఆతని యాదార్యము నేనేమని యెన్నఁగలను.

సీ. చదువుసాములు నేర్ప ♦ శ్రమమునొందునుగాని,

వ్యర్థముగాఁ దిరు ♦ గాడనీడ;

మంచిమాటల బుజ్జ ♦ గించు చుండునుగాని,

మనసునొచ్చెడు మాట ♦ లనఁగఁబోడు;

దండనల్ విధియింపఁ ♦ దలఁపునొందఁడుగాని

తప్పుచేసిన యప్పుఁ ♦ డొప్పుకోడు;

సమ్యక్ప్రవర్తనా ♦ సక్తి నేర్పరుగాని,

దుష్ప్రవర్తనమునఁ ♦ దుఁ జొరనీడు;

గీ. దానధర్మాది సత్క్రియా ♦ దరణబుద్ధి

ప్రబలము నరించుఁగాని, కేవలధనోపార్జన

కలుగఁబోనీడు నాయందు; ♦ గలరెనాదు

జనసునకు సాటి జైష్ఠ్యం ♦ జనములొరులు?

నాదనకుఁడు నాయందింత యాదరణము చూపుచున్నను,

హానికింగారణము నాతల్లికినాయందుఁగలయనురాగమేయ
నిచెప్పవలసియున్నది. ఆహా! యేమియామె పాల్సెల్వము?
సీ. ఎండలోఁగిరుగాడి, యింటికిఁజెంచినఁ

జిన్ని కట్టా! యందుఁ జేరఁజేరు;
చీరీ, చల్లనితనఁచేతులతో మేను

నిమరుమ నలయిక యీ సేయు;
చేసి, మజ్జనమాడఁ జేసి, తెల్లనిఁట

లమరించి, మంచియన్నమునుబెట్టు
వెట్టి, భుజించెడు నేళఁ జెంతనుఁజేరి,

నీతివాక్యముక్తఁనియును గటపు;

గీ. గఱపి, యామాట లెదనాటఁగా మెనఁచి
వత్స! యీరీతిఁ జనమందుఁ బోత్సహించు;
తిరుగఁజెడుత్రోవ, మెల్లఁగా యిప్పుఁబోవు;
తల్లియన, నాదుతల్లియే లిల్లి యహహ!

సీ. జనకుని దయనుకొనఁచిన యెదనునుజోడు,
తల్లి నేర్పిన సత్పథమొకాదె?

జనకుఁ దాఱించియిచ్చిన ధనముఁకీడు,
తల్లి నేర్పిన సత్పథమొకాదె?

జనకుండు శ్రమను దెచ్చిన కీర్తినిదోడు,
తల్లి నేర్పిన సత్పథమొకాదె?

జనకుండు కొరిమెచ్చిన యన్నతికిఁద్రాడు,
తల్లి నేర్పిన సత్పథమొకాదె?

గీ. కొమరులభివృద్ధి నొందఁగాఁ గోరునెడల,
జనకునకుఁదోడుఁ దమిఁగోడఁ జననికూడఁ
బలువెతమ్ముఁ గా శ్రమంపడఁగవలదె!
తల్లియన, నాదుతల్లియే లిల్లి యహహ!

ఆహా! ఆమూల, నీకునిలుచుటచే నేర్పడినమడుగునదు
మః బుట్టిన సరోజిని, దేశాంతరగామియగు ప్రభాకరునిఁ
జూచి, మోమువంచి ముహూర్తము హుర్నిష్యంది మకరం
దబిందుసందోహరూపంబునఁ గన్నీ రెట్లువిడచుచున్నది?

ఆహా! సరోజినీ!! యేమి నీనుగుణ సంవత్తి!!!

సీ. కలవైన నన్యతంబు ♦ పలుకఁగా నొల్లవు,
సత్యమాడుటయన్న, ♦ సంతసించు;
హాస్యమునపువైన, ♦ నప్రియ మ్మాడవు,
ప్రియము వల్కుటయన్న, ♦ బ్రియము గ నెవ;
కోపమావంపైన, ♦ గొనఁబోవుకప్పుడు,
ననుకంపఁ జూపఁగా ♦ నరయుచుందు;
విల నధర్మమునఁ ♦ గలతనొందెనవెందు
ధర్మముటన్న, మోదము వహించు;

గీ. చిన్న రసముననుండియు ♦ నన్నఁజూచి,
యలతినగవు మొగమున ♦ మొలకలెత్త;
గమ్మతేనియపలుపలఁ ♦ గ్రమ్మరించు,
వింతి, నినుఁబోలు కన్నియ ♦ లెందుఁగలను?

సీ. వికలాంగులంజూచి ♦ వెతలనొందుటెకాక,
చేతనా సాయంబు ♦ చేయుచుందు;
బీదసాదుల నింత ♦ యాదరించుటెకాక,
వారిజూచి యసహ్య ♦ పడఁగఁబోవు;
అధమజాతులఁదూల ♦ నాడఁకుండుటెకాక,
వారియుద్ధరణంబె ♦ కోరుచుందు;
చదువు నేర్చుటయన్న ♦ సంతసించుటెకాక,
మంచిపాతములె ♦ యొందుచుందు;

గీ. ఎన్ని రీతుల నీయందు • నెంచిచూడ,
సుగుణమేకాని, క్షుణ్ణము గనరాదు.
వయసునం జిన్నదానవే • యయితిగాని,
బుద్ధులందెద్దదానవే • పొలతి నీవు.

బంగారమునకు వెలిగారముచాడ్చిన, నీనుగణ సంప్రతికి
నీయందముతోడై, నీకెంతయోవన్నె తెచ్చుచున్నది.

చ. సరసిజనేత్రతో! వినుము, • చక్కదనంబున నిన్ను బోలు వా
రరసినఁ గానరారు, నిజఁజూడెద నిచ్చక మేల? సృష్టిలో
సరసిజసంభవుం గలువఁ • జాలఁ నా సుమసాయకుండె నిన్
గరువమునన్ సృజించె నను • కల్పననీయెడ సాగ్ధమే యగున్.

మ. పదియాళ్వన్నె పసిండి కొన్నిగలు సఁభావ్యంబులేయయ్యెఁ జ
క్కదనంబు దసమానమై తగు భవఁద్రాత్రింబునం దుంటుచే,
మది నెన్నంగఁ బ్రమానగుచ్చముల సఁసద్గంబునన్ సూత్రమం
బుదజేచీ! భునవేడికా భరణమై • పొల్పొందుటల్ చిత్రిమే?

నీ. ఆ నీతు కాశీతఁలాంత భూములయందు

నిసుబోలు వచ్చి మెం • దేనిగలదె
విద్యుజ్వలంబుతో • వెడలి వ్యాపించు నీ

సుగుణంపదఁ దెల్పు • సాగసుకరలు;

నెఱవక్కనైకక్రొన్నిగల బంగరుబామ్మ,

నీపజ్జలనై • నెఱినివీడు;

నీసోయగమేక ని, • యేసోయగంబైన,

నాచునెమ్మది నిల్వఁబోదుసుమ్మ;

గీ. సతి, వమాధినికెనఁగున • చ్చరతనంబు,
పడలి సావిత్రి సుగుణ సఁపదయుఁ గలిపి,
కయవులట్టి పరించి యొక్కటిగనిన్ను,
బోలె పోనె నటంచు నెప్పుడుఁ దలంతు.

చ. నీలిచిరఁ గూనుచుండినను, • నిర్దురభోయిన, మేలుకొన్న, నె
 చెల్లులనుఁ బట్కరించినను, • జెంత నొకండును లేకయున్న, • దొ
 య్యలీ! నినుఁ గూర్చియే తలఁపుఁడఁడెకఁ జుమ్ము, మనోజ్ఞమైన నీ
 పురుషమిటాకిసోయగము • కోమలి నావగనెల్లఁ బాపెడుక.

(ఉత్తరీయము మీఁది కెగయును).

(సంభ్రమమున మీఁదికిఁజూచి) అరరే! యేమిది? ఉత్తరీయ
 మెగురుచున్నది? ఏమిది? ఎంతమోసము? (పట్టుకొనుటకైగు
 రబోయి, అందుకొనలేకుండును).

అయ్యయో! ఎంతమోసమయ్యెను? నాఁ డాదమయంతి
 నిఁ గూర్చి విచారించుచున్నప్పుడు నలునియుత్తరీయము పతన
 లెత్తుకొని పోయెనని చదివి యున్నానుగాని నేఁడు నాకే
 యట్టియవస్థ వచ్చెనా? పైమీఁదబట్టి పతనలెత్తుకొనిపోయె
 నను నామెత సార్థకమయ్యెనే? ఇది యెవ్వనిమోసమైయుం
 డును? నేనెఱింగి సంతదనుక నెవ్వరికినపకారముచేయలేజే!

[చతుర—రాజభటునిపేషముతో ప్రవేశించును].

భటు.—రమ్మంటున్నారండీ. (లెక్కబట్టిలాగును).

ప్రభా.—ఛీ! ననుముట్టకు. దూరముగానుండు. నన్నురమ్మను
 చున్న వారెవ్వరు?

భటు.—మీరెందుకు వింతగా చూస్తున్నారు?

ప్రభా.—నాయుత్తరీయ మెట్లు మీఁద కెగసెనోయని.

భటు.—అందుకే రమ్మంటున్నారు.

ప్రభా.—ఎవ్వరు?

భటు.—మీ ప్రియో! యెవరు తీసేరో వారు.

ప్రభా.—వారెవ్వరో చెప్పరాదా?

భటు.—వస్తే మీకుఁ దెలియదా?

ప్రభా.—(తనలో) ఇది నాయుత్తరీయ మెగురుటకన్న వింతగా నున్నది. ఇది యేమి దయ్యముల యొడ్డా, లేక, కలఁ గను చున్నానా? అసురసంధ్యాకాల మప్పుడు కలయేమి?

భటు.—మాటాడరేమి? రండి (మరల లాగఁబోవును).

ప్రభా.—దూరముగానుండుమన్న వినఁబడదా? ఎవ్వరు రమ్మ న్నారో చెప్పము.

భటు.—ఎవ్వరా? వారే.

ప్రభా.—అనఁగా?

భటు.—అనఁగా నవాబుగారి బావమరది.

ప్రభా.—అన్నా! చచ్చితినిగదా. రాత్రుల బావమరదులును, వేశ్యల యన్నదమ్ములును, కొన్ని చోటులఁ గొరకరాని కొయ్యలై, తమకు లోబడు వారిని వేపుకొని తిందురు. నేనిప్పుడేమి చేయుదును?

భటు.—నచ్చెదరా, వారా, మాటాడరేమి?

ప్రభా.—ఈమేడ నవాబుగారి బావమరిది గారిదా?

భటు.—అవును.

ప్రభా.—వారేనా! నాయుత్తరీయమును దీసినవారు?

భటు.—అవును. రండి (మరలలాగఁబోవును).

ప్రభా.—(కొంచెము దూరముగాఁ బోయి) ఏల తీసిరి?

భటు.—ఏమో! హస్త్యానికి కాబోలు.

ప్రభా.—నీవు తెచ్చి యిచ్చివేయఁగూడదా?

భటు.—మితో యేదో కబురు చెప్పాలట. రండి.

ప్రభా.—అన్నా! గట్టిచిక్కు వచ్చినది. పోయిన నేమివచ్చునో? ఏమివచ్చును? సరే! యెవ్వనైన కానిమ్మా. వారు దుర్మార్గులే యయిన, మంచిమాటలవలన శాంతిపరచెద. పోయినచో నష్టము కలుగ నవసరిము లేదు. కాని, పోకున్న నష్టము రావచ్చును. ఇప్పుడు కార్యాధీనై యున్నాను. నవాబుగారి తోఁ జెప్పి, నావైని కోపము పుట్టించి, నాపని పాడుఁజేసిన నాకేకాక, నాతండ్రిఁ గూడ నపకీర్తి కలుఁగఁ జేయును. నాకు నష్టము వచ్చిన, నే భరింపఁజాలుదును గాని నాతండ్రికి నపకీర్తి కలిగిన, భరింపఁజాలను. ఏది యెట్లయిన, నో భగవంతుఁడా! నీవే నాకుఁ దోడు.

మ. ఖగదంష్ట్రాతికఠోరభూరిమకరా • కాశితాత్మకై, సాగసా
కగవధ్యంబున “పాహిసూం, సగుణసా • త్రాగ్రూప, జేవేన్రివై
ఖగ్గః బాగ్ధింపఁగఁ గోరి, వారణపలిక • గాపాడుచందంబునన్,
కరుణావాఃపరిషేచనం బొసఁగి, నన్ • గాపాడవే, దైవమా!

(భటునితోఁబోవును).

స్థలము 3. కుముదిని మేడ.

కుము.—(స్వగతము) ఆహా! చతుర యెంత నేర్పరి? ఆమె సార్థకనామయే కదా. ఆయావనపురుషు నెట్లో మోసపుచ్చి తీసికొని వచ్చుచున్నది. ఓగండుఁగోయిలా!

ఉ. చక్కగవింటికోడవకు • సామమొకప్పుడు, మాని మోకనై,
నెక్కొచ్చి, పంచమమ్మకను • నెత్తమి బాడుచు, లేజిపుట్టుక
మొక్కను, దూరమానముక • నే చరియించుచు నుండు నీవికన్
జిక్కిలి వెండుఁ బోయెదవు? • నిన్నిటఁ గట్టెద బాహుశల్లులన్.

అదిగో! మేడ మెట్టులపై మనుష్యుల యలుకు డగుచున్నది.
వా రిప్పుడే వచ్చినట్లున్నది. నేనేప్రక్కగదిలోనికిఁబోయెద.
(పోవుచు). (భటునితోప్రభాకరుఁడు ప్రవేశించును).

ప్రభా.—(తనలో) ఇది యెవ్వరి గదియో యుండును? నిజము
గాఁ బురుషులదేనా?

(తెరలో) చతురా! తీసికొనివచ్చితివా? కూర్చుండుమ
నుము. ఇప్పుడేనచ్చెద.

భటు.—చిత్తము, ఆయ్యో! ఇక్కడ కూర్చుండండి. వారు యి
ప్పుడే వస్తారు. (లోనికిఁబోవును).

ప్రభా.—ఇందేదో మోసమున్నట్లు నాయంతరాత్త చాటుచు
న్నది. ఇది నిజముగాఁ బురుషులు నివసించు తావేనా? అ
య్యయ్యో! నేనేల వచ్చితిని? పోయినయుత్తరీయము పోయి
నదే యనుకొనక, దానికై మరల నేలయాసపడితిని? ఇప్పు
డేమి మోసము రాకున్నదో కదా! కానిమ్ము, గతించిన
దానికి వగచి యేమి ప్రయోజనము? ఓదై వమా! నీవేనాకు
దిక్కు. వాపపుఁ జింతలలోఁ బడకుండఁ గాచు భారమునీది.
(చతుర స్త్రీ)హాపముతో ఫలములను, పుష్పములను, బ
భృతములతోఁ దెచ్చి బలపెనుంచి, మరల లోనికిఁబోవును.

ఇది యంతయు నేమి? నేననుకొనినట్లే యగుచున్నదే!
(కుముదిని వచ్చును).

కుము.—అలసితీరి కాబోలు. దయచేసి, కూర్చుండఁగూడదా!
(విసరును).

ప్రభా.—పలదు. నలదు. విసరవలదు. మీరెవ్వరు? నవాబుగారి
బావమరదిగారెక్కడ?

కుము.—వారింకఁ గొంచెము సేపునకుఁగాని రారు. అందనుక
విశ్రాంతి తీర్చుకొనఁ గూడదా? (మరల విసరును).

ప్రభా.—పలదు, విసరవలదు. శీతకాలములో విసరుట యేమి?
వారు రాకున్న, పోనిండు. మీరెవ్వరు? నన్నేలయిఁటకుఁ
దెచ్చితిరి? నా యుత్తరీయ మెవ్వరు తీసిరి?

కుము.—సరే! చెప్పెదను గాని, పోనిండు; ఈ ద్రాక్షపండ్ల
గుత్తి చూచితిరా, యెంతమనోహరము గానున్నదో! కొన్ని
పండ్లు తీసి తినుఁడు. (అందిచ్చును).

ప్రభా.—అక్కర లేదు. అక్కడనుంచివేయుఁడు. నా ప్రశ్న
ముల కుత్తరము చెప్పరేమి?

కుము.—మీ రట్లు నిలచి యున్నచో, నేనెట్లుత్తరము చెప్పఁ
గలను? ఇంచుక శాంతించి, కూర్చుండి, విన్నచో, సంతయుఁ
బూర్తిగాఁ జెప్పెదను.

ప్రభా.—(తనలో) ఇది నిజముగా మోసమే. కానిమ్మా, ఇప్పుడు
వగచిన నేమి లాభము? తగిన ప్రతిక్రియ యారయవలయు
ను. (ప్రకాశముగా) సరే—అట్లనే కూర్చుండెదను. నాప్రశ్న
ములకు నుత్తరము చెప్పుఁడు.

కుము.—చెప్పెదను. ఈ కడళీఫల మెంత సొగసుగా నున్నదో చూచితిరా! ఇది యొక్కటి యైనది వినుడు. (అందిచ్చును).

ప్రభా.—నాకేమియు సక్కర లేదు. వలదనిన బలవంతము! నా ప్రశ్నముల కత్తరిము చెప్పకున్నది బోనిండు. నాయుత్తరీయము నాకిచ్చివేసిన, నేది బోయెదను.

కుము.—మాటిమాటికి బోయెదను, పోయెద ననెద కేమి? పోక నిలచి యుండురా? చూచితిరా, పూచిన కలువపైఁ గొదమ తుమ్మెద యెట్లు మాటిమాటికిని, వ్రాలుచున్నదో.

క. విరిసిన యీచెంగలునం

ఒరిపరివ్రాలుచును, నెంతమాన్చిన, మానం

బొరయను, తుమ్మెదయియ్యది;

మరులుక మజిలంగబోదు, మగజాతిగదా!

ప్రభా.—ఈ మాట లన్నియు నాతో నేలచెప్పట? నాయుత్తరీయ మీయకున్న, మానివేయుడు. నేబోయెద (నిలచును).

కుము.—ఈతని మనస్సు రాయివలెనున్నదే! ఇంక మఱియొక త్రోవం బరీక్షించెద.

(ప్రకాశముగా) చతురా, ఉత్తరీయముదెన్ను. విప్రకుమారా, చూచితివా, చలువరాతితోఁగట్టబడిన యీమేడ. సీవు కాపురముండు స్థలిత సొగసుగా నుండునా?

ప్రభా.—దీదవారికి మాకీట్టి మేడ లెట్లు వచ్చును?

కుము.—ఈ చిత్తరువులు చూచితివా? గోడలపై నిలువుగఁ జి

[తెరిసఁబడి, జీవముతోనున్న వా యను న శ్లేష్మ భ్రమింపఁ జేయుచున్న ప్రా! ఇట్టివి మీయింటఁ గలవా?

[ప్రభా.—సంసారుల కిట్టి యైశ్వర్యము లేట్లు వచ్చును.

కుము.—పోనీ—చూచితివా, యీవిద్యుద్దీపములు నీహంసతూలికాతల్పములును; ఇట్టివైనఁ గలవా?

[ప్రభా.—ఇట్టి భోగములన్నియు మాకెవ్వ రిట్లుదు? నాకు వ్యవధి లేదు. నేఁ బోయెద.

[ప్రభాకరుఁడు పోఁ బోయిన, కుముడిని యడ్డము వచ్చును].

కుము.—చతురా, ఉత్తరీయమును చేచేమి? విప్రకుమారా, ఇట్టి భోగముల నెప్పుడు నెఱుగనని చెప్పుచున్నావు. అబ్బినప్పుడు చూచియైన నించుక యానందించి పోగూడదా?

[ప్రభా.—ఇంతటి యైశ్వర్యములు మా కక్కర లేదు. మా సామాన్యపు మేడలును, సామాన్యపు పంటములును, సామాన్యపు పరుపులు, దీపములునే మాకు నిష్టము. అలవాటు లేని వానిఁ గొండ్లపై నెక్కించిన, నొడలు తిరుగు నట్లు, ఇట్టి యైశ్వర్యము లబ్ధినచో, మాకు మనసు చెడిపోవును. కావున, ఇట్టి యైశ్వర్యములు మేమెప్పుడును గోరము.

కుము.—అట్టివి లేవని పరితపింపకు. కాని, ఆయాచితముగా వచ్చినప్పుడును మానివేయుచురా?

[ప్రభా.—అప్పటిమాటకై గుప్పుడు పరితపింపనేల? నాయుత్తరీయము నిచ్చునట్లు కన్పట్టదు. పోనిమ్ము. నాకుఁ ద్రోనయిమ్ము. నేఁ బోయెదను. (కుముడిని అడ్డము గానిలచును.)

కుము.—(తనలో) ఈతని గుండె రాయియుగాక, ఇనుమైయు
న్నదే. (ప్రకాశము) ఉత్తరీయమిప్పుడే యిచ్చి వేసెదను.
దానితో నాకేమిపని? చతురా! ఉత్తరీయముఁ దెచ్చు.
(తనలో) ఈతఁ డింక నిట్టి సూథ వాక్యములకు లొంగఁడు
నిజము చెప్పి యొప్పించెదను. (ప్రకాశముగా) విప్రకుమారా
రా! చల్లకు వచ్చి ముంత దాచిన నేమిలాభము. నీవు నేటి
యుదయమున నాగావళిలోన్నానము చేయుచుండు, నీమేడ
పైనుండి చూచి, నీపై మోహము నందితిని. నేనొక క్షత్రి
య స్త్రీని. నవాబు నాతలితండ్రులకు ధనమిచ్చి, నన్నుఁ
బెండ్లియాడెను. అతఁడు తనప్రాణమంతయును నాపై నే
నిల్పును గాని, నాకాతనిఁ జూచిన నిష్టములేదు. నీవు విప్ర
కుమారుఁడవు. ఇంకను,—

క. తారుణ్యము, లావణ్యము,

కారుణ్యము, కలిగి, వెలుఁగు • కాంతుఁడవని, ని

న్నారంగను, గోరం జని,

చేరంగనురాడు, నాదుఁచిత్తము, నన్నున్.

అనదనైయున్న నన్నుఁ జేపట్టి, నాప్రాణములునిల్పు భారమునీది.

ప్రభా. —పాపము శాంతించుఁగాక. అయ్యయో! యెట్టి వలలోఁ
జిక్కుకొంటిని?

కుము.—ప్రభాకరా! జవాబు చెప్పవేమి? నీవు వట్టి రాతిగుండె
వాఁడవని నేఁ బోల్చియుంటచే, కబురంపిన నీవురావని, యి
ట్టిసూయపన్నితిని. నేను జేసిన నేరమును క్షమించి, నాపై
దయఁబూనుము. నీవు నామాటవినకున్న, బలవంతుఁడగునైన,

ప్రభా.—భీ! నోకుమాయము. (తనలో) నట్టి మాటలవలనఁ బ్రయోజనము కన్పట్టకున్నది. కొంచెము హితోపదేశము చేసి చూచెదను. (ప్రకాశముగా) పరకాంతివగు నీవు నాతోనిట్లు మాటాడవచ్చునా?

కుము.—(తనలో) ఓహో! ఇస్సడు సీలిబోధమొనర్చినా గాఁ బోలు!! (ప్రకాశముగా) నేను పరకాంతి నెఱ్ఱియితిని? శత్రు కాంతినుగా నే! నాకును నీకు నెన్నడును శత్రుత్వము లేదు గదా!

ప్రభా.—పరకాంతియన, నాతాత్పర్యము, అన్యస్తీ. అనఁగా అన్యుని యధీనముననున్నస్తీ.

కుము.—అయ్యయో! నీ వందున కా, భయపడుచున్నావు? భయపడవలదు. నేనట్లుచూచినను, పరకాంతినుగాను. నేను, అనఁగా, నాశరీరము. పరుని యధీనమందున్నను,—అదియు సందియమే-నాయాత్మమాత్రము నాయధీనమందేయున్నది. దాని నిష్కడు నీయధీనము చేసితిని. కావున, నీకాభయ మక్కరలేదు.

ప్రభా.—ఇష్టముగనో, యనిష్టముగనో, యొకని చెట్టిబట్టిలివి కదా. పతిప్రసతనై యుండువద్దాః పతికుష్టగాత్రుఁడయ్యెను, వృద్ధుఁడయ్యెను, నిష్ప్రయోజకుఁడయ్యెను, పూజనీయుఁడేకదా!

కుము.—ఓహో! ఇవియన్నియును ఛాండసపు సీతులు. ఇట్టి సీతులు కొన్ని నాకును దెలియును. చెప్పవారే కాని, చెయు వారరుదు. ఈసీతులను గ్రంథములలో వ్రాసిన యామగ

వారికే, ఏజడ్డివో, ఏగ్గుడ్డివో, పెండ్లము దొరికినప్పుడు, ఏక
పత్నివ్రతము నిలచును గాబోలు? ఇట్టిమాటలు నాకింక
జెప్పకుము.

[ప్రభా.—ఏమట్లునుచున్నావు? పత్నివ్రతలలోఁ జేరుకొండిన ద
మయంతిని, సావిత్రినిచూడలేదా! రాజ్యభ్రష్టులై, య
రణ్యంబునఁ దన్నొంటిగా వీడిన భర్తపై భక్తిమీసినదా,
దమయంతి? అతిపరిశ్రమై, కండిమూలములం దినుచు,
ఆకుటివటనుగొలిదియున్న భర్తను వైసము గా నెంచలేదా,
సావిత్రి? వారియట్లు నీవును బత్నివ్రతవు కావద్దా?

కుము.—ఓహో! ఏమి నీయుపదేశము?

క. ఈమఱ, జోమం దగుమగ

వాఁడు లభించుటయో, ముదము • పనితకునొసఁగుఁ;

చూడఁగఁ బతిమైశ్వర్యము

తోడఁ బయోజనము లేదు • తొయ్యలికెందఁ.

లోకములోఁ బత్నివ్రతలైన వారందఱు నిట్టివారే. పత్నివ్రత
యని పేరొందిన ద్రాపదియు, తనయైదుగురు భర్తలలో, భీ
మునిపై నెక్కువ మోహము నొందుటయు, తనకలభ్యుఁ
డైన కర్ణునిపై మోహము వీడకుండుయు వినలేదా? ఇట్టి
యుక్తులునాతోఁజెప్పి యేల తప్పించుకొనఁబ్రయత్నింతువు?

[ప్రభా.—(తనలో) దీని యుక్తులు విషరీతముగా నున్నవే! దీని
మనస్సింక నేరీతిగాఁ ద్రిప్పఁగలను? ఇట్లు చెప్పి చూచెదను.
ఓయువతీ! జపతపోహోమ దానయజ్ఞమూలలో మునింగి,

యేకపక్షీ శ్రీశుంభనై యుండుఁగోరు నన్నేల యిట్టిపాపపుఁ
శ్రోవలం బెట్టఁబోయెదవు? నీ దయయున్న, నా యుత్తరీయ
ము నిచ్చివేయుము. లేకున్న, వదిలి వేయుము నే బోయెద.

కుము.— నీడపామలకు నేరుమాత్రమభ్యంతరము చెప్పుదాననా?

కేవల సత్యకాలపు వానివలె, యేకపక్షీ ప్రతిమనియె దవేమి?
చూచితివా, ఈభ్రమరమును

వి. నిగనిగలాడుబిడ్డలను • నిక్కొకో మనుదాపునీమమకై,
దగువిరుగుస్తులం దివట • దాఁగుచు, శోగుచు, వాగ్వి, హారి, మేల్
సోగసగు తేనె ద్రావుమను, • జొక్కుచు మన్నున, గిండులేటి;యా
జగమున, నామఁజాతి, మగ • జాలయు, గొర్వికి, తుమ్మెదల్, నదా.

ప్రభా.— అట్లయిన, వివాహనియమము లేలపుట్టినవి?

కుము.— వివాహనియమములు సంఘానశ్యకతకుఁ బుట్టినవి?
అవి లేకున్న, సంఘమల్లకల్లోలమగునని, యవి యేర్పఱచిన
వారి యుద్దేశము.

ప్రభా.— అట్లయిన, నిక సోదరసోదరీవివక్షకూడ నవసరము
లేదాదేమి?

కుము.— అదియును, సంఘమునకై పుట్టినదే. దానివలని ప్ర
యోజనము దుర్బల సంతానములు లేకుండఁటయే. ఈజన్మ
దేశమునఁ బూర్వకాలమున, నీనియమమంతగాఁ బాటించ
బడనేలేదని నవాబుగారు చెప్పుచుండిరి. మహమ్మదీయుల
లలో, నీనియమమున కొక్క ప్రేలెడముగా, పినతండ్రు పి
ల్లలఁ బెండ్లియాడు చున్నారు. మీయాధ్రుబ్రాహ్మణులలో
ని మేనరికము లీ ధైగలోనివే.

ప్రభా.---పోనియ్య. ఏదియేని యొకనియమమునైన ననుసరించి
యుండవలెనా? లేక బడిదిగి, నీవలె విచ్చలవిడిగా నుండ
వలెనా?

కుము.---అసలు నాతలితండ్రులే, నియమమునువీడి హైందవ
కన్యకగు నన్ను తురుష్కునకుఁ గట్టిపెట్టినప్పుడు, నేనుమా
త్ర మానియమము నేల పాటింపవలెను ?

ప్రభా.---చరే, నీవు చెడిన, నన్నుఁ గూడఁ జెడుమనియెడవా
యేమి? నేను నియమముల ననుసరించియేయున్నాను గాన
నన్నుఁ జెడఁగొట్టకుము. నీదయయున్న, నాయుత్తరీయమును
దెచ్చు. లేకున్న, నాకుఁ ద్రోవ యిచ్చు పోయెద.

కుము.---(తనలో) ఈతనిది ఇరుపగుండెయనుగాక, ప్రజపు
గుండెయే యైయున్నది. అయ్యయో! యుక్తుల వలన నేమి
యు లాభము లేదు. దీనముగా వేడికొందును. (ప్రకాశము
గా) ఓ సుకుమారశరీరా! చక్కెరవింటివాని వాడికోలలం
బోని నీచూపులు నానెమ్మేరఁ దాఁకుటచే నెట్లు గాయము
పడినదో చూచితివా? అబ్బా! నేనెంతని వేడుచున్నను,
నీకుఁ జాలి లేదేమి? ఇది నీకు ధర్మమా! అబలనగు నన్నిట్లు
వేధించుట నీకు న్యాయమా?

ఉ. పారములేని బాములకుఁ • బాల్పడి, కోల్పడి హ్యాయతయున్
గోరియుసంగితిన్, హృదయఁ మాన్మ ధనమ్ముచు నీకు; నీయెడన్
జేరిచుభింపనెంచితిని, • చేకొని ననదయ నాదరింప కి

హారనియగ్గిఁగోసి, కడుఁ నారడిఁబెట్టుట, నీకుఁ బాడియే?

లోకమును మరచు నుద్దేశమున నెంతయో శ్రమపడి, నిన్ని
క్కడకు రప్పించిన, వలదని త్రోసివేయుట నీకుఁ బాడియా?

గీ. స్వచ్ఛచేఁగాని, నెమ్మేని • నరసరాని,
యఖిలతనురోగములకన్న, • నరసికన్న,
చూపుమాత్రాన, దేహనఁ • జొచ్చుఁగాన,
నతను రోగమ్ము, కడుఘనమ్ముగును జమ్ము.

అట్టి ఘనరోగంబుచే బీడింపబడుచున్న నాకు స్వాస్థ్యము
నొసంగఁ జాలు నైగ్యుడవని యెంచిన నీవే నన్నిట్లు త్రో
సిరాజుం జేసెదవా? అయ్యయో, కటికివాని కన్న నన్యాయ
తరమగు నిట్టివృత్తి పూనుట నీబోటి యుత్తమవిద్యానిధికిఁ
దగునా? రక్తమధ్యమునఁబుట్టి, రక్తమధ్యమునఁబెరిగి, రక్తమ
ధ్యమునఁజనిపోవు కటికివానికై ననిట్టి వ్రజపుగుండెయుండు
నా? నీకు నమస్కరించెదను. పట్టజల విడచి, ననుఁ గొఁగి
లింపుము. రమ్మా.

ప్రభా.—తరుణీ! పరస్త్రీల నందర, సోదరీ భావమునఁజూచుచు,
స్నానసంధ్యాది నియమము లనుసరించుచు, శ్రోత్రియము
గా జీవించు నుద్దేశమున నున్న నాకు నీమాటలుకొంచెమైన
దుచింపవు. కేవలైహికసుఖానందై, తుచ్ఛజీవనముఁ జేసి
యపక్షిర్భాజనులై నవారికిఁ జేయు దుర్బోధలు నావంటికి నేది
కుసకుఁ జేయుటవలన నేమియు లాభము లేదు. పూర్వజన్మ
ప్రాకర్షణవిశేషమున నీమనంబునఁ జనించిన యీదురూపాలు
నీయంతిరాత్తసాహాయ్యమునఁ బొరఁదోలి, సన్తార్థసంచార
నై, ఇహంబున యశంబును, పరంబున మోక్షంబును,ఁ
గొనుము. ఇట్టితుచ్ఛసుఖంబులపై నాసఁగొని చెడిపోకుము.
దైవకటాక్షమువలన నీదుర్బోధ తొలఁగుగావుత. నాయుత్త

రీయమునీయకున్న, నీయొద్ద నే యుంచుకొమ్ము. నే చోయెద.

(కుముదినియడ్డమొనవచ్చిన, బలనంతముగ, తప్పించుకొన్నను)

కుము.—ఉత్సాహ. వలమ వలదు చనకు చనకు, ♦ వచ్చునీ పు న్నముకొ;

చలము, బలము, విడచి, యడచి. ♦ చక్కఁజేయుమిష్టముకొ;

కలికి పలుకు విడక, మడక, ♦ కాంచెదల కష్టముకొ;

కలఁత, యలఁత, కలుగు; తొలఁగు ♦ గౌరవంబు శిష్టముకొ.

పోవలదు. చేయికాలినపై నాకులు పట్టుకొను లాభములేదు. నవాబుగారిపనిపై వచ్చినావు. నవాబు నేనెట్లు త్రిప్పిన న్లుతిరుగును. నన్నిప్పుడు తప్పించుకొనిపోయి, నీభావిసౌఖ్యము నంతయు నేలఁగోల్పోయెడవు? సిరిరా మోకాల్కొడ్డు వెడఁగు మానిసివి కాకుము. రమ్మ. రమ్మ, పోకుము. చెడిపోకుము. కలిపోయిన వెనుక, యెట్టి కనుగొనట వ్యర్థము.

ప్రభా.—ఏనష్టమైన రానిష్టు. అంతరాత్త ననించుట కన్న, నెక్కువ నష్టము కలుగదు. నీయిష్టముపచ్చిన పనిచేయుము. (వడిపడిపోవును).

కుము.—(స్వగతము) చేయిజారిపోయెనే; నేనేమి చేయుదును? ఆహాహా! ఏమి యాతని వాత్సాహుర్యము? ఆరిందావాక్యములనైన మఱివినుటకుఁ బ్రాప్తిలేకపోయెనే! ఛీ! యెట్టి వ్యర్థమగు జన్మమె తితిని? మృగతృష్ణఁజూచి, దానికై పరవిడియలయిక చెందు లేళ్లు తుడకట్టి వస్తువుం గానకుంటచే నిరాశనొంది తిరిగి వచ్చుగాని, మరాళగొల్పుచున్న వస్తువెంతయత్నించినం జేడినక్కర, కంటియెదటనే కన్నట్లు

చున్నప్పు డెట్లు జీవములతో నిలచి యుండగలను? ఆదు
జన్మమునకన్న నధమజన్మమెది?

సీ. ఆజానులంబివాఁ హోర్వ-మంబునఁ గౌగి

లించుకన్నఁ మఁ దలించియుంటి;

అకన్దీర్ఘఁబుఁలైన నేర్పింబుల

నన్నఁజూచుచుంచు • నెన్నియుంటి;

అప్రసదీర్ఘఁకేఁకాగ్రింబులఁ ననున్

గట్టివేయుటంచు • నమ్మియుంటి;

అమూలరాగమై • యలరు రవఁబునం

బందిచ్చి, మెచ్చునఁ • చరసియుంటి;

గీ. అక్కటా! యెన్ని యాసల • నందియుంటి,

నన్నియును నట్టి యడియాస • లయ్యె నేడు;

పలుకుఁబలుకున గపురంపుఁ • బలుకులాలుకు,

నతినిఁ గను భాగ్యమింక • నా కబ్బుబోడె?

సీ. నిందఁజేసిన నేమి? • నిద్దంపు టద్దంపు

తరుకుఁ జెప్పులనఁ • దుఁ గలిగె నాకు;

తూలనాడిన నేమి? • తులకించు పులకించు

కలికియందముమాడఁ • గలిగె నాకు;

తోన్రివేసిన నేమి? • తులలేక, వెలలేక,

యలరు వాతెరముట్ట • గలిగె నాకు;

మోసపుచ్చిన నేమి? • మొఱకంచు, కఱకంచు,

పలుకుమేలమూఁడఁ • గలిగె నాకు;

గీ. మేలమాడంగ, వాతెర • మెల్లముట్టి,

నందమునఁ జూచి తఁనమయతల దనర్పఁ

జెప్పులంటుచు, నింపునఁ • జొక్కుచుండఁ

గలిగిన సుగంధ తెర వెఱుఁగంగలనె?

సరే-ఆతఁడు నన్నిప్పుడు మోసపుచ్చి పారిపోయెనుగదా.
నేనాతని మోసపుచ్చి మరల వలలో వేసికొనలేకపోవుదునా
పరమభక్తాగ్రేసరుఁడగు విప్రనారాయణునితటి వాఁడే,
కామినీవశుం డయినప్పు డీతఁ డన నెంతటివాఁడు? నాకుఁ
జేఁదోడు, వాఁదోడుగఁ జతుర యున్నదికదా?

(చతుర ప్రవేశించును) చతురా, రాజభటునివేషమున
నీవీతని మోసపుచ్చి తీసికొనివచ్చితివి గాని, నేను డక్కిం
చుకొనలేక పోయితినే.

చతుర.—అమ్మా! మేమప్పుడే మఱియొక్క యుపాయమాలో
చించినాము. తెల్పెదమురండు.

కుము.—ఓయుత్తరీయమా, నీవునాకెంతయోయుపకార మొన
రింతు వనుకొంటిని గాని, ఇట్లు మానము నహింతువని య
నుకొనలేదే. నిన్నుఁజూచిన, నాకుమచ్చరము వృద్ధియగు
చున్నది?

ఉ. ఎన్నిభిరంబులన్ జతఁగఁగేనొసరించినవైన, నాదు కే
ల న్నిలువంగఁబోవని యలభ్యపదార్థము, సంతసంపు మే
లకన్న సలండుచుండు చుకుమారుని కంఠముఁ బాసియుండఁ బో
వెన్నడు; నీయదృష్టమే యవృష్టము, చక్కని యుత్తరీయమా!
(నిష్క్రమింతురు).

స్థలము 4. శ్రీగాకుళములో నొకవీధి.

[ప్రవేశము ప్రభాకరుఁడు నడచుచు, (స్వగతము)
అయ్యో! ఎంత మరువఁబోయినను మరపురాకున్నది. అ

జునులోఁ బడ్డకాలు సెంతలాగికోన్న నంతలోతునకే పోవు
నుగాని, తీసికొనుట సాధ్యమగునా?

చ. అతికఠినబ్బగమ్ము గని • యన్నము మట్టిక, నిద్రానీక, వెన
పెతలను శుక్రస్కముకొ నొమరునిన ననుసహించ బెండ్రికొని, సం
తతకరుణారసాద్వయగు • లిల్లినిబాసి, స్వపాలకాశ్వాసున
పొరినోడి, యిరుడుపచ్చితెలి, • నాగలియెమ్మెయినానో యయ్యనా?

గీ. రెండుశాశ్వతాన • నృపతి కాశ్వాసు దీప్తి,
మరలిపోయె నంచు • నాని యుండె;

తానొకండు తెలఁస, • మృతమొకండు తలంచు
ననెడు మాట తలఁప • నైతి నపుడు.

ప్రేయసీ! సరోజినీ!! వెంటవచ్చెదనని నీవు నాతోఁ జెప్పి
సప్పుడు, నిన్నెసఁ దీసికొనివచ్చితనా! నాకిప్పుడేదైన నుపా
యము చెప్పియుందువుకదా!

ఉ. ఆపద కల్గినప్పుడు సంపంచదుపాయము చెప్పినేర్చి, య
య్యాపద పాపుచుందువు గదా! హృదయంబు వ్యధాభరంబు తా
మోపకయున్న వేళల నమాన ముదంబున నవ్యరాగమా
లాపనచేసి, వంతలదొలంతు గదా, తగదా నినన్ గొనన్.

వలదు, వలదు. నుకుమారగాత్రువగు నీవిక్కడకు రాకుంటు
యే మేలయ్యెను. పాపంబులకుఁ బుట్టినిల్లగు నీదుమార, నేనే
యిన్నిచిక్కుల నొందుచున్నప్పుడు, నీవెన్ని చిక్కులఁ బొం
దియుందువ్రా! రొక్కమున కన్న చక్కఁదనమే మ్రుక్కడి
మ్రుచ్చులను రేపుచుండును గదా!

[కొండలు పోలీసువాండ్రు ప్రవేశింతురు].

మొదటి.—(కొండకును మీదకునుజూచి) ఛాహారాను బట్టిచూ

ప్రేమికిలాగేవున్నాడు. (కాగితమునుజూచుచు, నడుమనడుమ ప్రభాకరుని చూచుచు) ఆజానుబాహువులు. విశాలనేత్రములు, నువ్వు చాచాయ, నూనూగుమీసములు, పెద్దకొస్సు వెడదనుతురు మీదేవురు ?

ప్రభా.—(సంభ్రమమునఁ జూచుచు నూరకుండును).

రెండ.—(గట్టిగా) మాటాడవేం?

మూడ.—ఒళ్ళుగట్టిపడాలాదేమిటి?

ప్రభా.—(తెలివిదేరి) మాది కంచెలి.

మొద.—పేరు?

ప్రభా.—ప్రభాకరుడు.

మొద.—తండ్రిపేరు?

ప్రభా.—(తనలో) వీరు పూర్వోత్తరమంతయు నడుగుచున్నారు. కారణ మేమియై యుండును ? (ప్రకాశముగా) మా తండ్రిగారు అరుణాచలశాస్త్రిగారు.

మొద.—వీడే—సందేహం లేదు. పట్టుకొని బేడీలు వెయ్యండి.

రెండవ, మూడవ.— (బలవంతమున బేడీలు వేయదురు).

ప్రభా.—ఏమి నన్ను కట్టుచున్నారు? నేనేమి నేరము చేసితిని?

మొద.—మీపైని చోరీనేరము మోపబడినది. మీరు కనుపడిన చోటుననే పట్టుకొని బేడీలు వేసి, ఖైదులో పెట్టుమనిహుకుం.

ప్రభా.—ఏమేమీ, దొంగతనమా, నేనా! ఎప్పుడు—ఎక్కడ, ఎవ్వరు చెప్పిరి?

రెండ—మీప్రశ్నములకు జవాబు చెప్పుటకుమాక ననరము లేదు.

మొద.—(తనలో) మేము చేయునది యెంతటి కఠినకృత్యమో నను, ఈతని యవస్థకు నాకు జాలియగుచున్నది. (ప్రకాశముగా) మీరు గతరాత్రి కుముదినీదేవిగారి యింట్లో చోరీ చేసినారట. నవాబు గారిహుకుప్రకారం విచ్చల్చి పట్టుకొన్నాం. మరేమి సంజాయిషి అడక్కండి. అడిగినా చెప్పే అవసరం మాకు లేదు. (రెండవ వాడును, మూడవ వాడును బలవంతమున ఈడ్చురు).

ప్రభా.—(తనలో) అన్నా-కుముదినీ! అన్నంత పనిచేసితివా? అయ్యయో, ఈ యపనిండనుండి నేనెట్లు తప్పించుకొనగలుగుదును?

సీ. ననుగాంచి, సంతోషమును చొప్పు మిత్రులం

భుమ్మింత శోకము • గనునె, యకట!

ననుబాసి యొకతఱమును నివ్వలేని నా

జనకు డెంతటి వంత • గనునొ యకట!

నను నొక్కప్రాణమం • చుచు దలంచుచు నుండు

జనని యెంతటి చింత • గనునె యకట!

నను దైవమనుచు భావన నేయు నా సరో

జని డెట్టి చిక్కల • గనునొ యకట!

గీ. హా! మనూంబుజతోషిణి • హా! సువేణి,

సరసగుణహక్తభూషిణి, • చతురవాణి,

హృద్యభాభారతోషిణి, • దృష్టితైణి,

హా! సరోజిని, సుకమారి, • హా! సుమాంగి !!!

(సప్రస్కమితరు).

తృతీయాంకము.

స్థలము 1. కంచిలిలోనిది.

[ప్రవేశము దాసి].

(స్వగతము) అబ్బా, యేటిచాత్తులుగారి చావస్తం ?
మూసిరై పంటలు దాటిపోనాయి, సడనేడు, కూకోనేడు, గదా,
యింకా పెళ్ళట! ఏటో, కాలూసెయ్యి పట్టడానికి కావలిస్తే,
నానుండనే వున్నానుగదా. ఇంకా యేటికావాల? పాపం, ఆపిల్ల
గొంతు గొయ్యడానికి గానీ, పన్నిండేళ్ళ పనసపండునాంటి పిల్ల,
పోనీ-మానాగు రెడ్డికి లేనాఅయితే, మారుమనువు లేనా యెలిపో
వచ్చు ననుకొంటే, బాపనోళ్ళు-అయినా, యీ బాపనోళ్ళు
రగబాటుమరిన్నీ, మొగుడు సచ్చిపోతే, మరోమొగుడి కెల్లిపో
గూడదా? ఏటిములిగిపోయిందో? అంత ఆశాండం అయితే, కూ
టికుండలు ముట్టనీకుండా వుణ్ణీకూడదా? మామే ఇన్నాగైతే,
సచ్చిపోమా! అందులోనూ, అమ్మన్నగారి యిచ్చింతరం యెక్క
డా సూజ్నేదు. ముసిలోడైతే అయినాడు. నగనట్ర యెడతా
డు! నీరలు కొంటాడు! రైకలుకొంటాడు! సక్కగాముస్తాబుసే
సుకొని, యీదిగుమ్మంలో కూకుమండగుడదా? ముసిలోడైతే
సెప్పుసేతల్లోయింటాడుగానీ, బయిసిలోడైతే, యింటాడా? కా
లికిందేసి మట్టేస్తాడుగాని. ఇంతకీ రాతగదా, ఆబెమ్మదేముడేటి
రాస్తే అదేఅవుతాది. నాను యెంతని నూరిపోస్తును? యెంత

సెప్పినా, యినదు! ఆశాత్తులుగారినే బతిమాలమంటాను. నా నేటి నేస్తాను? సస్తానాయేటి, యికపోతే. (నిష్క్రమించును).

—: 0 :—

స్థలము 2. సరోజినియిల్లు.

[ప్రవేశము. సరోజిని గదిలోఁ గూర్చుండి, యాలోచింపుచు]

(స్వగతము) కటకటా! పదిదినంబులలో వచ్చెద నని, యాతఁ డింకను రాకుండుటకేమి కారణము? నేటికి సదుమూ డు దినము లైనది కదా! రాజకీయాంశములలో లోపము వచ్చుటచే, దురుష్కప్రభువున కాగ్రహము వచ్చెనా? కాదు, కాదు. నిఁజిఁద్రస్వభావుండగు నాతఁడు పనులలో లోపంబు లుండనీయఁడు. గొప్పమాంసముందిను కటకతురక లెవ్వరైన నాతని కపాయముం గలిగించిరా? మేరుసమానదైర్యసాగుండ గు నాతనికి దురుష్కులొక్కలెక్కకాదే; మఱి యేమైయుం డును? నాపైఁ గోపము జనించెనా? కరుణారసవరుణాలయుం డగు నమ్మహానుభావునకుఁ గోపమును నది యొకటి కలదా? నాపని మఱచిపోయియే, రాకయుండెనేమో! అట్లేల చేయు ను? పిన్ననాటనుండియుఁ దనప్రాణములలో నొకప్రాణముగా నెంచు నాప్రియవిత్తుడే నాకార్యము మరచిపోవునా? ఆతని వర్తమానము నాకిందైనఁ దెలియకున్నదే! అయ్యయో! నేనేమి చేయఁ గలను? (గవాక్షమునుండి, యాకసమువంకఁజూచి) ఓ వాయసకులతిలకమా!

ఉ. అక్షయదీక్షతో, దశదిశాంగణముల్ తిరుగాడునేర్పు పృ
త్యక్షము నీయెడన్, స్విభవశతంసమవౌటఁ గటాక్షపీక్షణం

దక్షుడొకప్పుడు; నిన్ను బహు • ధా స్తవనాబోధించి, పేండుదన; బ్రహ్మచర్యము, నా ప్రియుని • వాగ్దల నా శఙ్కలంకంబు జేయవే!

[వామనశాస్త్రి] [ప్రవేశించును.]

ఈ వృద్ధుఁ డెందునకు నాయొద్దకు వచ్చుచున్నాఁడు? ఈతని నేఁ బెండ్లియాడుమనను నాశ యింక నీతని విషవలేదు కాబోలు.

వామ.—ఇక్కడా కూచున్నావు బంగారుపిచికా! నీకోసం యెంత వెతుకుతున్నా నే! మెడమీద మేకపిల్లని వేసుకొని ఊరంతా వెలికేడట, గొల్లవాడు; అలాగేలయిందిలే.

సరో.—నాకోసము మీరు వెదుకవలసిన యెవరివేమి?

వామ.—ఏమిటా, ఏదో నీదయ సంపాదిద్దావని, మరేవుండి నువ్వు ఇంతపట్టు పట్టుకొని కూచోవడం యేవైనా బాగుందీ? చెప్తా.

సరో.—పట్టుదల కేమున్నది? నా నిశ్చయమును జెప్పివేసితిని.

వామ.—అమ్మో! కాదు, పిల్లా, నీకు నే నేచేదు మేపుతానా? కాదులే, యెరిక్క అడుగుతాను; పజ్యెండువందల రూపాయీలు మీనాన్నకు ఇచ్చినను గదా, నాదగ్గర ఇంకా పది వేలరూపాయీలువున్నాయి. నామూడో పెళ్ళాంతాలూకు వి, నాలుగో పెళ్ళాంతాలూకువి, రొండువేలరూపాయీల నగలున్నాయి. నీకేమిటి? ఒంటినిండా చీరెకట్టుకోని, మెడ నిండా నగలుపెట్టుకోని, మొగంనిండా పనుపురాసుకోని, నుదుటినిండా కుంకంపెట్టుకోని, సోమిదేవమ్మలాగ నాకళ్ళ క వ్రుపిస్తూయుంటే, నాకం తేకావాలి. మరేవుండి? నీదయ

వుంటే, యింత వండి పెడుదువు గాని, లేకుంటే, పోనీ, చూడు, ఏం చూడవేం? పోనీ, వొద్దులే-నేనే యెలాగో యెడుస్తాను. ఏదో, పదో యేటినుంచీ, ధర్మపత్నీ సమేతస్య, అని చెప్పకోడానికి లోపం లేకుండా, వుంటుందని, పోనీకదా అని, ఎంత కర్చులైనా, పొప్పకున్నాను గానీ, నాకేం రూపాయిలుచేదా? చెప్తా; నామనస్సులోమాట నీతో చెప్పి నేను. ఆమీద నీదయా. నీతోమాటలాడదాం అంటే, ఎక్కడ నీదర్శనమే దొరికింది కాదు. ఇప్పుడు దొరికింది.

సరో.—(తనలో) ఈపాపాత్ముని ముఖము చూచుటకే నాకు భయమగుచున్నదికదా, ఈతని మాటలకు నే నెట్లు ఉత్తరము చెప్పగలుగుదును? ఆపద్భాగధవుండవగు, నోపరమేశ్వరుడా! ఈదయ్యమును నాకన్నుల యెదుటనుండి తప్పింపవా? (మాటాడకుండును).

[సాగరశాస్త్రి ప్రవేశించును].

సాగ.—వామనశాస్త్రి గారూ! ఇక్కడ నేమి చేయుచున్నారు?

వామ.—ఏమీలేదు. పెళ్ళికూతుర్ని ప్రామారు పలకరిద్దామని.

సాగ.—ఏడిచినట్టేయున్నది మీవ్యవహారము. రసాభాసము చేయుదురు కాబోలు. మీ రావలకుబోయి మీ పనిఱ్ఱుచుకొనుఁడు.

వామ.—సెలవు. (పోవును).

సరో.—(కన్నులువిప్పి) అన్నా! పిశాచముపోయినదే! (ప్రకాశముగా) నాయనగారూ! నమస్కారము.

సాగ.—శీఘ్రమేవకళ్యాణసిద్ధిరస్తు.

సరో.—నాయనగారూ! కడసారిమిమ్ముఁ బోరించుచున్నాను. మీరు నాపై నింత కోపముపూనుటకేమి కారణము? కన్నతండ్రులగు మీరే యింత కఠినత్వము వహింప, దీనురాలగు నన్నాడరించు వారెవ్వరు?

సాగ.—అమ్మాయీ! నీ వాడిన మాటలు వినుటకు నాకెంతయో విచారముగా నున్నది. బొడ్డుకోసినప్పటినుండియు నెంతయో శ్రమపడి, పన్నెండేండ్ల యీడుదనుక నిన్నుఁజెంచి, పెద్దదానినిజేసి నప్పుడు నీపై లేనికోపము—ఆన్నప్రాశనమైనదిమొదలుగ నెన్నిచిక్కులనొందియైన, యధాశక్తిగా పడ్డ సంబులు సమకూర్చి, యింపయినభోజనపదార్థములు తెచ్చి యిచ్చుచున్నప్పుడు నీపై లేనికోపము—మాటలాడుట నేర్చినదియాదిగా నెంతయో యాయాసపడి, ఋజుమార్గమున నిచ్చుచిప్పుచు, సత్ప్రవర్తనములోఁ జేరుగన్న దానినిగాజేసి నప్పుడు నీపై లేనికోపము—ఆక్షరాభ్యాస మైనదారంభముగ నెంతయో కష్టపడి, మీతల్లియిష్టానుసారంబుగ సంగీత సాహిత్యంబులు నేర్చి, నిన్నింత విద్యాంసురాలను గాఁ జేసినప్పుడు నీపై లేనికోపము—అట్టికోపము, వివాహవిషయమున మాత్రము కలుగునా? చిన్నతనంబుచే నీమేలు నీవెఱుంగ కున్నావు గాని, ధనమువలన గలుగు ప్రయోజనములు నీకు మాత్రము తెలియవా? నామాట నీ విప్పు డలక్ష్యము. చేసిన, తరువాత విచారింప వలసివచ్చును నుమా?

సరో.—నాయనగారూ! నాబాల్యమునుండియు, నాకై మీరు

పడిన శ్రమము మఱివి, నేను గృతఃస్థురాల నైనదో, నన్ను
మిఱుచుకునచ్చినదివశేషము. బ్రాత్రురాలనుగా చేయుఁడు. తమి
యందు నాకుఁ గేవలము దైవభావము తిస్సయస్కభావము
లేదు. కాని, యభినాయభేదములగు సంతకములలో మొగ
మోట ముండకూడదు. నా కోళ్ళు "బాల్మీమ" భాగించు
చున్నది. తమ నిశ్చయమైన యభినాయ మిచ్చెదరా?

సాగ.—తస్వక యిచ్చెదనా. నీవడుగఁ బోయినది యరుణా చల
శాస్త్రిగారి సంబంధమును గూర్చియేగదా!

సరో.—అవును. ఆసంబంధమువలన మన కేమి నష్టము?

సాగ.—సరే—మోమోటమి విడచి నీవడిగితివి కావున, మో
మోటమి విడచి, నేనును జెప్పకతప్పదు. నీనుము. ఆరు
ణాచలశాస్త్రిగారి సంబంధమువలన మనకెన్నెయో నష్టము
లున్నది. (1). సమానులతో నియ్యమును, సమానులతో క
య్యమును, సని మనశాస్త్రము లుద్భోషించుచున్నవి. ఆరు
ణాచలశాస్త్రిగారు కోటలో గొప్పయద్యోగమున నున్నా
రు. వారియొద్ద నాశ్రితులమై మన మున్నాము. మనతో
మాట లాడుటయే, యాతనికి లాభమగుచుండ, నాతని
తోడి సంబంధము మనకెట్లు ప్రేమమగును? సంబంధము
చేసికొనుటవలన సామ్యము కలుగును గదా. అట్టియెడ
నాతఁడు నన్ను సమానునివలెనే చూడక, తక్కువచూపు
చూచిన, జిన్న తనముకాదా?

సరో.—ఆనిషయమైనదింత యవసర
గారు సంభవయందు మనక

అరుణాచలశాస్త్రి
యైనను, ఆ

యన కెంతసంపయున్నదో, అంత యశకున కూడ కలదు. సంబంధము చేసిన తరువాత, నాయన మి మ్మెంతయో ము ర్భావగఁ జూచును. సంబంధములేనియప్పు డిప్పుడే మిమ్మెం తయో, గౌరవించుచునుగదా! సంబంధముచేసిన నింక నెంత గౌరవించునో మీరేయాలోచింపుఁడు. ఇంతకును, వియ్య మునందలినామ్యమును బరీక్షింపవలసినవారు మగపెండ్లి వారుకదా. అట్టిచింతి వారే పూననిచో, నాడు పెండ్లి వారమగు మనము పూనవలసిన యవసరమేమున్నది?

సాగ.—సరే; అదియట్లుంచుము. (2). ఆశ్రభాకరుని సంగతి యాలోచించితివా? నేను గనుపడిన, నాతఁడేదో ధ్యాస ముగా మాటలాడుచు గాని, సరిగా మాటలే యాడడు. తప్పదుగదా యని, కనుపడినప్పు డింత చేయిమాత్రమెత్తు ను గాని, మఱఁ పూర్తిగా నమస్కారమైనను జేయఁడు. అంతగర్వముగలవాని నల్లునిగాఁ జేసికొని నేనేమి నుభింపఁ గలను?

సగో.—ఆమహానుభావుని ప్రవర్తనంగూర్చి మీరు దురభిప్రాయ పడుచున్నారు. గర్వమును విశాచ మాతని కెన్నియో శోనుల దూరమున నెప్పుడును నిలుచు చుండును గాని, బ్రహ్మవర్చస్సంయుక్తుడగు నాతని చెంత నెన్నడును జేరలేదు. అతఁడు విద్యాభ్యాసంగమున నున్నప్పుడు గాని, లేక యాతఁడు పరధాన నున్నప్పుడు గాని, మీ రాతని సమీపమున నుండురు. అప్పుడును, మీకాతఁడు నమఁ జూపి మీ రొప్పు కొనుచునే యు

న్నాడు. అంతకన్న, విద్యార్థియగు నాతఁడు మీతో నాప
వలసిన మాటలేమున్నవి? ఆతఁడు స్వతంత్రస్వభావుడని
నేను నొప్పు కొనెదను గాని, యది గాంధీర్యముతోఁ గూ
డుకొనిన స్వతంత్రత్వమే గాని, గర్వముతోఁ గూడినది కా
దు. కావున, నా విషయమైన సందేహము మీ కెంతమా
త్ర మవసరము లేదు.

సాగ.—తాఁ బట్టిన కుండేటికి మూఁడే కాళ్ళనుకట్లు, ఎంత వా
రించినను, నీవు వానిపై నే మనస్సు నిల్పదువు కాఁబట్టివా
ని లోపములన్నియు, నీకు గుణముల వలెనే కన్పట్టను,
ఆవిషయ మింకఁ గట్టిపెట్టి యిది వినుము. (3). వారాగర్భ
శ్రీమంతులని నీవు నొప్పు కొను చున్నావు కదా; వారితో
సంబంధము చేసిన, వారు పెద్దనైభముతో తరలి వత్తురు.
అందఱిని దగినగౌరవములు చేసి, వారినిఁ బెండ్లి యాగు
రోజులును భరించుట మన కెంతయో కష్టము. నీ పెండ్లి
విషయమై మా తాత సంపాదించిన యారవంత మాన్య
ము నమ్మి వేయ వలసి వచ్చును. ఆతరువాత నేనును ముష్టి
రెండుకొన వలయును గాని, మరి జీవించు నుపాయము
లేదు. దీని కేమందువు?

సరో.—తండ్రీ! ఈకారణము నైఁ జెప్పఁ బడిన రెండిటి కన్న
దుర్బలతరమైనది. అరుణాచలశాస్త్రిగా రెంతయో యుత్త
మపురుషులు. మనస్థితిగతు లాయనకుఁ పెలియును. నైభ
ముతోఁ దరలివచ్చి, మనకు కష్టము కలిగించుట వలన నా
యన కేమి లాభము? అందును, ఆయనభార్య సంధ్యాదే

వి యెంతయో మందియిల్లాలు. దయయన్న, నా మెసాన్లు. కావున, వారు మన బీజతనము ననుసరించియే తరిలి వత్తురు. కొలది పరివారముతో మాత్రము వారు తరిలివచ్చును దేశము కన పరచిన యెడల, వారి సంబంధము నిచ్చు గింతువా?

సాగ.—ఆసంగతి యాలోచించుట కింకను వ్యవధికలదు. కాని, మఱియొక కారణము వింటివా? (4). ఆయన ధనాధ్యుడగుటచే, దేశ దేశములవారు తమతమ పిల్లల నిచ్చెద మని ఆయనకు కలు రంపి యున్నారు. మొన్న శి కాకుళములో వెంకుభుక్తగారు ఐదువంద లెదు రిచ్చెదమన్నారు. విజయనగరములో నున్న రామమృత్తుగారు వేయినూట పదియారులిచ్చెదమన్నారు. బొబ్బిలోనున్న సీతారామ శాస్త్రిలవారందఱి కన్న మిన్నగ, పండ్రెండేండ్ల పిల్లను రెండువేయినూటపదియారు లెదురుతో నిచ్చి, రెండుభర్షులను తామే భరించెద మని బ్రాహ్మణునిచే గలు రంపియున్నారు. ఆప్రభాకరున కాపిల్లలెవ్వరు నిష్టము లేక పోవుటచే, నా సంబంధములన్నియు వారు విడచివేసినారు.

సరో.—(తనలో) ఆసంబంధములను విడచివేయుటకు వే తొక కారణము కలదు.

సాగ.—మనమే వారిసంబంధము చేయఁ దలఁచిన యెడల, అధమ మైదువందలైన నియ్యవలయునుగదా; నేనెక్కడనుండి తేగలను.

సరో.—ఇందునకై యేనా, విచారింపుచున్నారా? ఇట్టి వట్టి ని

గ్నేతుక మగు విచారము. పై సంబంధములను వారు నిడచి వేయుటకు పెండ్లికుమారుని యనిష్టము మొదటికారణమై యుండ, పరిశుల్కము నందలి వారి యనిష్టమే రెండవ కారణము. ఒక్కడమ్మిడి యైన బుచ్చుకొనమని వారు గూఢిగాఁ జెప్పినచో, వారి సంబంధ మంగీకరింతురా?

సాగ.—(తనలో) అన్నా! దీని యుక్తులకు సమాధానము చెప్ప లేకున్నాను గదా! (ప్రకాశముగా) సరే-ఆవిషయమై యటుండ నిమ్ము. వామనశాస్త్రితో సంబంధము చేయుట వలని లాభములను జూచితివా?

సరే.—తమ యుద్దేశముల నప్పడే కని విని యున్నాను. ఆయినను, సెల విడు.

సాగ.—జాగ్రత్తతో విని, సమాధానము చెప్పము, ఆ యరుణాచలశాస్త్రి తానేమో పెద్ద పండితుడనియు, నేను గాననియు నూహించి, కన్యాశుల్క మశాస్త్రీయ మని యుపదేశించుచు, నొక్కడమ్మిడియైన శుల్కము గ్రహింపఁ గూడ దని యందం దుపర్య సింపుచుండును. అట్టివాఁడు మన కేమియు ముట్టఁ జెప్పఁడు కదా? వాని సంబంధము వలన మన కేమి ప్రయోజనము? ఈ వామనశాస్త్రి పన్నెండువందల రూపాయీలు దవ్వబిళ్ళలలాగుననా చేతులలోఁ బోసినాఁడు. అదిపెట్టి మన చిల్లర యప్పులన్నియుఁ దీర్చెదను. వానియొద్ద పది పిల్లికూన లున్నవి. ఆవి పెట్టిన, ఐదువందల రూపాయీల కాబడి గల భూములు వచ్చును. అదిగాక, వాని భార్యలతామారువి, రెండువేలరూపాయీల

నగలున్నవి. అవి యన్నియు నీ యధీనములే యగును. నీవు
వానిఁ బెండ్లియాడినచో, నీ మూలమున నింత ధైశ్వర్యము
మనకు లభించును. మొన్న నే, వాని తమ్మునికుమారుఁడు సో
మన్న చని పోయినాఁడు. వానితో వానికుటుంబ మంతయు
నశించినది. వారసు లెవ్వరును లే కుంటచే మనపై తగా
యిదా చేయువాఁడెవ్వఁడును లేఁడు. ధన మంతయును స్వే
చ్ఛగా ననుభవింపవచ్చును. దీనికి నీ వేమి చెప్పెదవు?

సరో.—ఈప్రశ్నమున కుత్తరము చెప్పటకు ముందు నే నొక
ప్రశ్నము నడిగెదను. దానికి సమాధానమిందు.

సాగ.—అడుగుము.

సరో.—తగినసంబంధము చూచి, కూతులకుఁ బెండ్లి చేయుట
వలని నంతోషము కూతులదా? లేక తల్లిదండ్రులదా?

సాగ.—ఆసంబంధమువలనఁ దొలుదొల్ల సంతసింప వలసిన
వారు కూతులు; కూతులయానందమును జూచి, తల్లిదండ్రు
లానందింతురు.

సరో.—సరే,—ఆమాటపై నిలచి, యింక నామాట వినుఁడు.
ఈడుజోడగు వరులను వెదకి, తమకూతుల నిచ్చి పెండ్లి చే
సిన చో, నా కూతులు తమకుఁ దగిన యా భర్తలతోఁ గ
లసి మెలసి సుఖ పడుచు, పసపు కుంకుమ రాచు కొనుచు,
నోములు నోచు కొనుచు, పండుగలకును, పర్వములకును,
పుట్టి నింటికిఁ బోవుచు వచ్చుచు, నానందించుచున్న, నట్టి
యానందమును జూచి, తమ కూతు లిట్టి సుఖంబులం దేలు
చున్నాకు కదా యని, తల్లిదండ్రులు కూతులతోఁ బాటు,

తామును బొందు నానందమే నిజమైన యానంద మని నా యల్పజ్ఞానమునుబట్టి నే నను కొను చున్నాను. కాని, మీ యుద్దేశమును బట్టి గూలోచించినచో, కూతులు వితంతు వైతే, యింటఁజేరి, కేశఖండన మొనరించుకొని, విభూతి పూసికొని, రుద్రాక్షల ధరించి, యెంటి పూట భుజింపుచు, పుట్టి నింట దాస్యము చేయుచుండ, వారి సమ్మటచేఁ గలిగిన ధనముతో వడ్డీ వ్యాపారము చేయుచు, రూపాయిలను జేతితో గలగల లాడించుచు, నా సంగీతమున మైమరచు నప్పుడు తల్లిదండ్రులకుఁ గలిగిన యానందమే యానందమని, తేలు చున్నది. లోకానుభవ మించు కంత యైనను లేని నేను, మీబోటి లోకజ్ఞులకుఁ జెప్పపాటి దానను కాను. గాని, తండ్రీ! పసపు కుంకుమ రాచుకొని, భర్తలతోఁ గాపురము చేయుచున్న కూతులంజూచి, తల్లిదండ్రు లానందింతురని నే నను కొను చున్నానుగాని, విభూతి, రుద్రాక్షలు ధరించి, పూర్వసువాసినియగు కూతుం జూచి, తల్లిదండ్రు లానందింతురని నే నిందనుక నెఱుంగను.

(తెరలో) అమ్మాయీ! అమ్మాయీ!!

సాగ.—మీయమ్మ యెందునకో పిలుచు చున్నది. పోయిరమ్మా.

సరో.—అమ్మా—వచ్చుచున్నాను. (సరోజినిపోవును.)

సాగ.—(స్వగతము) నేను జేసిన గొప్ప పొరబాటున కిప్పుడుపశ్చాత్తాప పడు చున్నాను.—ఆఁడువాండ్రకు చదువుచెప్పింపఁ గూడ దని పెద్దలు వ్యర్థముగా చెప్పలేదనియిప్పుడు నాకుఁ దెలిసినది. చదువుకొన్నచో, నేదో యింత “రావ,

కృష్ణ" అని తరుణోపాయము చూచుకొందు రని నే నీమె
తల్లిమాటవిని చదువుచెప్పించితిని గాని, యిట్లు కువాచము
లతో దిగి, తండ్రి యాజ్ఞను మీరుదు రని యనుకొనలేదు.
ఛీ! ఈ యాడువాండ్ర కెప్పుడును చదువు చెప్పింపఁ గూడ
దు. దీనివిషయమైన గ్రంథములు మనభాషలో లేవు. అం
దఱును స్త్రీవిద్య-స్త్రీవిద్య-అని ఘోషించువాడేగాని, స్త్రీ
విద్యవలసి, నష్టములను జూపువాడు లేకున్నారు. ఈయంశ
ముచుఁజూర్చి నే నొక ప్రబంధమును వ్రాసి, దానికి వంద
ప్రతులుతీయించి, యందఱికినిపంచి పెట్టించెదను. మనదేశ
మందిప్పుడిప్పుడే మరల తలయెత్తుచున్న స్త్రీవిద్యాభిమా
నమును మొదలంట నకింపఁజేయకున్న, నెంతయో నష్టము
పచ్చును. నావంటితండ్రు లింక నెంతమంది యున్నారో,
వారికి నేను మార్గదర్శిని కాఁగలను. ధనమువలని ప్రయో
జనములను జెలిసికొనలేని యీ నిష్ప్రయోజకుల మాట
లు విసుటనలన నాకుఁ దలనొప్పి యెత్తుచున్నది. వీరి మా
టలను మరి వినను. ఎల్లుండి లెల్లవారు జామున, నాలుగు
గంటలకు కుంభ లగ్నమందు ముహూర్తమునిహితము చే
సినాను గదా. పెండ్లిజరిగితీరును గాక.

(తెరలో).—

మ. ధనమా, మానవమానసాపహరణోద్యచ్చితమో న్నిద్ర సా

ధనమా, సౌఖ్య రసాణు సంతోషన చింతా పాప కాధార కేం

ధనమా, దుష్పథమూయి నైషయిక సంతానైకతాదాయ బం

ధనమా, మృశ్క-వనీక, మాపయి ధనోద్ధాక్షిణ్యముకై వీడుమా.

స్థలము 3. అరుణాచలశాస్త్రి గారియిల్లు.

[ప్రవేశము. జబ్బుగా నున్న యరుణాచలశాస్త్రి మంచముపైఁ బండుకొన, భార్య-సంధ్యాదేవి పాదము లొత్తును].

సంధ్యా.—ప్రాణేశ్వరా! మీ రచేసనిగా విచారించుచున్నచో, మీజ్వరము మరింత హెచ్చుకాదా? ఇంతకును, ఇష్టము వచ్చిన యాపద యేమి? పవనైదురోజు లైనను, ఆబ్యాధి మరిచి రాకుంటుందో కదా, మీ విచారిమునకుఁ గారణము? రాజకీయాంశములం గూర్చి పోయిన వారు వెంటనే మరిచి రాగలరా? ఇశ్వరమంత్రుఁడగు సవాబు దర్శనము దొరికె నో లేదో, గుప్తదాసలోలురగు గుమాస్తాలు లెక్కలను బరిష్కరించుట యైనదో లేదో, అనురాగసంయుక్తులగు బంధువులే నాలుగు రోజు లాపి యుండిరో, కారణము తెలియక మన మిట్లు విచారించుట మంచిపనియా?

అరు.—కాంతా! నీవు చెప్పిన దంతయును నిజమే కాని, నాయంతరాత్త మాత్రము నన్ను వేధింపుచున్నది. ఆబ్యాధికి నేదియో యాపద వాటిల్లెనని గుండెయ యను డప్పునైఁ జాటి చెప్పుచున్నది. నేనెన్నఁదైన నిట్లు విచారించితినా? అయ్యయో! రాజకీయవ్యవహారములను జక్కఁ జెట్టుకొన వలసిన యీరోజులలోనే, భగవంతుఁడు నా కీ జబ్బు తెచ్చి పెట్ట వలెనా? ఏమి నా దురదృష్టము? నా కీ జ్వరము రాక యే యున్న యెడల, కను దొరవని నా పసికూనను బంపక నేనేపోయి నాపని నెరవేర్చు కొందును గదా, ఓభగవంతుఁడా! నీకు నే నేమి యపకార మొనర్చితిని?

సంధ్యా.—(తనలో) నా మనోనాథుఁడు చెప్పినట్లు నిజముగ నా మనస్సాక్షియు, నబ్బాయికి నేదో యాపద కల్గెననియే చెప్పచున్నది. కాని, నేనే యధైర్య పడినచో జ్వరపీడితుఁడై యున్న నా ప్రాణేశ్వరున కింక ధైర్యము చెప్పవారెవ్వరు? (ప్రకాశముగా) ప్రాణేశ్వరా! కారణ మారయకయే మన మిట్లు విచారించిన, నేమి లాభము? మనము పంపిన సేనకుఁ డీదినమునకు రావలయును గదా. అతఁడు వచ్చి జరిగిన సమాచారము చెప్ప నే చెప్పును. అప్పుడు పోలిన తేరం గాలోచింప నచ్చును గాని, యిప్పుడే యేల విచారింప వలెను?

[సేనకుఁడు ప్రవేశించును].

ఇదిగో! మాటలోనే నచ్చితివి. సేనకా! నీకు నూ రేండ్ల యువ సుమా, శ్రీకాకుళమునకు పోయితివా?

సేన.—పోయితిని.

సంధ్యా.—అబ్బాయిని చూచితివా?

సేన.—లేదు.

సంధ్యా.—ఏల?

సేన.—వా రు అమ్మా. వా ... రు ... (నసుగును)

సంధ్యా.—చెప్పము. భయమేమి?

సేన.—అమ్మా, ఖై రు

సంధ్యా.—ఖైదులో నుంచఁ బడెనా యేమి?

సేన.—అవును. అట్లే చెప్పకొనుచున్నారు.

సంధ్యా.—(తనలో) కటకటా! మనస్సాక్షియబద్ధమాడదుగదా.

అను.—ఏమీ--నాకుమారుడ--జైదులోనా--పజనా--ఏల--
 ఎప్పుడు--ఎక్కడ--అంతసాహసమెన్నడికి కలిగెను? (నడివడి
 లేచి నిలువబడెను) ఛీ! నే నెంత దుర్మార్గుడను? (మూర్ఛ
 నొందును). (సంధ్యాదేవి శైత్యోపచారములుచేసిన, తెలి
 రిల్లును).

సంధ్యా.—అయ్యయో! నా బ్రదుకెంత దుస్థితికి వచ్చెను :
 ముందునకు మహాసముద్రమును, వెనుకకు కాలాగ్నియు న
 య్యనే! ఛీ! నాయంత పాపాత్మురా లీ లోకమునఁ గలదా?

అను.—ప్రాణేశ్వరీ! నన్ను విడువుము. నే నీ క్షణముననే శ్రీకా
 కుళమునకుఁ బోయి, నవాబుగారి దర్శనము చేసి, వానిని
 జైదులో నుంచుటకుఁ గారణము తెలిసికొని, వాని నెట్లయి
 న విడిపించి తెచ్చెదను, వాఁడు మనఃపూర్వకముగా నేరమే
 దియుఁ జేయువాఁడు కాఁడని నాకుఁ దెలియును. దుర్మార్గు
 లగు తురుష్కులు వానికృత్యములను దురభిప్రాయ పడి
 యుందురు, నన్ను విడువుము. నేఁ బోయెదను.

సంధ్యా.—(వానిని పట్టుకొని పరుండఁ బెట్టి) ప్రాణేశ్వరా! ఈ
 సేవకుని మాట లెంత వరికు సత్యములో ముందు తెలిసికొ
 నకుండ, మనము విచారించిన లాభ మేమి? ఒకవేళ సత్య
 మే యయినను, ఇట్టి స్వల్పకార్యమునకు మీరు స్వయము
 గాఁ బోవలయునా? ఈ దినముననే మనప్రభువులయొద్దకు
 మీపేరున నేను లేఖ్రవాసి, యేవిధముననైన కుమారుని
 దెచ్చి మా కప్పగింప పలసిన దని కబు రంపెదను. మన
 యందెంతయో యాదర్శమును జూపుచున్న మనప్రభువులు

మనమున స్రవణ శ్రద్ధ చేయును. బాహ్యంతర్జ్వరములచే గడు న
 లసియున్నాను. ఇంచుక విశ్రమింపుడు. నేను నాపని చూ
 చుకొనెను. (లేచికొంచెము ముందునకు వచ్చిన, వెనుక
 తిరిగిచూచును.) (స్వగతము) దైవమా, నాకెట్టి యవస్థంబు
 చ్చితిని? ముందునకుఁబోవ మహాసముద్రమును, వెనుకకు
 బోవ కాలాగ్నియుఁ గన్నట్లుచున్నవే! అయ్యయో! నేనేమి
 చేయుదును.

ఉ. ఎన్నిదింబులయ్యె, హృదయేశున కీర్వర మును గంచి, యే
 నెన్నివిధములన్ శ్రమఁపించినయేని యుఁ దగ్గదయ్యె; దా
 నన్నము చుట్ట డింతయును, నాకలి యయ్యె ననందు; కొంచమేక
 గన్నులు మూసి నిద్దుర కనఁడు; వినందు మదీయ వాక్యమున్.

చ. పలుకఁగ లేఁ దొకింత యును, బల్కిన వేళఁ బరాకు మాటలే
 పలుకుచు నుండుగాని, తన బాధలఁ గొంచెము మైఁ దెల్పుఁగాఁ
 దలఁపఁడు, వందఁజేయును గదాయది నన్నని, బేలమాటలుకొ
 గలఁగఁగ నీయఁ దా బ్వరము కల్గినవేళల, నామచిత్తముకొ.

నాప్రాణేశ్వరుఁడు నామనమునకు విచారము కలుగనీయ
 కుంటకై తనబాధలను నాకుఁ దెలియనీయక యెంత దా
 పఁ బోయినను, దాపవలనైన నస్తునైనఁ గదా, దాపనగును.

సీ. తనువువై జేయివైచిన, నన్ని హోత్రంబు

వలె గాగుచుండుటం దెలియరాదె?

చేరి వక్షముపైఁ జేయివైచిన గుండె

యలుకొట్టుకొనుటచేఁ దెలియరాదె?

చెంత నిర్భయ యప్పుఁజింఁగేని నిడువయూ

ర్పులకల్గుచుండుటం దెలియరాదె?

ప్రక్కఁగూర్చుండి పఁరాడు మాటాడుట

పలుమారు వినుటచేఁ ♦ దెలియరాదె ?

గీ. చిత్తనాథుండు నాపైని ♦ హత్తికొనిన

తన యనూనానురాగంబు ♦ తెలఁచి తెలఁచి,

తనదు బాధల డాపంగఁ ♦ వలఁచుఁగాని,

డాపనెంచిన నయ్యవి ♦ డాపఁబడునె ?

హృదయేశ్వరుని జ్వరబాధకై యే నే నెంతయో వంత నొం
దుచుండ, గోరుచుట్టుపై రోకటి పోటునునట్లు, కుమారున కే
ప్రయాణమేలవచ్చెను ? ఏలవచ్చె నననేల ? లోకములోఁ
దండ్రుడిపని చక్కఁజేయుటకు జ్ఞానమువచ్చిన కుమారులు
పోవుట సహజమే. అట్లే నాకుమారుఁడును పోయెను. ఇంద్ర
మియును లోకవిరుద్ధము లేదు; గాని, కటకటా! రోకలి
పోటుతగిలిన గోరుచుట్టుపై తేలుపోటు తగిలినట్లు, రాజకా
ర్యార్థమైపోయిన నాకుమారుఁడు ఖైదులోపడుటయేల? యె
ఱిగియెఱిగి యాతఁ డెవ్వరికి నెగ్గుచేయవలసిన వాఁడుకాఁడే.

సీ. పరుసఁదనమ్ముకోఁ ♦ బలు కాడి యెవని చి

త్తిము నైన నొప్పింపఁ ♦ దలఁప బోఁడు;

తనకు నక్కరలేని ♦ పనులలోపలఁ జొచ్చి

వెల్లల కాగ్రహము కల్పింపఁ బోఁడు;

అన్నదమ్ములయట్లు ♦ లంచటిం గనుఁగాని,

యొకరితో వైగమ్ము ♦ నొందఁ బోఁడు;

పరకాంక్షయన్న సోదరి యట్లు భావించుఁ

గాని, దుర్బుద్ధికోఁ ♦ గాంచఁ బోఁడు;

గీ. అంతరాంత్రమె తోడుగా ♦ నన్ని పనులు,

చేయుచుండును గాని, యే ♦ చాయనైన,

నితరు లెందఱు తనుఁగొప్ప • నెంచుచున్నఁ,
బోవ నొల్లఁడు చెడ్డయా • తోక యందు.

సీ. వెద్దవారలఁగాంచి, • బద్ధులమాటఁ

గల నైనఁ బలుకంగఁ • దలఁపఁ బోఁడు;

అధికార మింతయుఁన్నది గదా యని యెంచి,

క్రిందివారల నేవఁగింపఁ బోఁడు;

అన్నమ్మనకు లోపఁమను మాట లేదని,

పనిబాటు లేక నిల్వంగఁ బోఁడు;

విషయమ్మతో నెంతో • విద్వే నేర్చెను గాని,

యిసుమంత గరువమ్ము • నెనయఁ బోఁడు;

గీ. ప్రభులఁ గఱఁగొన్న యంతనే • వారి కెట్లు,

కరుణ గల్గునో, యమ్మాడ్కి • నరసి, దాని,

నాజ్ఞపథంబుతోఁ గూర్చి. • యెట్లు పలికి,

పనులుకొను గాని, తొందర • పడఁగఁ బోఁడు.

అట్టి గుణవంతుఁ డయ్య నా కుమారుఁ డిట్టి యాపదలోఁ బడి పోవుట యెంత వింతగా నున్నది. అమ్మా, రాజరాజేశ్వరీ! నీకింత కరుణ లేక పోవుట కేమి కారణము?

కా. ఘోరాత్తిండఁ దోసి, నాదువిభునిం • గుందించుటే, న్యాయమా?

కారాగారము నందుఁ దోసి, సుతునిం • గారింపుటే, న్యాయమా?

పారంబుం గనలేని వంత నిడి నన్ • బాధించుటే, న్యాయమా?

యేరీతిన్ బ్రదుకంగ నేర్తు నికఁ డిట్లీ, రాజరాజేశ్వరీ!

అంత

స్థలము 4. రోడ్డు.

[ప్రవేశము. వామనశాస్త్రి కుంటుచు,]

(స్వగతము) అన్నా! బ్రదుకు జీవుఁడా! ఇప్పుడు గదా, నా

రొట్టె నేతిలో పడ్డాది. గుంట గాడిదకొడుక్కి అంత పోయికాల
మేమి? ఇగ చావమను. ఎలాచస్తాడో. (కూర్చుండబడును).
కాకపోతేనట! కళ్ళు మీదికొచ్చేయి వెధవకిగుడ్లు పిదిమించేదు
ను. (దాసిప్రవేశించును).

దాసి.—ఏటిబాబు? ఏటిబాబు? మాకుశాలుగున్నావు. సెప్పవా?

వామ.—అబ్బా,—ఉండే, ఇప్పుడు మరి మాటాడించకే,

దాసి.—ఏటి ఆనాగంతావు బాబు? ఒక నాటిదాన్నా? ఎప్పటి

కీ ఉండీదాన్నే గానా? సెప్పవా?

వామ.—మరేమిటి చెప్పడవే? నారొట్టెనేతిలోపడ్డాదిఇన్నాళ్ళకి.

దాసి.—ఏటిబాబు? రొట్టెటి బాబు? నయ్యేటిబాబు? పడడ

మేటి బాబు?

వామ.—పడడ మేవీలే? ఇంకా అడుగుతావు? పుంజు చచ్చి
పోయింది.

దాసి.—అదేటి బాబూ? ఒడ్డేన్ని సెప్తావు? తెనుగున సెప్పరాదా?

వామ.—ఒడ్డేమేమిట? నిపిండం? నాపిండం. ఆగాడికొడుకు

చచ్చిపోయినాడు.

దాసి.—ఎప్పుడు బాబు సచ్చిపోనాడు? రామ రామ! ఆలమ్మ

ఎంతేడు స్తాడో!

వామ.—ను వ్వన్నీ అడుగుతావు. ఎవడేనిటి? ప్రభాకరుడు.

దాసి.—నిబ్బగేనుబాబూ! నిబ్బగేనా? పెబ్బయ్యబాబే! సచ్చి

పోవటమే?

వామ.—నిజమేనే. ప్రభాకరుడేనే.

దాసి.—సచ్చిపోనేడట బాబూ, ఖైదులోడ్డాడట.

వామ.—అవ్వ పేరే ముసలమ్మ. అలా అన లేక ఇలా అన్నాను.
అంతే, మరేమీ లేదు.

దాసి.—పోనీ బాబు. నీ సెని ఒగ్గిపోయింది. అయితే బాబూ!
మాపిడికి మూర్తం పట్టం నిజమేనా?

వామ.—మూర్తం ఏమిటే? నీ యిల్లు పల్లకాడు గాను. మూ
తకం కాదు. లగ్గం. మూర్తానికి ఇంకా కొన్నాళ్లు పోవాలి.

దాసి.—పోనీ బాబూ, నాకు మా చంతోసరి. బాబు. ఆమన్న
గారికి బాగా ముస్తాబు సేస్తాను. పోతాను. దయయుంచు
మా. (పోవును).

వామ.—కావాలి, గాడిదకొడుక్కి. అంత కళ్ళు నెత్తిమీదికి రా
నడవేమి. రొండు వెయ్యిన్నూటపదాల్లు ఎదురిస్తానన్న పి
ల్లను మానీడవేమి? పన్నెండునందలు పోసి సేను కొను
క్కున్న పిల్లనే పెళ్ళాడతానని నిశ్చయం చేసుకోవడమేమి?
ఇగ రమ్మను. ఎలా వొచ్చి పెళ్ళాడతాడో, ఆనారాయణ
మూర్తి లేడూ? మంచీ చెడ్డా చూడడానికి? గుంటలంజ—
ఎట్టిగా బుట్టిగా వున్నాడని, వాడి మీద కన్నేసిందోయి.
ఇగ వెయ్యమను. ఎవడి మీద వేస్తుందో, ఉండు. ఉండు.
ఆ రవంత పుస్తెముడి పడనీ. దాని గడ్డి దాన్ని తినిపిస్తాను.
నన్నింత ఆల్లరి చేస్తుందే? (ఛెరలో కలకలము) అదిగో!
విడిదిలో అలికిరి అవుతున్నాది. పెళ్ళి ప్రియత్నాలు మా
జోరుగా వున్నాయి. సేను వెల్తాను. (పోవును).

స్థలము 5. సరోజినిగది.

[ప్రవేశము, సరోజిని-ఆలోచించుచు,]

దైవము! నాచే నింత వగఁ బూనుటకు నేనేమి యపకారముఁ దీసితిని?

సీ. అపారముచున్న • నాదించిన రంధ్రే,
యొక చువనకు నమ్మి • నాచుండున;
వెట్టుపోతిలయందుఁ • క్రిష్ణము చూచుచున్న
లేల్లిచున్నముక్తి క్రిష్ణస్వరూప;
వను నట్టికొనఁగ నెంచిన యట్టి ముసలి క
న్నల యెట్టి యెవరి నుండునమంద;
జనులకన్నలు రంజమునఁగి పుష్పగోష్ఠ సా
ధనము ధనము పాఠనతజెంద;

గీ. కరుణ నా వైని నిల్పి నా • కష్టములను బాపి,
నను బోవ నెంచిన • భవ్యగుణుని,
నపగ దైవంబె యంచు నే • నరయు వాని,
నా ప్రభాకరుఁ జెరలాన • నదేచి నావె?

ఓ సుగుణముక్తాప్రభాకరా! ప్రభాకరా!! కేవల సత్త్వస్వ
రూపుండనగు నీకు నిట్టి యాపద కల్గినప్పుడు, దానిని నినా
రింపలేక, నేనింకఁ బ్రదికి యున్నానా? ఛీ! నాగుండె పోయి
వ్రక్కలు కాక. యింకను గొట్టుకొనుచునే యున్న చేల?
రాతితోఁ జేయఁబడినదా? నేనింక జీవించి యెవ్వరికి లాభ
ము? సత్వరముగాఁ బ్రాణములం బాఱికొందునా? (ఇంచు
క యాలోచించి, స్త్రోత్ర నభినయించి) ఏమీ, నా మనో
నాథుఁ డింకను ప్రాణములతో నుండ, నే నేల యిట్టి య

సందర్భ ప్రలాపములను జేయు చున్నాను? ప్రాణమిత్రుల
కావడ కలిగి నప్పుడు దాని నుండి తప్పించు ప్రయత్నముచే
య వలయును గాని, యిట్లదైర్య పడుట తగునా? ఓ స
భాకరా! నీ కిట్టి యాపత్తు కల్గినదని విచారింపకుము. చిన్న
తనంబు నుండియును బ్రాణములన్నియు నీకే యర్పణ చేసి
స నీ సరోజిని యింక ప్రాణహులతో నున్నది సుమా. అది
యేరీతి నై న నిన్ను జెఱనుండి విముక్తి చేయించి, నీ కేలు వ
ట్టుటకై ప్రయత్నించునని నమ్ముమా. అట్టి సుకుమారశరీరు
ని చెఱను ద్రోసిన యా దుర్మార్గులకు నాతని ప్రాణేశ్వరి స
రోజిని జీవముతో నున్న మాట ఖేలియదు కాబోలు. నేను
జన్మమున బ్రాహ్మణ స్త్రీనఁట. గొంచెమో, గొప్పయో చదు
వు కొన్నానఁట. నా ప్రాణేశ్వరుని దక్కించుకొను నుపాయ
ము వెదకు కొనలేనఁట! నా సామర్థ్యముం జూపుట కింత
కన్న నేది తరుణము? ఓ తండ్రీ! కీడు మేలునకే వచ్చునని
పెద్దలు నిజముగానే చెప్పినారు సుమా. నేటిరాత్రియే నీవు
వివాహ ముహూర్తము నిహితము చేయకున్న, నాకింతటి
తెంపు కలిగి యుండదు. నా ప్రాణేశ్వరునకు సహాయము
చేయుటయు నుండదు. (ఆలోచించి, లేచి నిలచి) ఓ ప్రాణే
శ్వరా! శరీషకుసుమ పేశలాంగుడవు. నీవు కారాగృహము
సందలి యిక్కట్టుల నెట్టుల భరించు చున్నావో కదా!

సీ. చివురు జొంపములట్లు • చెలఁగు నీ చేతులం

గరకురాలను మోయఁ • గలవె నాథ!

తమ్మిపూవు మేలి • తరుకొందు కాళ్ళతోఁ

గరకు నేలఁ బోవఁ • గలవె నాథ!

లలిత శంఖవిలాసముల నెప్పు కంఠానఁ

గరకు పూజను మోయఁ గలవె నాథ!

వచ్చిపోవేత భోజనము చేసెడు సూటఁ

గరకుటంబలి దాఁగఁ గలవె నాథ!

గీ. మనసు నొచ్చెడు వేళల నను దలంచి,

యెంత వంతను బొందెదో యెఱుఁగ నైతి;

నీదు నెచ్చెలి జీవమ్మతోఁ దలిప్ప,

నీకు సుగ మింత యైనను లేకపోయె.

అయ్యయో! తగిన యుపాయ మాలోచింపక, వ్యర్థముగ నిట్లు కాలయాపన చేసినదో, కార్యము సఫల మగునా? (మరల నాలోచించి), సరే-మంచియుపాయము తోచినది. ఇప్పు డెంత వేళ యైనది? (ఆకసమువంకఁ జూచి,) ఎనిమిది గంటల రాత్రి యైనది. లగ్నము తెల్లవారు వేళ నాలుగు గంటలుకదా. ఉదయత్సగ్నమున్నట్లచేఁదోలి జాముననే కొన్నిపనులఁ జేసికొని, రెండవ మూడవ జాముల యందు ఇంటి వారందఱును గాఢ నిద్రలో నుందురు. అంతియేకాక, పెండ్లివా రగుటచే నెవ్వరును పూచీతో నుండక, యెవరి యవస్థను వారే చూచుకొందురు. కావున, మూడుగంటలుకొట్టే వరకును నన్ను బడిక్షించు వారెవ్వరును నుండరు. అప్పుడు నాయుచ్చకు వచ్చిన పని చేయవచ్చును.

[తానుఁ బెంచిన పక్షుల నుద్దేశింపుచు],

సీ. ముద్దు పల్కులతోడ మురి పెమిచ్చిన చిల్క

పాలతులారా! నాకు సెల్పు నిండు,

ఇంక పద్యముల పేరిచ్చిన గొరుడక,

చెలవలారా! నాకు సెలవు నిండు

అంకమౌ నడల నా సంద మిచ్చిన యంచ

చెలియలారా! నాకు సెలవు నిండు;

ఎంచి, పాటలతోనోదమిచ్చిన కోయిల

కలువలారా! నాకు సెలవు నిండు;

గీ. సంగ దోషంబుచేత నిస్సంశయము,

మిమ్ము విడనాడ నాడు డెందము కుండు;

నింక మీకును నాకును బుణము లేరె,

చెలిమినెంచుచు నుండుడు సెలవు నిండు.

కీ డెంచి మేలెంచ వలయునని పెద్దలు చెప్పదురు. దరిద్రుల
కతి స్నేహితురాలగు నిద్రాదేవివచ్చి నాపని యాటంక
పరచునేమో! ఓ నిద్రాదేవి!

ఉ. అన్నను గూడి, కాననములందుఁ జరింపఁగఁ బోయినట్టి యా
సన్నత చర్య, లక్ష్యమని చాయను బాసి, చతుర్దశాబ్దముల్
మన్నన చూపఁ జాలితివి లాలిని కానని, నీ మనమునకై
నన్నుఁ దలంచి, దూరముగ నాలుగు గంటలు పాసి యుండుమీ.

(పండుకొనును. తెరజారును).

స్థలము 6. సరోజానియిల్లు.

[ప్రవేశము నాగరశాస్త్రి, సంభ్రమముతో]

నే నొక్కడను. ఎంతని కొట్టుకొందును? ఎవరి మట్టుకు
వారే నిద్రపోవుచు, నాగవల్లి తీరిన మచునాటి లాగున నిట్లు

పండుకొనియున్నఁ బనులెట్లు జరుగునో! ఆ పురోహితుఁ డింక ను రాలేదు. వంటవారింకను రాలేదు. (తెరలో మూఁడుగంటలు కొట్టఁబడును) అదిగో, మూఁడుగంటలై పోయినది. సమముగా మూఁడుగంటలకు విడిది నుండివచ్చెదనని వామనశాస్త్రి అన్నాఁడు. వారిని తోడ్చుకొని వచ్చుటకు అరగంటక్రిందటనే మా యన్నగారిని బంపి యున్నాను. వారు వచ్చువేళ యైనది. ఇక్కడి ప్రయత్నములేవియును బూతికా లేదు. (తెరలో మంగళవాద్యములు వినబడును). దాసీ-దాసీ-ఓదాసీ-ఓదాసీ దాసీ, (దాసివచ్చును). అమ్మాయిని లేపు. వేగము, వేగమా. పెళ్ళివారు వచ్చినారు. వేగము-వేగము-వెళ్ళవేమి? నేను పోయి పెళ్ళివారిని మర్యాద చేసి తెచ్చెదను. (పోవును).
దాసి.—ఇప్పుడే నేపి పట్టుకొస్తాను, బాబూ. (పోవును).

స్థలము 7. సరోజనిగది.

[దాసి ప్రవేశించి, మంచమునకు కొంచెము దూరముగా నిలచి గట్టిగా]

అమ్మన్న గారూ! అమ్మన్న గారూ!! సరోసినమ్మగారూ, అమ్మన్నగారు, అమ్మన్నగారు - ఏటీ మొద్దునిద్దర? యెప్పటికీ నెగదు! పెళ్ళికూతురుగారు, - పెళ్ళికూతురుగారు, - సరోసినమ్మగారు సరోసినమ్మగారు, అమ్మన్నగారు, అమ్మన్నగారు, అబ్బా, గొంతు కయెలుగు రాసిపోనాది. ఎంతని పిలను? యేటమ్మా, యిచ్చింతరం! పెళ్ళి ఆరురోజులనిద్దర యీయేలే తీసిగూలా, ఆయెసక కావలిస్తే ప్రొక్కంకోజులు తొంగో కూడదా! పెళ్ళోరు ఒస్సి

నాను. ఉమశమతాసామర్పాలు పోగుతుంటే, యింకా నిద్ద
రా-టక్కొట్టినాది కాబోలురా-దై బమా-నానూ ఎత్తు ఎత్తు
తాను. అమ్మన్న గారూ,-అమ్మన్న గారూ,-వ్రామననేత్తులుగారు
పిలస్తున్నారు. నెగు నెగు. (అపవారింపినట్లు నటించి) ఇద-ఇద
నాను నేపుతాను ఉండవయ్యా-నువ్వేటి తొందర పడతావు?
ఏటిబాబూ, యానిద్దర? కుంబకర్ణుడి నిద్దర నాగున్నాది. (మం
చము తెరలాగును.) అమ్మన్న గారూ,-అమ్మన్న గారూ,- (మప్ప
టివైకి తీసివేయును) అమ్మన్న గారూ, అమ్మన్న గారూ (తెచ్చును)
ఏటిది? పెద్ద తిలగడా-ఏటి-ఏటి-అదే-అదే-అయ్యో-అయ్యో
అమ్మా-అమ్మా-బాబూ-బాబూ-నాయనా-నాయనా- (పెద్ద
గొంతుకతో నేడ్చును) (పెళ్ళివారందరూ నచ్చి గిడబిడగా న
రతురు).

(పద్ధతి ప్రవేశించి) ఏమే-ఏమే-దాసి-దాసి-ఏమిటే
ఏమిటే-ఏడ్చు ఎందుకే-చెప్పవే-చెప్పవే-చెప్పవేమే-చెప్ప
వేమే.---

దాసి.—సూడమ్మా-యేటి అడుగుతావు-సూడమ్మా. (మంచ
ము చూపుచు, ఏడ్చును).

పద్ధ.—చెప్పవే-ఏమి జరిగినదో చెప్పవే-చెప్పవే-చెప్పవే.

దాసి.—నులేటి సెప్పడమమ్మా-ఇక్కడ సూడవమ్మ-బంగారు
పిసికేడమ్మా.

పద్ధ.—అయ్యో-అయ్యో ఎక్కడకు పోయినదే-ఎక్కడకు పో
యినదే-అదేమిట-ఆ కనుపించుచున్నది?

దాసి.—పెద్దతిలగడా అమ్మా—పెద్దతిలగడా అమ్మా.

ప్రశ్న.—(చతికిలబడి కూర్చుండి) అయ్యో-అయ్యో-నేనేమి చేయుచున్నా.

(సాగరశాస్త్రి ప్రవేశించును). ఏమిటరా- ఏమిటరా- ఏమిటరా-ఏడుపులు ఏమిటరా-మొత్తుకొనుట ఏమిటరా-చెప్పరురా-చెప్పరురా.

దాసి.—మరేటి సెన్సజం బాబూ, పిసికెగిరిపోయింది బాబూ.

సాగ.—అవ్వాయి చనిపోయే నా యేమి?

దాసి.—సవ్వనేదు బాబు. ఎక్కడకో యెలిపోయింది.

సాగ.—మీరు వట్టి తెలివితక్కువ కేకలు వేయుచున్నాడు.

ఎక్కడికిపోవును? నేను వెదకెదను. (మంచము తడిపును.

తలగడా పట్టుకొని) ఇదియేమి? పెద్ద తలగడా. ఏమినిజము

గానే పోయేనా? ఆ, ఎక్కడికిపోవును? ఒరీ రామిగా-అచ్చి

గా, మీరు పోయి పెరటిలోను, ఏధిలోను చూచి రండు.

[పురోహితుడును, వామనశాస్త్రియును వత్తురు].

పురో.—శుభముహూర్తం మిరిచిపోవుచున్నది. పెళ్ళికూతుడును

తీసికొని రారేమి? యింకను వేళ కాలేదనుకొనుచున్నా

రా యేమి?

సాగ.—ఉండవయ్యా, నీ ముహూతకం బంగారిం కాను. పెళ్ళి

కూతురెక్కడను కనుపడకున్నది.

వామ.—మావగారూ,-ఏమిటి, ఏమిటి? విరళంగా చెప్పండి!

సాగ.—విరళ మేమిటయ్యా-ఇంకను విరళము సరళము అను

చున్నావు. కొంప మునుగుచున్నది.

వామ.—దాసీ,-ఏమిటి జరిగిందో నువ్వైనా చెప్పుదూ.

దాసి.—మరేటి బాబూ, అమ్మన్న గారెక్కడా కనపడరు బాబు.
పారిపోనారు కావాల.

వామ.—ఎక్కడికి పారిపోతుంది? పెరట్లోకి పోయిందో, యేవిటో, ఒట్టినే ఎందుకు అల్లర పడతారు? తాపీ చెయ్యండి—అదేమిటి—ఆకనిపిస్తూవుంది? (తడవును). ఇది తలగడా—అయ్యో-నిజమేనా యేవిటి? (మరల తడవును) ఇదేవిటి శాగితం లాగుంది, (తీయును). కవరుత్తరం లాగుంది. మావగారూ! ఏవిటో చూడండి! (ఇచ్చును).

సాగ.—దాసీ ఆదీపముదగ్గరకు తీసికొనిరా. (తెచ్చును) ఇది నాపై విలాసముతో నున్నది. (చింపును). నాయనగారూ! (సగముచదివి) దాని దస్తూరీవలెనే యున్నది. నాయనగారూ! మీరు నాకై పరితపింప వలదు. నేను నూతిలోగాని, గోతిలోగాని, పడిపోయితి ననుకొనవలదు. నే నేదో కారణమున నెక్కడికో పోవుచున్నాను. నాకై వెదకవద్దు. వెదకినను నేను దొరకను. కాని, మీరింక బుద్ధి నేర్చుకొనుఁడు. చిన్న పిల్లను ముసలి పెండ్లికొడుకులకుఁ గట్టి పెట్టవలదనియు, కట్టి పెట్టనెంచిన, నిట్టినప్తము లే కలుగుననియు, మీయనుభవమువలన నేడు మీకు కలిగిన జ్ఞానబీజములను లోకమునందు వెదజల్లుఁడు. వానిని వృద్ధి చేయుఁడు. నాకై యెంతయో వంత నొందు మాయమ్మ నూరార్పుఁడు. నాకు ఫెలవొసంగుఁడు.

ఇట్లు మీయనుంగు కూతురు.

సరోజిని.

సాగ.—అయ్యయో, పిల్లా - ఎంతపని చేసితివి? ఈ మాట నా
తో మొదటనే చెప్పిన, నేనీపెండ్లి మానివేయుదునే. ఇంత
పని చేసెదవని తెలిసినదికాదే. అయ్యో! కూతురా!!

వాను.—(తనలో) పన్నెండువందలు పోసినా, నాకీగతేవొచ్చిం
దేవిరా, దేవుడా! నా రూపాయిలు మళ్ళీ యిస్తాడురా,
యీ పీసరగ్నో గాడిదకొడుకు? అయ్యో నారూపాయిలా?

(పద్మలత తప్ప తక్కిన యందరును నిష్క్రమింతురు).

పద్మ.—అయ్యయో! ముద్దుకూతురా! ఎంతపని చేసితివి?

సీ. ఎక్కడలేని యట్టి కుంటిగొడ్డి

మగడేల వచ్చెనే, • కన్నబిడ్డ;

కన్నబిడ్డలకన్న, • పన్నెండు వందలే

పావనంబయ్యెనే • పాలపాప;

పాలపాపపు నీవు • పారిపోయితివేమె,

యెందు తీవెంతువే • కందుకూన;

కందుకూనకు నింత • గట్టితనమ్మెల,

జాలి లేమండెనే, • చక్కనమ్మ;

గీ. చక్కనమ్మరో, నన్నింత • దిక్కులేని,

పక్కె జేసితి వీరీతి • జిక్కులాంది,

యిక్కుటిదంబునందు • నే నెక్కరణిని,

దక్కియందుదు నెమ్మేన, • నక్కటకట!

సీ. నిందుచందురు గేరు • నీమద్దుమోమున,

నెవరు బొట్టిమదురో, • యింకమీద;

విరిసిన బాకెడై • వ్రేలాడు నీ కొప్పు

నెవరు దువ్వదురో కో • యింకమీద;

నల్లగల్వలు! పోరు నవ్వు ♦ నీ పనులొనలు,

నెవరు కాటుక యుంతుంకింకమీద;

బంగారుతీగె నా ♦ కంగారు నీమేల,

నెవరు నగల్గింతుంకింకమీద;

గీ. చిక్కుగల్గియు నీవిట్లు ♦ చిక్కులేని,

దానవై యుండఁగోరుట ♦ దగునె నీవ;

నాడుబిడ్డవు నీవుంటి ♦ నడిగియుంటి

వెట్లు జీవంపశ్చేర్తువో ♦ యింకమీద.

నీ. వేళదాటిన నింత ♦ తాళలే నక్కటా!

ఆకలియెట్లొర్తువమ్మ నీవు;

నను బాసి నిముసమైనను నిల్వనక్కటా!

పెరవొట్ల నెట్లుందు ♦ ద్విడ్డ నీవు;

పోరుగింటికైనను ♦ బోవెన్న డక్కటా!

యొంటినెమ్మొయి నిల్చి ♦ యుండువీవు?

అరకొరిసు దవ్వైన ♦ నరుగలేనక్కటా!

నలుకలంకుల నెట్లు ♦ నడతువీవు?

గీ. నాకు జెప్పకపోవుటా నే కుమారి;

లేక లేకయె నిను గంటి నే కుమారి;

నీకు నేనింత బరువైతి నే కుమారి;

రాక నీకెట్లు మనసొప్పు ♦ నే కుమారి?

(తెరబారును).

చతుర్రాంకము.

—

స్థలము 1. కారాగృహము.

[ప్రవేశము పృథాకరుడు. స్వగతము.]

దై నమా! తుదక బృహ తురిక బౌస యనునట్లు, తుదికు నాకీగతియా తెచ్చితిని? ఓకుముదసి! ఆకాశమును, భూమియు ను సాక్షిగఁ జెండ్లియాడినవాడే, దై వమని యెఱచువారునా, కష్టచుఖములు, శోతోష్ణములు, మున్నగు ద్వంద్వముల నేక భా వముతోఁ జూచువారును, నగు హైందవతరుణమండలమను చంద్రమండలమున స్థూలదృష్టిగోచరమగు కళంకము చంద్రు ను నొప్పునది యొక్క చిత్రాంగియే యనుకొనుచుండ, సూ య్యగ్రాహక నాహయ్యమనసరిము లేకయే, నీరూపముధరించి, మణియొక కళంకముకూడఁ గన్పట్టినయ్యెనే. దుర్మార్గులారా! నాకై నీవు చేసిన యీ దుర్మార్గమునకు నాకింతమాత్రమను జుగుప్సలేదు కాని, మాయురే, నాసమిత్త మెంద ట్రెట్టి చిక్క లఁ బొందుచున్నారో కదా ఓతిండ్రి!

సీ. నిముస మాలస్య మింకికి పచ్చుచు నైక,

నెంది గండదన నొందు • గుందునుంపి;

లెం దుంగోపింపఁ జిత్తము మెచ్చు మోహించు,

జేరి పెల్లకబుద్ధి • శిష్నుచుండు;

బుడఁతండ నయ్య, నన్నిదిగియే యేకాన్య,

మెంది యేవేళఁ గాండుచుండు;

నేనెట్టి కష్టమే, నియమ గోచరమౌచి

దైవ, నయ్యది యయ్యఁ • ఋనుచుండ;

గీ. ఇన్నిరీతుల దయతోడఁ • విన్నవైన,

నన్నుఁ బెనుచునున్నయో! • కన్నతండ్రి,

నిన్ను విడనాడినట్టి నా • విన్నదనము,

విన్న నెంత చింతియదవో, • యెన్నఁ దరమె ?

పోనిచ్చు. నీవారోగ్యరశలోనే యుండిన, నాకై వెదకుకొని
వచ్చి, నా దురివస్థ తప్పింపఁ బ్రయత్నించి, నన్ను రక్షిం
తుపను కొందునన్న, లేచి కూర్చుండనైన శక్తి లేని స్థితిలో
నిన్ను విడచివచ్చితిని. నీకింక నెవ్వరు పరిచర్య చేయుచున్నా
రో కదా! ఓతల్లీ! పత్రినతలలోఁ బేరుకాంచినదానవు. నీకు
జెప్పనలసిన యపసరము లేదు కాని, శుష్కించియున్న యా
మహానుభావున కాధారము నీవే సుమా. అమ్మా! ఆపద్బాం
ధవుండయిన యా పరమేశ్వరుఁడు పాపాత్ముండనగు నానై
దేప తేజకుఁ గోపంబు నొందిన నొందవచ్చును గాని, సిద్ధ
సంకల్పవగు నీమాటయైన నెరవేర్పవద్దా! ఓసరోజినీ! “పది
దినంబులలో నీవు తిరిగిరాకున్న నీసరోజిని నీటిలో మునిగి
పోవు”నని నాతోఁ జెప్పినావుకదా. నిజముగా నీవాత్మ
హత్య చేసికొనినావా? ఆపత్కాలములో నీకింతయైన నా
హామ్యము చేయలేక, పంజరమున నిల్పఁబడిన పక్షివలె,
నేనీకారాగారమున జీవముతోనుండుట, నీమరణవాతాను
వినుటకేనా? అయ్యయో, నేనుగూడ నీతో నాత్మహత్య
చేసికొనకుండ, నేల నిలచియున్నాను? ఓ యంతరాత్మా!
నా సరోజిని యింకను జీవముతో నున్నదని చెప్పి, నాకు

సంతోషము కలిగింప నెంచుచున్నావా? హృదయేశ్వరీ!
నీవు నిజముగా జీవించియేయుండి, యాత్మార్థమునకే కట్టిపెట్ట
బడియున్నావా? దొండపండు నోటఁగరచికొనిపోవు కాకి
వలె, నీపాలిటి కాస్తూర్థుఁ డెందఁడి వచ్చెను? నీ కేలువట్టు
టకు నాకుఁ బ్రాప్తి లేకున్నను, నీవు జీవముతోనుండి, యెం
దైన సుఖించి యున్నావన్న, నాకు నిష్టమేకాని, యాచీకు
ముసలిగడ్డనాతఁబడి, యెన్ని చిక్కులఁ బొంది, సన్నఁ ద
లఁచికొని, విచారించుచున్నావ్రా కదా! నీయుదంతము
కొంచెమైన నాకుఁ దెలియకపోవుటయే కాక, యిట్లని వి
చారించుటకును వలనుగాకున్నదే! ఓపంచభూతిములారా!

సీ. విశ్వార్థర వనంగ • విప్రలాభ్యు ధరియించి,

పృథ్వివై వెలయు ధాన్త్రీమి లిల్లి;

స్వర్వోముగ్ధీక్తి • సావై భువన జీ

వన సార్థకాభిభ్యుఁ • దనరు తెల్లి;

అఖిల జగత్స్పృణమన, సదాగతి యన

నాశుర యశమొందినట్టి సవీరడ;

జాతవేదఁ దనంగ, • నాతతి శుచి సమా

వ్యయ మొందినట్టి పావనడ సవడ

గీ. కబుధ మాగ్ధాభిధేయంబు • వెలయఁగా, స

నంతి సదవామృతదైన యనంత సఖుడ,

కర్మసాక్షులు మీరలు • గావ, నా స

కోజినీ వార్తలం దెల్పి • పూజఁ గనరె ?

ఓభ్రమరమా!

ఉ. యుంకరణంబొనర్చుచు • సక్కిని మంద్రమునందుఁ బాడుచున్

తెంకలఁ జూడ నేగుచు, • బలింపును, రిత్తక నేల వత్తు వా

వకకు నేగి, నా హృదయఁ నల్లని వాల్చుఁ గొంచెమేనియన్
గొంకకఱింగి రాగదణ్ణ, • కోరవ, నిన్నెవ, నన్న, తుమ్మెదా!

[శై దుబంబ్రోతు ప్రవేశించి,

బంబ్రోతు.—ఏమయ్యా! ఎప్పుడు చూచిన, నేదియో యాలో
చింపుదు, నేదోయొకలాగున నుందావు? ఇట్లయిన, ఎనుటె
ట్లు జరుగును? ఈ దినమైన హుజూరుగుమాస్తాగారు తిరిగికి
వత్తురు. పేళనైనది. పెద్దమడి దున్ననలెను పడ.

[ప్రభా.—కటకటా!

మ. జననంబ య్యగుణాచలాయ్యుని తపఃస్థంభపుష్పభావంబునన్
జనకత్వాభాపుష్పి కా సదృశ, సంధ్యాదేవి గర్భంబునన్
భువి కారాగృహసీమ యందు హల సంధానంబు కృత్యంబహో!
అమభోక్తవ్యము కాదె, యెట్టి దయనన్ • పోల్చి మెవ్వాఁకికె.

(చిష్కమింతురు).

స్థలము 2. శై దు—ప్రభాకరునిగది.

[ప్రవేశము—శై దుయదమానుఁడును, శైదుబంబ్రోతులు
కొందఱును, పురుషదేవముతోనున్న సరోజనితో].

సరో.—ఇదియేనా ప్రభాకరుని గది?

యజ—చిత్తము.

సరో.—పుస్తకము తీసి, అతనిఁ గుఱించి యేమి వ్రాయఁబడిన
దో చదువుఁడు.

యజ.—(పుస్తకమువిప్పి) ప్రభాకరశాస్త్రి, తండ్రి అరుణాచల
శాస్త్రి—కాపురము కంచిలి—నేరము దొంగతనము.

సరో.—(తనలో) మహానుభావుఁ డెట్టి యిక్కట్టలలోఁ బడి యున్నాఁడు? ఓహృదయమా! నీవే విగ్రహము నాశ్రయించియున్నావై యది యాడుది యయ్యను, వేసినది పురుష వేషము నుమా!! అద్వైత్య లక్షణములఁ గనుపరచుట కిది సమయము కాదు నుమా!!! (ప్రకాశముగా) ఈయన చౌర్య మొనర్చెనా? ఎక్కడ?

యజ.—కుముదినీ దేవిగారి ముఁగ్గో నొకనాఁడురాత్రి యేటి ప్రక్కనున్న కిటికీకిఁ ద్రాడు వేసికొని, ప్రవేశించెను. అప్పుడు వారి సేవకులు మేలుకొనఁగాఁ దనయుత్తరీయమును విడచి, తొందరతోఁ బారిపోయెను. మగునాటియుదయమున నవాబుగారికి సంగతి తెలియఁజేయఁబడిన, నితనిని ధైదులో నుంచవలసినదని హుకుమొసంగఁబడెను.

సరో.—ఏట్లనై పున మేడకిటికీకిఁ ద్రాడెట్లు వేసికొనెను? వచ్చిన దొంగలెందరు?

యజ.—ఆతప్పీలు నాకుఁ దెలియదు. ఆతఁడొక్కఁడే పోయినట్లు తోచుచున్నది.

ప్రభా.—(తనలో) ఈ కుమారుని మొగము నెప్పుడో చూచినట్లు తోచుచుండుటయే కాక, కంఠస్వనముకూడ నెప్పుడో వినినట్లే యగుచున్నది. ఏమి కారణముననో గాని, యితనితోఁ బలుకరించి మాటాడవలెనని యున్నది. మొగముచూచుచున్న కొలఁదియు నుత్సాహము, మాటలు వినుచున్న కొలఁదియు పారవశ్యముఁ బొంది, దుర్భరమగు నీకారాగృహవిచారమును మరచి, చిత్తమానంద బ్రహ్మ

మున మునుగుచున్నది. భూతకాలమున నితనితో నెట్టిసం
బంధమైనది గలిగియుంటినా?

సరో.—ఈయనచే నేమేమి పనులు చేయించు చున్నారు?

యజ.—దున్నట్.

సరో.—(తనలో) ఎట్టి మాటలు వినుచున్నాను? (ప్రకాశము
గా) భోజన మేమి పెట్టుచున్నారు?

యజ.—చోడిపిండి యంబలి పెట్టుచున్నాము.

సరో.—(తనలో) హా! హావిధి!! నీ వెంత దుర్మార్గువను? లేయ
నినోర, జేదు మేపుచున్నావు! (ప్రకాశముగా) కఠిన శిష్య
విధింపఁబడిన వారందఱికి నిట్లేనా?

యజ.—చి త్తము.

సరో.—నేరస్థుని స్థితిగతుల నాలోచింపరా?

యజ.—ఇందనుక నల్లు జరుగలేదు.

సరో.—అట్టి మార్పుల వసరము కాదా?

యజ.— అవసరమే.

సరో.—ఈసంగతి నేను దివాన్ గారితో మనవిచేసెదను. (తన
లో) ఈమహానుభావుఁడు కారాగృహ కష్టముల కెట్లు కృ
శించి యున్నాఁడు? (ప్రభాకరునితో) దివాన్ గారితో మి
మ్ము గురించి మనవి చేయవలసిన యంశము లేనైనఁగలవా?

ప్రభా.—(తనలో) నాతోనే మాటాడుచున్నాఁడా? ఏమి నా
యదృష్టము? (ప్రకాశముగా) ఏమియునులేవు. ఇక్కడి
యుద్యోగస్థు లందఱును మంచివారే. స్వధర్మమును నిర్వృ
తింపఁచుకొనుచున్నారు గాని, యితర విషయములలో నేమి

యు నిబ్బరది కలుగఁ చేయలేక.

సరో.—(తనలో) ఆహా! యేమి యీతని సాహసము? సుఖము
ఖములను నేకిముగాఁ జూచిన వాని నీతని నొక్కసినే జూచి
నాను. (ప్రకాశముగా) మీ బంధువులను గూర్చిన సమా-
చారము లేమైన మీకుఁ తెలిసికొనవలసియున్నదా?

ప్రభా.—నాతల్లిదండ్రులయు, నాసరోజినయు, తేమము తెలి-
సిన యెడలఁ జెప్పుడు.

సరో.—మిత్రులడిగారు తేమముగానున్నారు. మిమ్ము కూర్చి
దివాణాగారిపేర నొక యుత్తరము వ్రాసియున్నారు. కొద్ది
రోజులలో నిక్కడకు వత్తురట.

ప్రభా.—చిత్తము. (తనలో) వారువచ్చిన, నాకీదర్శనముండి వి-
ముక్తి కలుగును.

సరో.—మిత్రులిగారును, తేమముగానున్నారు.

ప్రభా.—సరోజని సమాచార మేమి?

సరో.—(తనలో) ఎంతవిషయము? నన్ను నేనే మరుగు చేసికొన
వలసి వచ్చెను. (ప్రకాశముగా) సరోజని యెవ్వరు?

ప్రభా.—అది నాప్రాణధనము. నాగరశాస్త్రిగారి కుమార్తె.

సరో.—కంచెలినుండి వచ్చిన యొక బ్రాహ్మణుడు వింతకథ
యొకటి నిన్నఁ జెప్పినాడు.

యజ.—(తనలో) ఇందలు ఖైదీలను జూచినాఁడు కాని, వా-
రెవ్వరితో నిట్టి సంగతులను మాటాడలేదు. వీరిద్దఱు కేమై-
నఁ జుట్టరిక ముండునా?

సరో.—పెద్దయువకాశ్రమము నిశ్చయింపఁ బడిన నాటిరాత్రి

సరోజినియను పేరుగల యొక కన్యక మాయ మయ్యెనట.
యాననపురుషు నొకనిఁ బ్రేమించిన యాకన్యకను, వృద్ధు
నకుఁ బెండ్లి చేయఁ బోవుటయే యందునకుఁ గారణమట.

[ప్రభా.—అదియే నా సరోజిని. తరువాతి సంగతి యేమి?

సరో.—ఎవ్వరికిని దెలియదు. పలువురు పలువిధముల ననుకొ
నుచున్నాడు.

[ప్రభా.—అయ్యయో! సరోజినీ!! ఎంతపనిచేసితివి? ఎక్కడకుఁ
బోయితివి? నాకై వెదకుచున్నావా? అట్లయిన, నాకేల క
నుపడవు?—ఏల యిట్టి యడియాసల నొందుచున్నాను?
అట్టి గుణవంతురాలను నేను చూచునంతటి యదృష్టము
నాకబ్బునా?

సరో.—(తనలో) నిష్కల్మషుడగు నితని నిట్టియవస్థలోఁ బరీ
క్షింప వలసివచ్చెనా? ఎంత పాపాత్మురాలను? అంతర్బా
హ్యుండయ్యు, నిష్కలమభావుఁడు తనకన్నీటి నాపుకొన లే
కున్నప్పుడు, అట్టి యవస్థను గన్నులారఁ జూచుచున్న నేను
మాత్ర మాపుకొనఁ గలనా? ఓహృదయమా! నాపురుషవే
షమునకు భంగము తీసికొని రాకుమా! (ప్రకాశముగా)
అదృష్టమున్నఁ జూడవచ్చును. సరే! మీరు చెప్పవలసిన
యంశములేవియు లేవు గదా!

[ప్రభా.—లేవు.

సరో.—నాయుడుగారూ! ఇప్పటి కీపని నిలుపు చేయుదము. రెం
డన పూటవచ్చి, మిగిలిన పని పూర్తిచేసెదను. పోదము రండు.
(ప్రభాకరుఁడుతప్ప, అందరును ముండునకు వచ్చిన, వెనుక తిరజారును).

యజ.—చిత్తము. నాకు సెలవిండు.

(సరోజనితప్ప, అందమును నిష్క్రమింతురు.)

సరో.—(స్వగతము) కటకటా! యెట్టిచిక్కులనొందుచున్నాఁడు?

సీ. పారదచ్చన్న సౌఖ్యగ్లంబు భాతిని,

తెల్లబారిన మేమ • తీగ తోడ;

పాంసులాచ్చాదహా • వజ్రంబు కీలిని,

చెన్నమాసిన మేలివన్నె తోడ;

భస్మసంవృత చిత్ర • భానువు కీటిని,

దాగియుండిన కుచిత్వంబు తోడ;

ఛాయాగ్రహగ్రస్త • సౌరబింబము బాగ్రితి

నిమ్మడంగిన ప్రతాపము తోడ;

గీ కత్తికకారాగృహవాస • కష్టనికర

జనిత శోకావృతాత్ముడై, • యనఁగ రాని,

బాము లొందుచున్నాఁడు • పొగవిఘ్నము,

“దైవకృతమునకీలనసాధ్యంబు కలదె?”

సరో.—కానిమ్ము. భగవంతుని యనుగ్రహంబున దివాగారికి

నాయందుఁ బుత్ర వాత్సల్యము కలిగినదికదా. ఆకారణము

న, నే నిదివరకు నాయదార్థస్థితి యంతయును నాయనతో

మవవి చేసితిని. చేతనైనంత సాయము చేసెదనని యాతఁ

డు వాగ్దత్తము చేసెను. అంతఃపురసంబంధమగు ఫిర్యాద

గుటచే నింత యాలస్య మగుచున్నది కాని, లేకున్న, నీపా

టికి నాకార్యము సఫలమై యుండును. ఏది యెట్లున్నను

నాప్రాణేశ్వరుని నేను దక్కించుకొనువరకును, క్కక్కడి చి

క్కుల నన్నటిని నేడే దివాన్-గారితో మనవిచేసి, యాతనికి
పలయు సదుపాయములు కలుగునట్లు చేసెదను. అని ని
ద్రావేచ్చగదా. కాని, నాప్రాజ్ఞత్వము కట్టి కష్టము కలుగు
టకు కారణము ఒక యాడుదాని దుస్త్రులమే యని విసిన
ప్పటినుండియు నాయొడలుమండుచున్నది. అన్నాకుముదినీ!

చ. ఇరుమునకన్న మిన్నయగు • నింతటి గట్టితనముమాని, స
జ్జనులు, పాపపుం బనులు • సర్వం దలంపంగ బోని వారలకొ,
గనికర మింతలేక, కడు • గారయలం ఒడవోయచుండి, యొ
య్యన ముదమందఁ గోరు టిది • హైందవకన్యకు నికుఁ బోలునే!

(నిష్క్రమించును).

స్థలము 3. వీధి.

[ప్ర]వేశము—చతుర స్వగతము].

కాంతాకనములకు లొంగని వాచీప్రపంచంబున లేరు
గదా! సమయము దొరకకపోవుటచే గొంతయాలస్యమైన న
యినది గాని, నాపని నేటితో సగము తీరినది. ఆ జెయిలు య
జమానుఁడు కనకవశుఁడై, నేనెట్లు చెప్పిన నట్లుచేసెదనని వా
గ్దత్తము చేసియున్నాఁడు. ఇంక మిగిలిన సగము పనియును
పూర్తయగుట కీసినాయే చాలును. ప్రభాకరుఁడు దిట్టమైన
గుండె కలవాడే. కానిమ్ము. అయిన నేమి? “పురుషుఁడాజ్య ఘ
టంబు, తరుణియగ్నికణంబు” అని పెద్దలు చెప్పియున్నారు క
దా. కుముదినీదేవిగారి మనోరథ మీఁదరుట కేమి యభ్యంత

రము: ఎంత పేరుకున్న నేయియైన, నగ్ని హోత్రసామిష్యము నఁ గొంచెము నేపుకాకున్న, మఱి కొంచెము నేనైననల్పినచో, గరగిపోవకుండునా? నేనిప్పుడే పోయి, కుముదినీ దేవిగారితో, నావిజయమును జెప్పెదను.

(నిష్క్రమించును).

→→→→→

స్థలము 5. కుముదినీమేడ.

[నిద్రలోనున్న ప్రభాకరుఁడు మంచముపైఁ బండుకొనియుండ, కుముదినీ ప్రక్కను నిలచియుండును].

కుము.—(తనలో) కటకటా! నామనస్సాక్షి వలదని యెంత చెప్పినను, నిరపరాధియగు నీతని కిట్టికష్టములు కలుగఁజేయుటకుఁ గారణము మోహమేకదా! గ్రాహగ్రస్తమగు గజమున కా పురుషోత్తముఁ డెట్లు గతియయ్యెనో, మోహగ్రస్త నగు నాకు నీ పురుషోత్తముఁ డట్లు గతి యగుఁగాక.

ప్రభా.—(కదలుచు), సరోజినీ! సరోజినీ!! (పలువరించును).

కుము.—(తనలో) ఈసరోజిని యెవరు?

ప్రభా.—(మరల, కదలుచు) సరోజినీ! నీముఖము చూచుటకు నాకింకను బ్రాప్తిలేదా. (మరలఁబలువరించును)

కుము.—సరోజిని యను నొక కన్యక నీతఁడు ప్రేమించుచుండెను గాఁబోలు. కొంచెము లెలివి వచ్చుచున్నది. లేపెదను. (ఒకలుపైఁ దేయివైచును). మనోహరా! లెమ్మా.

ప్రభా.—అపహాస! నాసరోజినీ కరస్పర్శసమేనా? (లేచి సంభ్రమముతోఁబోచును).

కుము.—(తనలో) నిశ్చయమే! సరోజిని యీతని హృదయేశ్వరియే. సరోజినినై నాశఁగొనిన ప్రభాకరుఁడు కుముదినిని తేరిచూచునా!

ప్రభా.—ఇదియేమి? కారాగృహమున వేలను బండుకొనియున్న నేనీ హంసతూలికాతల్పము పై కెల్లు పచ్చితిని? ఈ ప్రక్కను నిలచినది యెవ్వరు? కుముదిని. అయ్యయో! ఈ భూతము నన్ను విడువక, మరల మోసపుట్టి తెచ్చెనా?

కుము.—మనోహరా! ప్రభాకరా!! ఇదె నీపాదములను బట్టు కొనుచున్నాను. నీపట్టుదల నింక విడచితివా లేదా?

ప్రభా.—ఛీ! మూర్ఖురాలా!! దూరముగా నుండుము.

కుము.—ప్రభాకరా! నా సేరమును తీమించుము. నేను నీ కొసంగుచున్న కష్టములు నీయందలి మోహముచేత నేగాని కోపముచేతఁ గాదు. నీవింకఁ బట్టుదల విడువనిచో, నామృతికిఁ గారకుఁడవగుదువు. స్త్రీ హల్యచేయుట నీబోటి వానికిఁ దగదు.

ప్రభా.—దుర్మార్గురాలా! నీవు నా కొసర్చుచుండిన యపకారమునకు, నాకుఁ గోపము లేదు కాని, నీ మూలమున మఱి కొండఱు నిరపరాధులుకూడ కష్టము లొందుచున్నారు. అది యైన నాలోచింపకున్నావు.

కుము.—(తనలో) మరి కొండఱు నిరపరాధులనుచున్నాఁడు. సరోజిని నుద్దేశించియే కాబోలు. అయ్యయో! నేనా సరోజినీ జన్మమైన నెత్తక, యిట్టి తుచ్ఛజన్మ మేల యెత్తితిని? (ప్రకాశముగా) ప్రభాకరా! నీవు తిట్టెను, కొట్టెను గూడ

నాకుఁ నోపము లేదు. నలపన నేమియో యెఱుఁగని వాడ
పగుటచేఁ దూలనాడితివని నే నిదిచరకనుకొనుచుంటినిగాని
నీవిప్పుడు, “సరోజినీ” యను నొక నామమును పలువరించు
టచే మోహమున మునుంగువారి బాధలన్నియు నీకుఁ దె
లియు నని యే ఋజువై నది. అయ్యయో ! తెలిసి తెలిసి
నన్నీల వేధించుచున్నావు ?

[ప్రభా.—(తనలో) సరోజినీ నామ ముచ్చరించితి నా ? అయ్య
యో, నిద్రాదేపి !

గీ. అతిరహస్యములైన వాఁక్యములైన,
పలువరింతల మిషచేత • వెలినిఁబెట్టి
యుపకృతి యొకప్పుడ • పకృతి యొక్కయప్పు
డాచరింతువు, చిత్తము • నీ చరితము.

నీ విప్పుడు నా కొనర్చినది యపకారమే కాని యుపకారము
కాదు.

కుము.—మనోహరా ! ఏల మాటాడవు ? నా యధీనములోనే
నీవు నిలచి యున్నావు గనుక, నేఁ జెప్పినట్లు వినరాదా ?
సన్నా సరోజినిగానే భావింపరాదా ?

[ప్రభా.—పవిత్రమగు సరోజినీ నామము నీ నోటఁ బెట్టి యేల
యపవిత్రము చేసెదవు ?

కుము.—(తనలో) ఆహాహా ! ఆపె యెంతటి యదృష్టవంతు
రాలో కదా ! ఆనామము నే నుచ్చరించుటకైనఁ దగినట !
(ప్రకాశముగా) విప్రకుమారా ! ఎక్కడనో, ఎప్పుడో
చూచిన సరోజినీపై నేల మనసు నిలిపెదవు ? నీవిప్పుడు కా

రాగారమున నున్నావు. అండలి కష్టముల భరించుట దుష్ట
రము. నామాట విచుము. నీకీ యూరిఁగో నుండుట కష్టము
ని నాకుఁ దెలియును. నా యొద్ద లక్ష రూపాయల విలువ
గల నగలున్నవి. రాత్రివేళ నొంటిగా మన మిక్కడచూచు
గలసి యొక్కడినైనఁ బోయెదము. నీ పాదము లొత్తుచు నీ
సేవ చేసికొను చుండెద.

ప్రభా.—తుచ్చరాలవగు నీపై నాశ గొన నేమో యని భయ
పడి, తుచ్చతరమగు ధనముపై నైన నాశ గొల్పుచున్నా
వా? అపవిత్రములగు వాక్యములను నా చెవులలోఁ బోసి
న న్నేల యపవిత్రునిగాఁ జేయుచున్నావు?

కుము.—మనోహరా! నిన్ను కేవల దైవస్వరూపునిగానే భా
వించుచున్నాను. కావున, నాపై నిట్టి యనిర్వచనీయమగు
కోపము పూనుట పాడియా? కోపాన్ని చే నెట్లుగనున్నప్పు
డే నీచూపులు నా మనమున నింతటి మోహము పుట్టించు
చున్నప్పుడు, దయయను నమృతముతో నిండి, తెల్లనై యు
న్న, సింక నెంతమోహము పుట్టించునో తెలిసికొనకూడదా!
శ్రవణకరోరములగు నీ నిందా వాక్యములే నీపై నింత భక్తి
ని బుట్టించుచున్నవి కదా, మకరంద రసపూరితములగు మ
ధుర వాక్యము లెట్టిభక్తిని బుట్టించునో, యదియైన నెఱుఁగ
రాదా! నీవిక నా మాట వినుకున్న, ఈ కేశపాశముతోనే,
నాకంఠమున నురి పన్ని, దేహము చాలించెద. కీర్తియో,
యపకీర్తియో, నీకే దక్కనిమ్ము. (మిక్కిలి సమీపించును).

ప్రభా.—(తనలో) శ్రుతి మించి రాగమునఁ బడినది. ఇంకఁ

గృతియే లిడవదానా. ఛీ! అజ్ఞాపవారి పితౄచవననలె, పి
గిళివారి పేకి నలె, నన్న భూతము విమచు నువాయము
తేను కాబోలు. ఇక్కడి నుండి తప్పించుకొన, నన్న భో
రెంద. (లేవబోవుచు).

కుము.—(తనలో) నలువబడుచున్నాఁడు. మరల పారిపోవుచే
మో. అట్లయిన, నాకును, నితనికీని గూడ మోసమగును.
నా మోసము బయలుగుటచే, నాకు మృత్యుకలుగుటయే కాక
అంతఃపుర దోహియని, యీతనిని గూడఁ జంపెదను. అట్ల
యిన నా మరణము నిశ్చయమే. కావున, నా మాటకేమి
కాని, నిరపరాధియై, నా మూలమున నిన్ని చిక్కులొందు
చున్న యీతనికి మృతి కలుగుట నా కిష్టములేదు. ఈదా
వక సహాయమున నీతఁడు మరల నిద్ర పోవును గాక.
(ద్రా)వకమును జల్లిన, ప్రభాకరుఁడు మంచముపైఁ బడి
పోవును). చతురా! వీనిని దీసికొని పోయి మరల కారా
గృహముం జేర్చుము.

చతు.—(ప్రవేశించి) చిత్తము.

(కుముదిని ముందునకు వచ్చిన, నెనుక తేరజాగను).

కుము.—అహహా! యేమి యీతని సుగుణ సంపత్తి!

చ. అడవులయందు మానులయి • యాకలముల్ దిని, బైకచింతకొ

గడపుచుఁగాల మంతయు, నాకల్మషులై తగువారైక, నా

క్కడ, ననురాంగ నా రచిత • కృత్రును జాలములందుఁ జిక్కి వెళ్

బడుచు, తపంబులకొ విడచి, • బన్నములొందుట యాలకింపమే?

ఉ. పట్టితి సాదముల్; మృదులవాక్యములాడితి; కారణోపలం

బట్టితి; హైమలూభ మగు • పింపగఁ జేసితి, పేటికొంటి; ని

ట్టట్టల నెన్నికీతుల నాయమ్మ, భయమ్మ, నెలుంగల బేసికణ,
 ఘట్టపటిపూభాత గతి, • కార్యము స్వము వ్యర్థమయ్యెనే!

స రే! ఇది రెండవ ప్రయత్నము కదా! ముచ్చి ముమ్మారను
 న్యాయము సార్థకముగా, మఱి యొకమారు ప్రయత్నం
 చెడ. చతుర తెచ్చిన యాపద ప్రభావము కలదు గదా.
 చతుర న్యాయమునకు. —

గ. ధాన్యము నిచ్చి, ధాతువు • నాపి వేయు,
 తినువుఁ దై తన్య రహితమై • తనరఁ జేయు,
 కొన్నిగంటల దనుకను • జెన్ను బాపి,
 మరణ చిహ్నములను గనంబరచు నహహ!

అట్టి సహాయము కలుగ, నా కేమి లోపము? ఓసరోజిరి!

ఉ. పా గరుణాద్రి నిల్చి, యనురాగ మొసంగఁ, సాంధ్యరాగమున
 యోగ విలాస భాసియయి • యొప్పు పూభాకరు నూత్నహస్తము
 ద్యోగము తోడ, మే నిమునుమండిన వేళల, నెట్టి యింపునకొ
 మాగుదు నుడువో, యతిమనూహన సౌఖ్య గసాల్లి నీయచుకొ,
 (నిష్క్రమించును).

—*~*~*~*

స్థలము 5. వీధి.

[ప్రవేశము: సంధ్యాదేవియును, అరుణాచలశాస్త్రీయును,
 నడచుచు]

సంధ్యా.—కావున, దివాగారి లోప మేమియు లేదందురా?
 అరు.—అవును. వారికిఁ దోచిన ప్రయత్నము లన్నియు వారు

* చేసినాడు. అంతఃపుర సంబంధముగఁ జిర్యానగుట చేత నింత యాలస్య మగు చున్నదట!

సం-వారు చేసిన సదుపాయము లేవియో మీతో చెప్పలేదా? అరు.—లేదు. ఆసంగతి యంతయును, వారి గుమాస్తా నడిగి తెలిసి కొను మన్నారు.

సంధ్యా.—అట్లున, ఆ గుమాస్తా యొద్ద కిప్పుడేపోయి తెలిసికొన నూడదా! —

అరు.—ఆతని బస దివాణ గారి యింట్లోనే. ఇంట్లోయొద్ద లేదు. ఎక్కడికో పోయి యుండెను.

* [[ప్రవేశము—పురుష ప్రేమముతో సరోజిని].

సరో.—(తనలో) ఉత్తరము వ్రాసిన ప్రకార మరుణాచలశాస్త్రి గారు వచ్చినారు. పాపము ఈమూసరి నూడ నలె నని యెంత యాత్రముగా నుందురో (ప్రకాశముగా) అయ్యా! నమస్కారము.

అరు.—నమస్కారము. అయ్యా! మీ రెవరు? ఎక్కడనో చూచి నట్లున్నది. గుర్తుపట్ట లేకున్నాను.

సంధ్యా—(తనలో) నేను నట్లే యనుకొను చున్నాను. ఏమి బాబు చెప్పవో?

సరో,—నేను దివాణ గారి గుమాస్తాను. నన్ను బహుశః ఈ శ్రీ కాకుళములోనే యెప్పుడో చూచియుందురు.

అరు.—మీరేనా, దివాణ గారి గుమాస్తాగారు అడబోయిన తీర్థ మెదురైన యట్లు మీదర్శన మిక్కడనే దొరికినది. నేను అరుణాచలశాస్త్రిని.

సరో.—తనదన్ననము చేయవలెనని యనుకొనుచుంటిని. చాల సంతోషమైనది. తమకుఁ గొప్ప చిక్కు కలిగినది.

అరు.—అవును. మా కుమారుని మీ రస్స డప్పుడు చూచుచుండురా?

సరో.—తరచుఁగాఁ జూచుచున్నాను. ఆయన డేమముగా నున్నాఁడు.

సంధ్యా.—నాయనా! వాఁడు పడుచున్న కష్టములను గొంచెము తెలియఁజేయరా.

సరో.—అవ్వా! ప్రస్తుత నాయన కేమియఁ గష్టములేదు. పేదనకే ఖైదుగాని, బ్రాహ్మణునిచే వండించి, భోజన మొసంగుచున్నారు. రాత్రులయందు పాలు నొసంగుచున్నారు. కఠినకృత్యము లేవియు జేయింపలేదు. చదువుకొనుటకుఁ బుస్తకముల నొసంగుచున్నారు.

సంధ్యా.—నాయనా! నిన్న జూచినతోడనే, మా యబ్బాయిని జూచి నట్లే సంతోష మైనది.

[ప్రవేశము పద్మత-సాగరులు].

సాగ.—అరుణాచలశాస్త్రి గారూ! తామువచ్చిన పనియేమియైనది?

అరు.—కొంతవరకు బాగుగ నేయున్నది. మీ పని యెట్లున్నది?

సాగ.—ఏమియును జాడ కన్పట్టలేదు. ఈ యబ్బాయి యెవ్వరు? ఏప్పుడో చూచినట్లు న్నది.

అరు.—ఈయన దివాన్ గారి గుమాస్తాగారు.

పద్మ.—ఈతనిఁ జూచినతోనే నాకడుపు చెరువగుచున్నది.

ఊరును, బేరును నడిగిన బాగుగనుండును గాని, అడిగిన నేమి తప్పో.

సరో.—(తనలో) ఈదినము నుదినము. పూజ్యులనందఱను జూడఁ గలిగితిని. నా తలిదండ్రులను బలుకరింపవలె నని యున్నది కాని, యీస్థితిలో మాటలాడ వలసిన యంశము లేవియులేవు. డేమముగానున్నాడుకదా! నాకంతియేచాలును, అరు.—సాగరశాస్త్రి గారూ! నాకుఁ బనియున్నది. నేను సెలవు తీసికొనెదను,

సాగ.—మేమును సెలవు తీసికొనెదము. స్నానమునకుఁబోవలెను, (సరోజినితప్ప యందఱును నిష్క్రమింతురు).!

సరో.—(స్వగతము) నాతండ్రి నా కొసంగిన విద్య సహాయము న నేనాపని మెల్లఁగా సాధించుచున్నాను. ఆదివాఁగారెంత మంచివారు? కారాగృహమునకు నాయుచ్చకు వచ్చి నప్పుడు పోయి, అక్కడి వ్యవహారములను బరీక్షింపవచ్చునని యనుజ్ఞ యొసంగినారు. ఏ కారణముననో గాని, నా మనోనాథుఁడు నేను కంచిలిలో సరోజిని గానే యున్నప్పుడు, ఎంత గౌరవిం'చుచుండెనో, ఇప్పుడంతకన్న నెక్కుడు గానే గౌరవిం'చుచున్నాఁడు. రహస్యములు కూడ నాతోఁ జెప్పుచున్నాఁడు. నన్ను బోల్చి వేసెనా? కాదు. ఆతని నిష్కల్లష హృదయమే దీనికిఁ గారణము. కోప మనుమాట యైన లేని మహానుభావుఁ డీతఁ డొక్కఁడే. ఓప్రాణేశ్వరా!

క. మానుషికమైన, దైవిక

మైనను, మణియొక విఘాత • మలవడకున్న

నే నిను దక్కించుకొనం

గానగు, జ మ్మింక, నల్ప • కాలమూలోన.

(సమ్మతిమించును).

అంతః

స్థలము ర. వైదు.

[ప్రవేశము—ప్రభాకరుడును, పురుష వేషముతో
సరోజినియును కూర్చుండి]

సరో.—స్వప్న గోచరములగు నిట్టి యంశములకు విచారించుట
తగునా?

ప్రభా.—నా కది స్వప్న మే యని యింకను నమకష్టమగుదుర
లేదు. యదార్థమువలెనే తోచుచున్నది.

సరో.—మీరు చెప్పిన కథలోని పూర్వాపరసంకర్షములను ఒట్టి
యాలోచించి చూచిన, నది కలకాక, యదార్థ మెట్లుగను?
నిద్రించు నప్పుడు మీ రేస్థలమున నుండిరో, యా స్థలమున
నే కదా, మేలుకొని నప్పుడు కూడ నుండిరి. అది స్వప్న మే
కాకున్న, కుముదిని మేడకుఁ బోవుట మీ కెట్లు సాధ్యమగు
ను? ఒక వేళ పోయియే యుండిన, మీ కెట్లుక లేక యది
యెట్లు జరుగును? లేక, ఆమెయే యక్కడకు వచ్చియుం
డు ననుకొందు మన్న, కుముదినిని మేడలోఁ జూచితి మని
కదా చెప్పు చున్నారు. కారాగృహము భవనముగా నెట్లు
మార గలుగును? నిరంతర జాగ్రదవస్థలో నుండు మీకు,
కారాగృహవాస కష్టమున సుషుప్త్యవస్థ కలుగుట సహజ

ము. కాని, విచారా కాంతా తలుగుటచే, గాఢ సుషుప్తి కలుగుట దుస్సరము. గాఢసుషుప్తి లేకపోవుటచే స్వప్నా వస్థ కలుగుట యబ్బురము కాదుగదా!

[ప్రభా.—మీమాట యొప్పుకొనెదను గాని, స్వర్ణమునకుఁ బోయినను, విశియాకు తప్ప లేదన్నట్లు, స్వప్నా వస్థలోఁ గూడఁ గుముదినియే కన్పట్ట వలెనా?

సరో.—ఏయంశములు మన మనస్సులో నెల్లప్పుడును నలవి యుండునో, యవియే కదా! స్వప్నమున మనకుఁ దోచు చుండును. ఇంత యేల, అనుభవమున నెఱుఁగని యంశమే దియు స్వప్నమునఁ గన్పట్ట దని యే కదా తద్బలండును.

[ప్రభా.—అవును. బాగుగా జ్ఞాపకము చేసితిరి. మీ యసాధారణమేధావి శేషమునకు నానందముయ్యెను. రాజకీయోద్యోగమున, నున్న మీకు, నాబోటి నానితో నింత చనవు గా మాటాడుటవలన, మీకుఁ గల నిగర్వత్వము తెలియుచున్నది. అత్యల్ప పయస్కులయ్యు, మీరింతటి ప్రతిభాశాలురగుట కెంతయు నాశ్చర్య మగు చున్నది. మిమ్ముఁ జూచిన దినమున నా మనమున సంకురించిన భక్తి-కాదు - అను రాగము-కాదు-ప్రేమము-అదియునుగాదు-ఏదో యొకవిధమగు మనోభావము మీతోడి సంభాషణ యను దోహదమునఁ బెద్దదియై, పూవులు పూచు చున్నది. నాకింతియే చాలును. మీకు నా కొనర్చిన సదుపాయముల మాట యటుంజ, మీతో మాటలాడుట వలనఁ గలిగిన యానందమునఁ గారాగృహహాసమే కాక, ప్రాపంచిక నివాసమే మఱ

చి, నాయాత్త యానంద బ్రహ్మమునఁ బరిఁగి మించుచున్నది.
సరో.—(తనలో) కటకటా! ఏమి కాలనై పరీత్యము? ఏమి
హాత్తుని పాదసేవకై యాశించుచున్నానో, యామహాత్తుని
చేతనే పొగడించుకొనివలసి వచ్చెనా? (ప్రకాశముగా)
అయ్యయో! వ్యర్థముగ నన్నేల మిట్లు పొగడుచున్నాడు.
మీకుగల్గిన యీకష్టములను దొలఁగింప లేనైతిని గదా!
యని విచారించుట తప్ప, నేఁ జేసిన యుపకార మేమి? ఏ
ట్టి ముహూతకమున మీదర్శనము నాకు లభించెనో గాని,
గూఁగిముసము మొదలు, మీపై నాకుఁ గల గౌరవము
క్షణక్షణాభివృద్ధి నొందుచున్నది. ఆకారణమున మిమ్ముఁ
జూడకుండ, నే నించు కంతయు, నిలువ లేక పోవుచున్నా
ను. కావున, మీదర్శనమునకై దినదినము నేదియో వేళకు
వచ్చు చున్నాను. విద్యావయోవృద్ధులగు మీ బోటి వారు,
నాబోటి యల్పజ్ఞులు చేసిన యీచిన్న పనికై యంత పొగ
డుట తగదు.

(బంట్రోతు ఒక గాజుపాత్రముతో, బాలను దెచ్చి
విడచిపోవును).

ప్రభా.—వ్యర్థముగా నేనెప్పుడు నెవ్వరిని బాగడను. ఇదిగో!
చూచితిరా!! మీ దయవలన నాకుఁ గలిగిన యీలాఘము.

[చతుర చాటునఁ బ్రవేశించును].

చతుర.—తనలో అయ్యయో! కానివేళ వచ్చితిని గదా. ఈ
గుమాస్తా యింతరాత్రియప్పు డేల వచ్చెను? వచ్చె నను
సంగతి బంట్రోతై నచెప్పరాదా. ఈపాలు ప్రావుటవలన,

ప్రభాకరునియందుఁ గలిగిన మార్పును, గుమాస్తా కనిపెట్టి నచో, నా జెయిలు యజమానునకును, తన్మూలమున మా కును, నెట్టిచిక్కులు కలుగునోకదా! ఇంతకును, ఆ బంట్లో తుని సూంద్యమే కారణము. ఓ సేవకులారా! మీ సూం ద్యమువలన నెట్టి నష్టములు సంభవించుచుండును!

సరో.—ఇది మీయందుఁగల గౌరవమును పృక్షమునకు శాఖ కాని, మఱియేమియు లేదు.

ప్రభా.—మితో వాదింపవలసిన వాఁడను కాను. పోనింజూ. మీకు నాయందంత గౌరవమే యున్న, నాకుఁ గల యొక కోరికను నెరవేర్చుఁడు.

సరో.—ఏది?

ప్రభా.—ఈపాలలోఁ గొన్ని మీరు త్రాగి, మిగిలినవి నన్నుఁ ద్రావనిండు.

చతుర.—(తనలో) త్రాగును కాబోలు. ఏమి మోసము రా నున్నదో!

సరో.—అయ్యయో! మీ దేహసంరక్షణకై యేర్పాటు చే యఁబడిన యీ కొలఁదిపాలును నన్నుఁ ద్రావుమనెద రేల! నేను నాబసకుఁ బోయి త్రాగెదను. మీరు త్రాగుఁడు.

ప్రభా.—మీ బసలోఁ లే పని నా యభిప్రాయము కాదు. చెంత నున్న వారి కొసంగక, యేవస్తువు ననుభవింపఁ గూ డదు. అందును, బ్రాణమిత్రులును, బ్రాణదాతలు నగు మిమ్ము విడచి, యీవస్తువును నే నెట్లనుభవింపఁ గలను? కొంచెము త్రావుఁడు. మీరు త్రాగకున్న నేనును ద్రాగను.

చతు.—(తనలో) ఉభయులును మానిపేసిన, బాగుగనుండును.

సరో.—(తనలో) ఈయన మనస్సును నొప్పించుట నా కీష్టము లేదు. (ప్రకాశముగా) సరే—అట్లనే త్రాగెదను. కాని, పెద్దలు కావున, తాము ముందు కొంచెము త్రాగి, మిగిలినది నా కిచ్చి పేయుడు.

ప్రభా.—అట్లు కాదు. అతిథి తర్పణము ప్రథమకర్తవ్యము.

చతు.—(తనలో) అతిథితర్పణము మాట యేమో కాని, వీరికిఁ దర్పణయోగ్యత కలుగును గాబోలు.

ప్రభా.—కావున, మీరే ముందుగ త్రావుడు.

సరో.—మియిష్టమునకు వ్యతిరేకముగ నడచుట నా కీష్టము లేదు. (గాజపాత్రను బట్టుకొనును).

చతు.—(తనలో) అన్నా! కొంప ములిగి పోవుచున్నది గదా.

సరో.—అయ్యయో! యేమి గ్రహచారము? ఇం దేదియో వింత వాసన కన్పట్టినది. నేనే త్రాగితిని గనుక, సరిపోయినది. కీ జెంచి మే లెంచవలెను.

చతు.—(తనలో) ఈయనపోల్చివేసెను. నిన్న రాత్రి కూడ, నీ యోషధియే మిశ్రమము చేసితిని గాని, ప్రభాకరుడు పోల్చలేక పోయెను. దానికిఁ గారణ మతఁడు షరద్ధ్యానముగా నుంటయే కాబోలు.

ప్రభా.—(తనలో) హాస్యమునకుఁ గాబోలు ననుచున్నాడు. నేను నట్లే జాబుచెప్పెదను. కీడుగాని, మేలుగాని, ప్రాణ మిత్రులు సమముగా ననుభవింపవలెను. మిగిలినవి నా కిచ్చి పేయుడు. నేనును ద్రావెదను.

సరో.—వలదు. మీరూ క్రోలవలదు. (ప్రభాకరుఁ డక్షమణివచ్చి న, తప్పించుకొని, పారబోయును).

ప్రభా.—(తనలో) హాస్యము కాదు నిజమే. ఏమి మోసము
వచ్చునో కదా!

సరే... ! + శ్మశానా ! పాణిశ్మశానా !!

ప్రశ్న : ఏమిది? ప్రాణేశ్వరా యనుచున్నాడు?
 సమాధి : ఏమి, యేమి? యెట్లున్నది?

సదాశివాయ నమః (అంటే సుదీని పారవైచి,) ఓ నాపురుష
 యోగమును పొందుకొని బొమ్ము. నీ వేకార్యమునకై యుద్దే
 శియును. యదిపూర్తి కాక మున్నే, నాప్రాణము
 నిన్ను చున్నావు. ప్రాణేశ్వరా! నేను పురుషుడను
 ననుకొనకు నీ సకల జినిని.

ప్రశ్న :- రోజినీ! సరోజినీ !! అయ్యయో! నిన్నటి యజ్ఞ
 పూజను చూచుచున్నాను? (వడకును).

సో... గుర్రం... శుభ్రములై నవి. నిన్నుఁ జెండ్లి యాడుట
 కీ సుఖమును దాని యున్నాను. నీ పాదములయొద్దనే
 పువ్వులు... (మొలచున్న ఖడ్గముతీసి) ఓ ఖడ్గమా!
 ఇంకా... నేదియు నపాయము రాకుండ, కా
 పాదములు... నీ సుఖము తీరినది. దూరముగాఁ బోము.

ప్రభా.—సరోజినీ! - భయములేదు. నిలువుము. ధైర్యము
నొందుము.

సరో.—అంతయును సరి. కనులు చీకట్లు క్రమమగునవి.

ప్రభా. — (గడగడ వడకును).

సరో.—ఇదె నీ పాదసేవ చేయుచున్నాను. నన్ను మఱచి పోకు
ము. (పాదములు పట్టుకొని, నేలఁ బడిపోవును).

[ప్రభా.—(నాడిచూచి) నాడి నిలిచిపోయినది. (గుండియపైఁ జే
యివైచి) గుండెకూడ నాగిపోయినది. (ముక్కుకడఁ జేయిఁ
బెట్టి) ఊపిరిలేదు. నిజముగానే చనిపోయినది. నేనెంత ని
ర్భాగ్యుడను !

చతు.—(తనలో) నేనను కొనినట్లే యైనది. ఈ సమాచారము,
కుముదినికిఁ దెలియజేయవలెను. (నిష్క్రమించును).

[ప్రభా.—మారువేసమునవచ్చి, నా కొరకెంతయో కష్టపడి,
యెంతయో యుపకార మొనర్చి, మబ్బుచాటుననున్న మే
ఱుపు మెఱిసినట్లు నిజరూపముతో నొక్కసారి కనుపడి,
మరల మాయమైతివా! సరోజినీ !! నే నింక నెట్లు జీవించు
ను? ప్రాణమంతయును నాకే యర్పణచేసిన నీవులేని యీ
లోకమున నాకేమియున్నది ?
నీయూర్పుఁదావుల నాపివేసిన యా మృత్యుదేవుని సామ
ర్థ్యము అసాధారణమగు నీ యందము నింతయైన తగ్గింప
లెకుండెను.

నీ, అతను కేతనములట్లలరు నీకను దోయి

మాయఁ బారియును, సొంపు విడఁ బోవు;

ముకురంబులం బోలె • పొలయు నీ చెక్కులు,

వాడఁ బారియుఁ దక్కుఁ • బాయఁ బోవు;

చివురు జొంపంపు మేల్తావరొప్పు వాలెర,

వెల్లఁబారియు, రక్తి • విడఁ బోదు;

చొక్కంపుల జొక్కలై, • సొబగొందు నునుగోళ్ళు,

నల్ల బారియు, గాంతి • డుల్ల బోవు;

గీ. మృత్యుదేవత, నినుఁ గెల్వ • నిచ్చగించి,

శ్వసనధనమును హరియింపఁ • జాలఁ గాని,

భవ్య వనదీయ రూపవైభవము వైని,

పూర్ణజయ మంద లేఁ డయ్యెఁ • బూవుబోడి.

నీ కిష్టము లేక యే నీపాణిఁ బట్ట నెంచిన యా వృద్ధుని వలె,
నీ మృత్యుదేవుండును, నిన్ను మోహించి, బలాత్కారముగ
లాగికొని పోయినాఁడు కాబోలు. ఎన్ని కష్టములొందియైన
నన్నే బెండ్లియాడ నెంచిన నిన్ను నే నొంటిగా విడనాడఁ
గలనా? దుష్టుఁడగు నా మృత్యురాక్షసుఁడు ని న్నేన్ని
యాపదలపాలు చేయునో కదా! నేనుఁగూడ నీవెంటవచ్చి
యాతని నెదిరించుటకు నీకు సాహాయ్య మొనర్చెదను. నేను
మాత్రము కృతఘ్నుఁడ నగుదునా?
అట్టి సరోజినిని, నాచేతులార, మృత్యువు పా లొనర్చితినే?

నీ. తేనియల్ చిప్పిల్లు • తీయని నీ పల్కు

కోరి వించుంటినే • కీకవాణి;

బెన్నెలంబోలు నీ • చిన్ని నవ్వును జూచి,

మురిసితి, ముఖజిత • పూర్ణచంద్రి;

బంగారుతీగ నాఁ బరగని నిక గొగిటు

నదును నెంచుచు నుంటి, • శ్యామలాంగి;

కలదు శే దను రీతి • నలరు కానును జూచి,

యింపొందుచుంటి సింహాంద్రముధ్య;

గీ. బాదుల గారు తేలులం • గరు వేణి

సోదరుని కుల్క ముంటిని, • చూడకేసి,
వాడచూపుట కోరిక • వలన నలరేరి
దెందు చుంటిని, దృగ్వి నిర్జిత వగారి.

సీ. మున్నంపు లే నప్పు • నప్పు నేర్చిన నాడె,
నడు నప్పుచుంటివే, • నాతిమిన్న!
జిలిదిలి పల్కుల • బయక నేర్చిన నాడె,
నగు దిల్పు చుంటివే, • వనజ నయన;
తడబడు కాళ్ళనో • నమక నేర్చిన నాడె,
నమ జేరుచుంటివే, • నలిన సేరి;
పలుముద్దు పొటల • బాద నేర్చిన నాడె,
నమ బాదు చుంటివే • నవసుమారి;

గీ. చదువు, సాములు, • నేర్చిన సమయములను,
నన్ను నాయక యుంటివే, • నాడుకలికి,
నిముసమైనను, బెడగాసి • నిలువ లేక,
నన్ను వెదకుచుంటివే, • నాడు చెలియ.

పుడమిపైఁ గాల్గొనిన దాదిగ, నట్టి యవ్యాజానురాగము
నాపై వినిల్పుటయే కాక, చిట్టచివరకు నా కెట్టి యుపకా
రము చేయ నొచితీయె, యది దైవమే యెఱుఁగును గదా.

ఉ. కల్లతిమాయలం దగిలి, • కారెయ లొందుచు నున్న నన్ను, నీ
వల్లనబోసఁ గాఁ దలచి, • యాకలి డప్పి యెఱుంగఁ బోక, నీ
తల్లిని, దండ్రొక విడిచి, • తత్పతక జతనం బొనర్చి నా
వల్లనిధంబుల; భవదహీన దయామతి నెన్న నేర్తునే!

నా కట్టి మహోపకార మొనర్చిన నీవే యీ లోకమున
విడచిపోవు చున్నప్పుడు, నేనింకఁ బ్రదుకుట యెవరికొక

నా తెల్లి వండ్లులు యేమియుగా నున్నాను కదా. నె
నింక నీ వెంట వచ్చెను.

గీ. యెందున నింపు నింపు చక్కెరకమ్మ,
కరుణి యొకసారి—కదసారి—, కన్నులా;
కలికి కడుమంచి నెప్పుడు • గొనిలించి,
చెలగుఁ దొకసారి, —కదసారి— • వేరులాన.

ఓఖడ్గరాజమా ! (ఖడ్గము నెత్తును).

కా. అపత్కాలము నా సగోజనిని డాయన నీక, కరుణదై,
కాపాడంగను నేర్చినాడవు కదా • కారుణ్య మేషాన, ని
య్యాపత్కాలమునందు వేళ, నను మఱిత్నాప్రేరేపించి శిష్యులు;
గాపాడంగదె, నీకు మ్రొక్కిదను, మఱిగ్రామియించి జొచ్చుచున్.

(పొడుచుకొని)

హా!—సరోజినీ!!—సరోజినీ!!! (నేలబడఁను)

[కుముదిని వడివడి న్నెరేరించుచు].

కుము.—అయ్యయో! అయ్యయో!! ప్రాణములను విడి
చుచున్నాఁడు. ఎంత మండమలి నై లిసి? ఒక్క-నిము
సము ముందుగా రా లేక పోయితిని. వచ్చియుండిన,
నా నేరము నొప్పుకొని, నా ప్రాణములఁ బాపుకొని,
వానిని రక్షించి యుందును గదా! ఓప్రభాకరా!

సీ. ఖగహాప్రియ! నన్ను • గరునాను జూచుఁ

ని వెంటవచ్చెన • నీతి తోడ;

రాగవర్ధన! నన్ను • రాగింబులం జూచు,

నీ తోడ వచ్చెన • నెరు తోడ;

కామవర్ధన! నన్ను గామింపు మటనైన,

నీ జాతి నేనెంచు • నియతి తోడ;

గాంగేయభూషణ! • కనుము నన్నందైన,

నీచాయ నరుదెంచు • నిజము తోడ;

గీ. చారుసుకేమార, మార, దంజన! శుభాంగ!

హృదయధనమును నీత యన్నింప లేడె?

నరన రసికప్రియాకార • ధరుని, నిన్ను

ఎడచి నిర్వంగ నేర్తునే, • పుడచులోన.

పీ. అరిమనూహగగ్రతుఁ • డౌ ప్రభాకరుడైన,

ప్రాప్తచెందిన యట్టి • గూఢపతి;

మహియం దనన్య సామాన్యమై యలరారు

హింమానతి గుణ • హేమపతి;

మరను నెప్పునికి నన్ను నేసితియో, వాని

దరిని నిర్చినయట్టి. • భక్తగతి;

ధనలాభమును జూపి, • నిను గోరు నారు డైన,

నెనరు జూపని యట్టి నీతిమతి;

గీ. అబలవైనను బరదేశమందు నిలచి,

యైన బలిధక్తి మానని • మానపతి;

ఎన్ని కష్టబులం బొంది • యేని, పూని,

ప్రియుని బ్రోకనెంచిన సుచరిత్ర వహాహ!

అయ్యయో! నర్రోజినియూను నా కేల?

ఓతలిదంమలారా!

నిన్ను అనుచునున్నానుఁడై • యెందు హృదయ
 నలెద నెంచుచు నున్నాను • ననియును నుంచుచు;
 తగు నున్నానుఁడై • తన రాసు వారి,
 వరియింపఁగా, నేర్చు • భావంబుఁ దీర్చు;
 నని మీరు దయనాథి, • హృదయ మున్నాను,
 పదికాకలకు నానఁపకి నన్ను నకట!
 గిరువలపు పట్టమై • గట్టి యొకటి
 తుంకవానికిఁ గట్టి • పోరిన నా రెండు;
 అన్యభావముఁడై • పట్టి పంపివని,
 కన్య యొక్కయ్యవ నైనఁ • గాఁక్షింపఁ జూచు;
 అన్యభావముఁడై • యలరాను మీరు,
 అన్యభావముఁడై • యలరాను మీరు,
 నెం జెందు హృదయ • నియు నాకించి,
 నెం జెప్పు పలుకు • నియు నాకించి,
 యింక వైన మీ మాఘ్య • మెందోని చొచ్చి,
 యింక లంక వైన మీ • యవఁగు కిద్దరిమి,
 వైవాహికముల నేర్చుచున్నానుఁడై
 దైవదత్తముగానఁ • దయ, వారికిందఁ;
 ఇయ్యఁగా మీ కింక • నిచ్చ లే కున్న
 నెయ్యముఁ గొంచెమే • నియు నాపు చుండి,
 వైవాహిక వంశలై • యలరాను కూతులకు
 వైవాహికవంశలై • మందఁ జేయుండు.

(సరోజిని కదలును).
 అదిగో! సరోజిని కదలుచున్నది. నేనింక నిలువఁ జన
 దు. ఓభిక్షమా! ఆ ప్రభాకరు నెక్కడకుఁ దీసి కొని
 పోయితివో, యక్కడికే నన్నుఁ దీసి కొని పోవ్ను.
 (పొడుచుకొనును).

సరో.— (లేచి సంభ్రమముతో) చనిపోయిన నే నింక
 నెట్లు జీవించితియున్నాను? భూతము నైతివా? ఇదియేమి? కా
 రాగృహమే! ఇక్కడ నెవ్వరున్నాడు? ఎవరో ఒక స్త్రీ పాడు
 చుకొని పడినది కుముదినియై యుండునా?

కుము.—(నుండస్వరముతో) నిద్రనుండి లేచితివా, నీవైన జీ
 వింపుము.

సరో.—ఏమీ, నిద్రామా? మృతికాదా?

కుము.—ఓషధి-క్షీరము-నిద్ర-క్షమింపుము. (చనిపోవును).

సరో.—ఏమీ! ఓషధి స్రవణమున నేను చనిపోవుటను మృతి
 గా భావించితివా? అట్లయిన నాహృదయేశుఁ డెక్కడ?
 (వెదకి) అయ్యయో! ఇతఁడు కూడ నిక్కడనే పడియు
 న్నాఁడు. నేను నిజముగానే చనిపోయినని యోతఁడు కూ
 డ భ్రమించి, స్వయంవధ వొనర్చుకొన్నాఁడు. కటకటా!
 యెంత పాపకాలము? ఓ కుముదిని! యిది యంతయును
 నీద్రోహమువలననే వచ్చినది. చనిపోయిన కుముదినిని నిం
 దించుట యేల? నా వలెనేయదియును స్రవణకరునికైయే,
 ప్రాణ మర్పించినది. ఆడువాండ్ర హృదయము లెల్లప్పుడు
 నద్దమువలె నిష్కళంకము లైనవి. చూచువారల యూ
 ర్పులవలననే, మలినము లగు చుండును. స్త్రీలు సహజకళం
 క లను వారు మూర్ఖులు. ఓ ప్రాణేశ్వరా! ఏనిన్ను దైన
 ముగా నెంచుచున్నావో, యా నీవు నాకై యెంతకష్టము
 భరించినావు?

నీ. కమలినీ కామినీ • క్రోధాన్ని లో గాగి,
 ఘోర కారా నేపథ్యములో;
 హృదయజాతి కృష్ణములు చేయగ సాగి,
 ద్వాపరీ నిద్రా • శ్రమమా నాగి;
 నీచ మానవ కరానీత నీరము తాగి,
 స్నాన సంధ్యాది హృదయమున వేగి;
 చతుల దుర్మార్గ సంఘాదు లందఱు రేగి,
 యాచరించుచు నున్న యట్టి వేగి;

గీ. యంతయు భరించు టిట్లు నా యందు వీరు
 గలుగు నవ్యాజ వైభావ • కంపగాదె?
 నాకు దైవంబవో నీవు • నన్యతీంచి,
 యుసురులం బాయ, నే నిల్చి • యుండఁగలనె?

నీ. గౌరీమనోహరా • గమన వేగిన వైన,
 నన్ను గొంపోవుము • నామనోహ!
 కమలామనోహరు • గాన వేగిన వైన,
 నన్ను గొంపోవుము • నా హృదీశ;
 వాగధీశ్వరుఁ జూడ • వేగిన వైనను,
 నన్ను గొంపోవుము • నా విభుండ;
 జ్యోతిస్స్వరూపు ని • జూడఁగా వేగిన
 నన్ను గొంపోవుము • నా సఖుండ;

గీ. నన్ను నీవెంటఁ గొంపోయి • నాకు లోక
 మఖిలమును జూపు మృదహృదయ నవనీత,
 నవ్యరాగముతో నిందు • ననిచి నట్లు,
 కరుణతోఁ జూచు మెరిచును • గానమూర్తి

సీ. చెలిమి చూడెడు నీడు • శ్రీరాగ మేరాగ

మనుచు నెంచుచు నుంటి • ప్రాణనాథ!

నుపండునైన నీ • కళ్యాణి కాకార

మాకార మనియంటి • ప్రాణనాథ!

తులలేక యలరు నీ • తోడి నెయ్యమె నెయ్య

మని యెంచుచుంటిని • ప్రాణనాథ!

మురిపెంబు నింపు నీ • మోహన హస్తముల్

హస్తంబు లంటిని • ప్రాణనాథ!

గీ. మనుజు దూరము, పరమ హంసధ్వని ప

చార మగు నాకలోక విస్తార మరయ,

గాంక్ష చేసితి నీతోడ, • గానదాయ

నరయ నను దీసి కొని బొమ్మ • ప్రాణనాథ!

(తెరవో కలకలము).

అదిగో! మనుష్యుల యలకు డగు చున్నది. ఓ ఖడ్గమా !
కఠినమగు వార లొక్కొక్కప్పుడు లోకమున కుపకార
మే చేయును రను నానుడి సార్థకము చేయుచున్నావు.
నాకు ప్రాణహరణము—కాదు—భరణము,—ఏదియైన నొ
క్కటియె— వేగమె యొసంగుము.

(పాడుచుకొని పడిపోవును).

హా! ప్రభాకరా!! ప్రభాకరా!!!— (చనిపోవును).

[పద్మలత, సాగరుడు, సంధ్యాదేవి, అరుణాచలశాస్త్రీ
నవాబును ప్రవేశింతురు.

తక్షణమే తెరజారును. నవాబుముందరకువచ్చి,]

ఎంత ఘోరము జరిగినది ! మహమ్మదీయుడ నగు నాకే
జాలి యగుచున్నది. కుముదినీసరోజినీ ప్రభాకరుల
చరిత్రమువంటి కరుణరసప్రధానమగు చరిత్రము నింతకు
ముందెన్నఁదైనను జూడలేదు. దీనినిగురించి యాలోచింప
వలయును.

(నిష్క్రమించును).

త ప్ప ప్ప లు.

పుట.	ప జ్ఞి.	త ప్ప.	ఒ ప్ప.
అవతారిక	2	నియమములు.	నామకరణము
9	3	సర్వజన	సర్వజన
11	13	పెట్టింబెట్టి	పెట్టింబెట్టి
22	14	బారిగె పట్టుకొని	బారిగొట్టుకొని
26	17	అయ్యో	అయ్యో
27	7	చేయుచు	చేయు
	20	రూపాలు	రూపాయిలు
31	4	పోవును	(పోవును).
36	15 & 16	కొనియున్నాను	కొనిన్నాను
	24	మరచి	మరిసి
39	18	యూడి	యూడి
42	11	పదిరె పైక్కువ	పదిరె పైక్కువ
	13	తోమ్మిది	తోమ్మిది
46	4	ఘోషము	ఘోషము
52	10	సార్థమే	నై జమే
	25	యొక్కటి	యొక్కటి
54	17	వచ్చెదరా	వస్తారా

పుట.	ప.క్తి.	తప్పు.	ఒప్పు.
56	12	అయ్యో	అయ్యా
	18	రాకున్నదో	రానున్నదో
64	16	నేనెంతని	నేనెంత
65	9	మధ్యన	మధ్యమున
70	1	జూచు	జూచుచు
74	23	యుంటే	పుంటే
75	5	కర్చులె నా	కర్చుకె నా
77	3	యన్య	నన్య
	6	బోయినది	బోవునది
78	1	సంపయున్నదో	సంపదయున్నదో
84	1	తరుణో	తరణో
90	13	నార్జన	నార్జవ
91	17	ఎపుడు	ఎపుడు
93	3	యపకారము	యపకారము
	16	జెరలోన	జెరలోన
95	19	కొట్టేవరకు	కొట్టువరకు
98	2	టక్కొట్టి	టిక్కెట్టి
101	10	మగఁడేల	మగండేల
113	13	దుర్గాదులారా	దుర్గాదులారా
116	5	బోయెదము	బోవుదము

పుట.	పేజీ.	తప్పు.	ఋష్య.
118	12	సాంధ్యరాగముల్	సాంధ్యరాగముల్
124	21	తనలో	(తనలో)
132	8	Nil	(సరోజనివంశ దిరిగి)
	18	మానవతివి	మానవతివి
	20	సుచరిత్ర	<u>సుచరిత్ర</u>
133	10	యెయ్యడ	యెయ్యెడ
	21	వంశతై	వంశ్యతై
134	9	వేను చనిపోవుట	(గలిగినదిద)
	11	(వెదలి)	(వెనుకఁ దిరిగిచూచి)
136	12	కొనిబామ్మ	కొనిపోమ్మ.

ఇంకను సూక్ష్మదృష్టిని చూచిన నచ్చు తప్పులు కాన
వచ్చునేమో.

ఉష్ఠి కాలము.

ప్రథమ మరీచి.

~*~*~

క. కలభాషిణి యనుపేరున, నానాంధ్రకవిత్వ కాంత • యాత్మచరిత్రం
బలముప్ర క్రియఁ దనకొమ, రులకుం దెలియంగఁ జేసె బ్రోన్నత లీకా.

మ. నవలూకాపముగా, మనోహరముగా, • నానా రసోల్లాసిగా
నవలూకావ్యయుతంబుగా నెసఁగ, నాంధ్రంబుదు, సంస్తూయమా.
న వచః ప్రౌఢిమఁజేయఁగా బడిన, గ్రంథం బిద్దియే యంచు మా.
నవనాథుల్ కవినాథులుకా దెలిపి రా • సంబంబు నూచించుచుకా.

ఇది యాంధ్రభాషకు సూతనాలంకారమగు నొక వచన కావ్యము. ఆంధ్రకవితాసతి తన చరిత్రయంతయుఁ గలభాషిణి యనుపేరఁ దనమూరుల గు నాంధ్రలకుఁ దెలియఁజేయుట. మృదుమధుర నిరర్గళశైలితో వర్ణింపఁబడి నది. ఇందలి మాటల ముద్దుతనమును, వర్ణనావిశేషముల ప్రౌఢిమయు, సంబంధించిత రసపోషణంబును గనిన నెంతమందునంతైన నానందముగ నుండును. ఇందు కలభాషిణి, నన్నయం గాంచినది మొదలు నేటి దనుక పొందిన మార్పులెల్ల నతి విచిత్రముగ, హృదయరంజకంబుగ వర్ణింపఁబడినవి. ప్రౌఢకవుల శయ్యావిశేషములన్నియుఁ జర్చింపఁబడినవి. వేయేల? ఇందుఁ ద్రొక్కఁబడిన త్రోవలన్నియు, సూతనములు, ప్రౌఢములు. వ్రాయఁబడినది చరిత్రమేయ య్యను, నవలవలె జదువఁజదువ రసమొలుపుచుండును. చక్కని యచ్చుతో “భైరవువైటుపేపరు” పై ముచ్చటగ నచ్చొత్తింపఁబడి 240 పుటలగలది.

కా చందాదారులకు రు. 0-14-0. ఇతరులకు రు. 1-8-0లు పోస్తేజీకాక.

గ్రంథకర్త హూదాంధ్ర భాషా పాఠశాలకులగు, మ. శ్రీ. తాపీ-ధర్మ
శాస్త్రిగారు ది.వి.

అయ్యా!

తమ యుషఃకాలమును ప్రథమమరీచి జూచితి. ఆంధ్రభాషయనెను కలవాని యిక్కడ దమవలనఁ గలవానియే కాఁగలవని తలచెద. * *

కొక్కొండ వెంకటరత్నశర్మ.

మహామహాపాధ్యాయ.

ఉషఃకాలము:— * * గ్రంథకర్త తంత శ్రమదీసికొనిరో వ్రాయనలవిగాదు. బహుగ్రంథావలోకనమువలనగాని యీ గ్రంథమును పూ సగుచ్చినటుల ప్రారంభమునుండి యంతవరకు వ్రాయనలవిగాదని మాతలంపు.

దేశభిమాని.

అయ్యా!

* * మీరు ముద్రింపించిన యుషఃకాలము పోతముం జదినితి. “మీ లేగుజుక్క కి యుషఃకాలము సముద్యోతనంబాచున్నది. ప్రభాసవన వోశ్మేషమింకఁ గాఁగలదు.”

శృంగారకవి - నర్వారాయుడు.

అయ్యా!

తామాదరపూర్వకముగా నంపిన “ఉషఃకాలము” అను గ్రంథము కొంతవరకుం జదివినాడను. మిక్కిలి చక్కఁగా నున్నది. భాష మొత్తముమీద సలక్షణము. శైలిమనోహరము. కల్పనావిశేష మపూర్వము * * *

జయంతి-రామయ్య.

ప్రియభక్తరామ !

* * * * * పేయేల, గ్రంథమంత
య రసభూయిష్టంబయి మిగుల శ్రేష్టంబయి సర్వకళాశాలాపరీక్షలకై
చదువువారికి పఠనీయంబయి విలసిల్లుచున్నది. * * *

ఊటుకూరి-గోపాలరావు.

* * * తెలి బాగుగా నున్నది. * * *

కవిత,

* * * క్రొత్తగాబయలుదేరిన నవలాసశకముగా నిదియు
పన్నె కెక్కడగిన గ్రంథమే. కథాకల్పన సరసము. తెలిసులభము. వర్ణనలు
మనోహరములు. * * *

శ్రీ సరస్వతి.

U S H A H K A L A M U.

—:0:—

* * * Is cleverly written Text on
Telugu Literature, without the dryness of the ordi-
nary texts on the subject; for it is told in the form
of a story. The style of the work is throughout chaste
terse and flowing.

* * *
25th Nov. 1912.

* * *
THE HINDHU.

హిందూ సుందరి ఆఫీసు

12—1—1913.

“ఊషఃకాలమతి రమణీయముననున్నది. ఎంత చదివినను తనివీటిరకున్నది”.
స. సీతారామయ్య.

UNITED INDIA & NATIVE STATES.

14TH Nov. 1912.

USHAKALAMU.

THIS is a well written work on Telugu Literature, with the Literature personified, speaking of her past and present conditions and future hope. We be speak for this book the attention of our Telugu Readers.

BHARATA MATA.

5—2—1913.

VIZIANAGARAM.

Review

“Ushah Kalam”

The Dawn.

* * * A Novel to serve the purposes and answer the needs of a Telugu student as a text book on Telugu Literature. * * *

* * * Ushah Kalam is deserving in all respects to be selected a text book for the University classes of Madras.

వాఁడే వీఁడు.

ద్వితీయమరచి.

క. వాఁడే వీఁడును పేరునఁ,

బ్రోడిమిగన్నట్టి యొక నిరూపక నవలఁ,

దోడికృతిమండలుల్ తమిఁ

జూడఁగఁ బ్రచురించితిమిది • చోద్యముగాఁగఁ.

ఉ. రూపకముఖ్య చిత్రములు • ప్రోన్నతలీల నెసంగఁగాఁ, గథా

రూపకమందుసామ్యము నెఁఱుంగకయాంధ్రపువాజ్ఞయంబునఁ

రూపకలంకమై తగ, ని • రూపక మియ్యది యాలకించి, యే

రూపకయుందురో తలలఁనూన ముదంబు మదింజెలంగఁగఁ.

ఇదియాంధ్రభాషకు నూతనాలంకారంబయి రాజీల్లు నొక నిరూపక నవల.

ఇందు కడు దుర్మార్గుడును, పలువేసములువేసి జనులను మోసపుచ్చు హంత

కుఁడును అగు పూల్నాహేబును నిరూపకాధ్యక్షుఁడగు ఆరీందమ్ బుద్ధిబలము

నుపయోగపరచి దగిన మామోపాయములచే పట్టుకొని తుదకు జయముగను

ట, పండితపామరులకు హృదయరంజకంబుగ నుండునటుల వ్రాయఁబడినది.

పూల్నాహేబున కన్నివిధములఁ దగిన ప్రేయసియగు జామిరియా యొక్క

తామసాము చిత్రచర్యలు కొంతవరకు నుగ్గడింపఁబడెను. మోహినీ రేవతుల

చరిత్రములను నంత మనసుఁ గరగని వారుండుట కల్ల. హృదయాహ్లాదకరంబు

లగు కృత్రిమవర్ణనలును, రూపకాద్యలంకారములును, అనేక విధన్యాయావాక్తు

లును, కథావస్తుపర్యవసానములును ఎట్టి చదువరినైన విస్మయసాగరంబునముం

ప సమగ్రంబులు. చదువనారంభించిన నెట్టి వారయిన సాంతముగ చదువక న
దుమ మూయఁ జాలరని పలువురి తేఖలనుబట్టి తెలియనగుచున్నది. ఇందు
స్వభావమును గూర్చిన పైకొటిఫిక్ ఎక్స్ప్లనేషనులుగూడ పెక్కులుగలవు.
కథావిషయముగు హిత్యయొక్క రూప పతమునో గూర్చుబడి 276 పుటల
గలిగియుండు.

గ్రంథకర్త. — దేవరాజు-వేంకట కృష్ణారావు.

చందాదారులకు	రు. 0—12—0	} అంచెకూలికాక.
ఇతరులకు	" 1—2—0	

RAVI.

6th February 1913.

Review.

నా ర దే వీ రు.

వేగుజొక్కగ్రంథమాలవారి చెండిన మరీచి యయిన “వారదేవీడ”ను
చిత్రకథ యీకాలపు నవలలో నూతనమగునది. బయలుపడని నేరములు వెలికిఁ
దెచ్చుటలోఁగల యుక్తియుక్తతయు న్యాయాన్యాయ విచారణా నైపుణి
యు సహనముపై సత్యము పయికిఁదేలుటయు, త్వరితన్యాయ విచారణముప
లన వెనుక గలుగఁబోవు సంతాపములు మొదలుగాఁగల మానవ జీవితమందు
సంభవించు విషయములన్నియు వినోదమగు కథా సంవర్ణమున నీ పుస్తక
మందఁ గుప్తమయియున్నవి.

BHARATAMATA.

15-2-1913.

THIS IS HE.

This detective novel is certainly one of the many products of activity that are seen of late in the field of Telugu literature. Many have been the signs that are clearly emphasising the fact that any further development of Telugu literature on the lines of restricted old time-worn, prabhandham style is altogether unsuited to the present times and the nature of the publications made by the various Grandhamalas only confirm the fact that the need for the representation of something living is strongly felt. In these days of stirring life and keen competition even for mere existence, it becomes very difficult for one to realise and appreciate the luxurious life sketches of Prabhandhams even though drawn in such glowing language of all the vigour and harmony that a fully developed art of verse only is capable to do. Now a days, Romance blended with facts of current life is needed and many are now trying to satisfy this need and "*This is he*" is only one aspect of the present daily life and Mr. D. V. Krishnarao, the Author of this Book, certainly deserves much encouragement for his attempt.

The curiosity of the reader is maintained all through the book and one does not feel dull except at a few portions while reading it.

The whole story may be divided in to four sets

of active events besides the introductory portion which forms the basis for the whole event.

The first series of active events begins with the first chapter and it is brought to an abrupt close on page 34 by a very unreal conception of narration. Even where events of simultaneous occurrence are to be narrated, consistency of order and time with regard to that particular series is to be observed. Had the chapters 3 and 4 been made 1 and 2 and chapters 1 and 2 chapters 3 and 4, the narration would have been more lively and the events imaginable.

The second series of activities begins with the chapter 6 and is dragged on to the page 82. This tediousness is due more to the repetitions of Revathi's difficulties with Kesava Bobu and Araindhams experience with Gouri on the previous day than to the prolonged conversation between the disguised detective and Revathi. This conversation is tolerable only for the reason that the Reader is furnished with some information at least therein; if it is condensed it may appeal better to the mind of the Reader. It must be admitted here to the credit of the author that much of the dullness is relieved owing to the suspense held out as to the future action of the detective. It is difficult to understand why Ghosayi is left unmolested in spite of highly incriminating documentary evidence against him. This action needs some explanation at a latter stage even.

The third series of active events commences with the capture of Poolashib and Jumillia and the reader begins to pause only after the tragic escape of these two contrived by Jamulia rightly styled as

cobra. It is easy to understand how Jumilia killed the guard but it is most difficult even to imagine how the two culprits escaped the whirlpool of Hugli.

The next portion is the nightly adventure of Babu Devendra Vizia. The reader is lead to infer at the very outset that this mission would be availed off by the author as providential occurrence to save Poolsaheb and Jumulia. By this, there would have been consistency of purpose at least if not of motive. It is very difficult to understand the motive of the detective in putting the Sub-Inspector on the wrong scent. What good purpose it served him is unintelligible. Presence of some carelessness on the part of Poolsahib ought to have helped the escape of Serazhion who saved the Sub-Inspector. The stirring events happened in the den of tiger fills up the gap that may be found between Devendra Vizia's adventure and the final capture of Poolsahib. It is pardonable. If the reader feels the absence of some responsible explanation for the statement that the unerring "hand of Jumulia forgot to lock the door of Sirazhan's room".

The three chief characters are, Arindham, Poolsaheb & Jumilia. Arindhams investigation is dull throughout and the reader is forced at places to put him down as a self conceited officer; but the author has more than once intervened to save the repute of Arindham as a detective slowly by his unfounded remarks. Detective Arindham's investigation consists only of a series of blunders which are inconsistent with the merit with which he is spoken of by the author. The knowledge of Physiognomy is allowed to Arindham and Poolsaheb is denied of all

these privileges. However Arindham failed to save two persons without understanding the situations. He further failed to understand the nature of procedure after Sherazhan saved him. On the other hand Jumilia after her discomfiture in the same understood the urgent needs of the time even in her distress and saved Poolsaheb. The detective even failed to save the servant of Jumilia from her clutches. In short Jumilia attracts more sympathy than any other character and the book ought to have been closed after bringing her to greater Prominence. The chapters Naukayatra and marriage are anamolies.

The original seems to have been written to illustrate the helplessness of the Police of a period to detect the crimes and the remarks of Mr. D. V. Krishnārāo shows that he has wholly misintrepreted the spirit of the original.

7—2—1913.

A Reader.

REVIEW.

"THIS IS HE."

This is a detective tale published by Vegujukka (Morning Star) Series (Berhampur) as her 2nd Ray.

Her first Ray being the Dawn which is suggestive in itself of a world of sense is an attempt, peculiar to itself. This is written in the form of an Auto-Biography as told to Telugoos by Kalabhashin the Sweet Speaker. Hence that is a text book of History of Telugu Literature, which was never attempted by any body. This subject, of course dry

as it is, the author Mr. Tapi Dharma Rao B.A, was very careful in making interesting,

The second ray, the detective tale is a strange item added to our Telugu Literature. Its style is flowing, terse, forcible and almost conversational. It may be said here with advantage that the whole book is a worm conversation keeping the readers in a great suspense and anxiety till they go to the end.

The author Mr. Krishna Rao D. V. was very careful althrough in devoloping the characters of certain characters and intröducing new ideas in his own descriptions.

In this work are found scientific explanations of certain phenomena blended together with some natural descriptions.

Paragraph construction, and construction of certain sentences to give force and extra sense, are highly appreciable. Most wise and intellegent are many points of detection althrough. Nature sympathised with the whole plot of detection and this explains the whole of success of Detective of "Areen-dam."

It is desirable that all Inspectors and Sub-Inspectors of Police should go thro it once.

BHARATAMATA
January 29th 1913

A Sympathiser.

BHARATAMATA.

26TH FEBRUARY 1913.

This is He.

ఇదియొక విషయనిరూపక ప్రధానమగు నవల. బ్రహ్మపురమందలి వేగుచుక్క గ్రంథమాలయొక్క కార్యదర్శిగులగు మ॥ దేవరాజు-కృష్ణారావు పంతులుగారిచే రచింపఁబడి యేతద్గ్రంథమాలయొక్క ద్వితీయ గ్రంథముగ ప్రచురింపఁబడినది. దీని మాతృక హిందీభాషలో మాయావి యను గ్రంథము న నూత్నరూపమున నున్నదని కవిగారే తెలిపియున్నారు. ఇందలి కథ య త్యద్భుతముగను, విన నింపుగను; గన సొంపుగను నుండును. శైలి సులభము. జామిలియాబిన్నాత్ లాల్ అరీందములచర్య లొకగానికొకటి మించియుండు ను. తెనుఁలో నిరూపకనవలారచనకిదియే ప్రావంభముగాన లోపములనేకము లుండవచ్చును. కాని యీ సూతనమాగ్ధమునందలి లోపకంటకములను, మాగ్ధ దర్శి కాలక్రమమున సవరించుకొనకమానదు. * * *

1—10—12.

M. R. Nagaram.

ఉ. కంటిమి వేగుజుక్కఁ జిర కాలమునుండిఁ దెనుంగుబాస వా
ల్లంటి సుమప్తిపాల్పడియు • గ్రమ్మగ నిప్పుడు సుప్రబుద్ధయై
తొంటిగలి పెల్లంగు నని • తోచెడి సంతయు, సంతసంబుఁ గై
కొంటిమి కృష్ణరాయ, • కవిమంజర నిత్య విధేయమానసా.

Tanikella Prakasa Sastri.

శ్రీ సంగమవలస జమిందారువారి యాస్థానపండితులు.

రాజను హేంద్రవరము, ౧౨-౨-౧౩.

అయ్యా,

లనుచే రచితమైన “వేదాంశు” యొక్క నిర్మితమవీచి, “వాడే
వీడు” అనుగ్రంథముం గాంచితి. “వాడేవీడు”ని, రచనం జూడనూహించితి.
కాని, ప్రకృతకృతి, విషయవైలక్షణ్యమున నెట్లున్నను, మంగళాంతముగ నుం
డుటం గనం “గాదంబరి” నామంజ్ఞ ప్రికివచ్చెను. ఇందువలన నీగ్రంథము రచనం
తమనియే భావించు చున్నాను. చిత్తగించనలెను

తమవిధేయుడు,

కొక్కండ-వేంకటరత్నశర్మ

మహామహాపాధ్యాయుడు.

—:0:—

Masulipatam, 16-1-13.

* * * తానుపంపిన వాడేవీడు అను పాత్రంబును ట్టకడ
వరకు జూచితిని. అబ్బబ్బా! ఆకథాచమత్కారమును నేనిట వర్ణింపజాల
నని, పూర్వసాహేబుయొక్క దుశ్చరిత్రంబును, జామిలియాదెయిక్క దు
ష్టాచారసాహసాని యమానుషచర్యలును, అరీందమ్మయొక్క భీషమత్కార
మును వర్ణించుటలో తానుపడిన శ్రమయెంతయు శ్లాఘాపాత్రము. * *
నమ్మెదరా లేదో కాని నిజము వ్రాయుచున్నాడను. ఈపాత్రమును చది
వవారికిఁబ్రసాదించినది మొదలు 276 పుటలు పూర్తిచేయురకు పాత్రమును క్రిం
ద వెట్టితిని నమ్మబోవడు. * * *

Yours truly,

K. SATYANARAYANA RAO.

శ్రీ రస్తు.

క. వాడేవీడని పేర్కొనం బడిన నొక్కల్లన్నలారంగం గ
 న్నాడన్నదగు నేర్పుమెచ్చుదగుఁ గృష్ణాగ్రాయ వేమేటికిం
 జూడం జూడఁ గథావిధానము గడుం • జోద్యంబుగా నున్ని నె
 న్నాడుంజూడఁగఁ బానుచో నుడుగబోవండంతయుం జూడకన్.

క. మురిపెపుమాటలు ముత్తైపు
 సరులను సరివచ్చుఁ గ్రామ్యశబ్దములందఁ
 జరుడుగఁ గల వని పాశ్రాం
 తర వినియుక్తంబులెటఁ • దప్పనజూకన్.

క. చోరాశ్వేషణపరులై
 తారెడిపోలీసువారు • దప్పక దీనిం
 జేరికనుఁ గొనినచోఁ బం
 గారునఁజెరిఁ గారమత్తు • కైవడినుండుకన్.

ఇట్లు

ది 20-1-18.
 మృత్యుంజయనగరం

తనికెళ్ళ-ప్రకాశశాస్త్రి,
 శ్రీసంగమవలసజమింగారువాఁ
 యాస్థానపండితులు

—: 0 :—

శ. అంగలసాంప్రదాయముల • నాంధ్రజనావళికల్ల మృత్యుమా
 భంగి రచింప, నీ తెనుఁగుబాస క పూర్వలాస సంపదన్
 రంగుగూర్చి యెల్ల కవిగాజుల గంజలజేసి మెప్పుగాం
 దంగల “వాడేవీడు” గని నాచును మిత్రగణావృతుడవై.

1. సామె గ్రంథము లఠియించి చదివవలసిన
 విార సంతృప్తి గల్గించినారు కాన
 తక్కుటికథానిధానము • తక్షణమున
 బ్రహ్మ మొనరింపఁగాఁ • గోరవలసినచ్చె.

2. ఇదివఱకు దెల్లుబాసలు • నెవరు కనని
 చుట్టి యీ యపూర్వాంధ్ర • గ్రంథాశిష్ట
 నాంధ్రభాషాసతికొసంగ • వరసెనార !
 వివిధ సములకికకమి • వేసుజొక్క.

22nd January 1913.

B. Narayanamurti,
Berhampore.

—:0:—

మ. రా. రా. వేసుజొక్కగ్రంథమండలి కార్యదర్శిగారికి—
 అయ్య,

తమ గ్రంథములకు రెండవచురీదిగఁదాము ప్రకటించిన, “వాణిజ్యము”
 అను వచన కావ్యముల జదివితిని. శైలిసులభమై, మధురమై చెన్నాదుమన్న
 ది. ఇతివృత్తము సమశాస్త్రముగా నేయున్నది. నిరూపణావిషయిక కావ్యం
 బులలో నొకమే ప్రకృతి ప్రయత్నమయ్యును మిక్కిలి జాగ్రత్తతో వ్రా
 యఁబడియుంటున్నది నీయది యాధ్రజనులచే నాదరింపఁబడు ననుటకు సంది
 యములేదు. అపూర్వఫలంబుల నీచందంబున నాంధ్రులకుఁ జూపి జూపుచుం
 టుచే, మీ మండలినారు వారికృతజ్ఞతకుఁ బాత్రులు.

ఇట్లు

మీ విధేయుఁడు,

మండపాక - పార్వతీశ్వర శాస్త్రి.

మహారాజశ్రీ దేవరాజు-వేంకటకృష్ణారావు పంతులుగారికి—

అయ్యా,

గీ. నన్యతామైన ప్రకృతివర్ణనలు వాక్య
పు నడసూచ్యాగ్ర సూచకంబులును వాటియు
పైంటికికొవ్వనలు కథాసగణివినులే
హూనభాషావచన • రచనానుగతులు.

చ. చదువరులకు బ్రహ్మోదము నొసంగి నిరూపణ లెన్నె సేర్పికొం
తదనుక బుద్ధిమంతుని నొనర్చును మీదగు “వాఁడెవ్వఁడ” టు
చెదను దలంతుఁ గాగణ మసేన రసావృతమామనుంట ని

య్యది సుజనూపయోగమయి • యందదె మెటిశు స్థిరాయువు.
కథానాయకుఁడగు అరిందముయొక్క స్వభావనిరూపణమును పూల్కా హేబు
యొక్క స్వభావనిర్మాణమును, జుమిలియామొక్క స్వభావోన్మీలనమును,
విషయానుగతప్రకృతివర్ణనలును బాలవరకు ప్రకటననీయములు. జుమిలియా
యొక్క అసంతరితచరిత్రయును వేవేగముం బ్రకటించి చదువరకుల్లాసము గ
ల్పింతురుగాక.

25.1-18;

ఇట్లు

బరంపురము.

పారనంది-వేంకటరమణమూర్తి.

కాకినాడ, 18—1—13.

అయ్యా!

మీ పాత్రమునుగయిగొంటి. అయిత్రమునగనుగొంటి. ఆప్రథమమరీచిక
కీ, ద్వితీయమరీచిక “వాఁడెవ్వఁడనిపింపకపోదు. చదువరులకుబోధపడేనేని
జాలిగొలుపగలదు. అనుకరణములు భాసాంతరీకరణములునైనపుడితెకన్న నె
క్కుదురసవంతముగ నెట్లుండును? అచ్చటచ్చటఁగొన్ని స్థానికములున్ననుమొ
త్తముమీద సామాన్యగ్రాహ్యమైన శైలిలోనే చమత్కరింపబడినది. అంధ
ప్రపంచమందిట్టి నవలలు పుట్టువేళవచ్చినందులకానందమవుచున్నది.

ఇట్లు

శృంగారకవి సర్వారాయుడు,

కాకినాడకలకాలాఢ్రోపాధ్యాయుడు.

VENKATESWAR TEMPLE STREET.

Berhampore, 18-11-12.

Dear Krishna Rao,

I have to congratulate you on the excellence of the plot of your Detective Tale. The Book is throughout very interesting & am sure will command rapid sale.

I only wish that you had adopted the Tale to Telugu manners. As regards style I am afraid you were not permitted by your orthodox friends to write it freely. In the dialogue especially while the style is greatly colloquial the verbal endings are deliberately classical. I hope you will be able to set this right in the 2nd edition. * * *

Wishing every success to your enterprise.

I am

Yours truly,

W. V. V. B. RAMALINGAM,

B.A., L.T., Lecturer,

Kallikota College.

BERHAMPORE

M. R. Ry.

N. Ramanujaswami
Pantulu Garu, B.A., B.L.
President.

M. R. Ry.

T. Dharma Rao Garu, B.A.
Editor.

“VEGUJUKKA” SERIES.

BERHAMPORE, (GANJAM DISTRICT.)

Publishes Telugu Dramas, Novels (Historical, Social and Economical), Prabandhams, Biographies and unpublished works of ancient authors of note, all of which are of great use to the Telugu world.

Several authors of Solid worth are contributing their choice works to this Series.

Our motto is to publish books wherein are found;—

1. Descriptions of Nature.	4. Historical Beauties.
2. Characterisation.	5. New Ideas.
3. Development of Character.	

This is the best opportunity for advertisers to advertise themselves in our Books since every day sees fresh additions to the list of our Members.

For particulars apply to:—

D. V. Krishna Rao,

Secretary.

BERHAMPORE.

Vegujnkka Mandali.

M. R. R.

M. R. R.

N. RAMANUJASWAMI
PANTULU GARU, B.A., B.L.,
President.

T. DHARMA RAO GARU, B.A.,
Editor.

"VEGUJUKKA" SERIES.

BERHAMPORE, (Ganjam Dt.)

We undertake publication of (in English or Telugu) advertisements of any concern in our books cansually or permanently at the following rates:—

The following are the rates:—(Size Crown, Octavo.)

1. Back cover inner side (colour page.)	Rs. 4-0-0
2. One page of the color leaf at the end of the book.	} „ 4-0-0
3. Back cover outer side.	„ 10-0-0
4. One page at the end of the book.	„ 3-0-0
5. Some lines at the end of a chapter (sure to attract the reader)	} „ 3-0-0
6. Half a page or less at the end of the book.	„ 2-0-0
7. One page within the body proper of the book (just to arrest the reader's attention.)	} „ 10-0-0

8. To despatch to our subscribers along with our publications, any notices, catalogues, printed color pictures or Bookmarks or any of that sort, per leaf of the Crown Octavo size or less	5-0-0
9. One page at the end of the book in all the threebooks that come in 1 year	7-8-0
10. One page permanantly in all the books for all years to come.	25-0-0

N. B.—9 & 10 must be paid in advance.

Except 9 & 10, all others are each per insertion.

When books are sent by V. P. Post to the Advertisers for recovering advertisement charges, it must be noted that the cost of that particular book also will be recovered together with V.P. & M.O. charges.

The above are the fixed rates for advertisements in each book of which the publishers guarantee a very wide circulation. Advertisements may be in English or Telugu. English advertisements will be translated into Telugu free of charge for advertisers.

Berhampore,
25TH DEC. 1912.)

D. V. KRISHNA RAO,
Secretary.
VEGUJUKKA GRANDHA MANDALI,

Jadipalli, Serhagiri Rao

ప్రకటనలు.

THE
Coromandel Life Assurance
Company Limited.

BIMLIPATAM.

Capital Rs. 1,00,000.

SUBSCRIBED CAPITAL Rs. 46,950

PAID UP CAPITAL Rs. 43,110.

Business.

**Rs. 75,000 deposited with the Comptroller
General under the New Insurance
Company's Act.**

**Life Insurance at cheap rates of premium Re. 1-8
per month, and marriage endowments at Re. 1 per month**

Claims paid for 1910:—

**@ Re. 6-8 per every rupee of premia paid in Insu-
rance scheme and Rs. 3-5 in the marriage scheme.**

**Cheapest, safest and most remunerative system!
Agents Required—Commissions Liberal.**

Apply to—

The Managing Director,

The Coromandel Life Assurance

Co., Ltd.

BIMLIPATAM.

FRUITS, FLOWERS AND SCENTS.

ఫలపుష్ప సుగంధ ద్రవ్యములు.

నానావిధములైన వృక్షములు, వానివిత్తనములు, అం
టుమామిడి మొదలగు సకలజాతులపండ్ల చెట్లు, పండ్లు, యిత
ర అలంకారములైన పుష్పదినసులచెట్లు, వానివిత్తనములు,
పుష్పములు, ఇంగ్లీషు ఇండియన్ కూరగాయలు, వానివిత్తనము
లు మరియు ఆగరువత్తులు, బిళ్ళలు, అత్తరు మొదలగు సు
గంధద్రవ్యములు మాకంపెసీయందు విక్రయమునకు సిద్ధముగా
నున్నవి. వలయువారు వి. పి. పోస్టువ్వారాగాని రైల్వేద్వారా
గాని తెప్పించుకొనవచ్చును. మావద్దదొరకు పైన వివరించినవా
నినిగాని, మరియేయితర వస్తువులుగాని విశదముగ తెలిసికొన
గోరువారు మా కేటలాగునకు వ్రాసిన యెడలనుచితముగా పంపు
దుము. వలయువారు ఈక్రిందిచిరునామాకు వ్రాసిన బడయగలరు.

గుర్రం మసాలా ఆకువిత్తనములు	పాకి రు.	2—0—0
గరిక కసువువిత్తనములు.	2—0—0
క్యాసరిక విత్తనములు	2—0—0
ఇంగ్లీషు కూరగాయల విత్తనములు	ప్యాకెట్లు	12కి	..	2—0—0
ఇండియన్ కూరగాయల విత్తనములు			..	2—0—0
పుష్పముల విత్తనములు	2—0—0

T. S. GIRIAPPA & SON, టి.యస్. గిరియప్ప అండ్ సన్
LAL-BHAG ROAD. లాలుభాగు రోడ్.

Bangalore.

బెంగళూరు.

Miscellaneous.

Show Garden

PLANTS AND SEEDS.

GRAFTED Mango plants, 3 years old, different kinds from As. 8 to 12. Grafted fruit trees, different sorts, such as Guavas, Pomegranates, Oranges, Limes etc., from As 8 to 12. English Vegetable Seeds, 20 packets in varieties Rs. 3-8-0. English Flower Seeds, 20 packets in varieties Rs. 3-8-0. Indian Vegetable Seeds, 20 packets in varieties Rs. 2-8-0.

Apply for the English and Tamil Illustrated Catalogue.

S. K. I. ABDUL RAHIMAN SAHIB,

Nursery & Seedsman,

SALEM.

నారసింహలేహ్యము.

20 తులములడబ్బీ 1కి రు. 3-0-0, 2డబ్బీరు. 5-0-0. ఇందు బంగారు, వెండి, యితర లోహాభిస్మములు, పచ్చకర్పూరము, కుంకుమపువ్వు మొదలగు విలువగల వస్తువులు చేర్చబడినవి, ఇది సమస్త మేహములు, అతిమాత్రము, మధుమేహము, నిక్కాక, నిస్సత్తువ, పాతసుఖివ్యాధులు, మాత్రాఘాతము, అజీర్ణము, అగ్నిమాంద్యము, క్షయము, దగ్గులు మొదలగునవి హరించి మిక్కిలి కాంతిని, యవ్వనమును, బలమును, వీర్యవృద్ధిని, సంభోగశక్తిని, సంతానప్రాప్తిని కలిగించుటకు అప్రతిహతమయిన శౌషధరాజము 2 డబ్బీలుచాలును.

నోటు.—వేగుజుక్కయొక్క రెండవ మరీచియగు “వాడేవీడు” అను గ్రంథాత్మములొని, మదనకామేశ్వరదేహ్యము వగయిరా కొన్ని మాప్రిక టసలను చూడుము. ఎన్నిటికైనా వి, పి. ఖమ్మలు రు. 0—4—0.

ఆయుర్వేద శౌషధ సమాజము,

పొందూరు పోస్టు, గుంటూరుజిల్లా.

మందగమన, సుందరాంగి అను యిరువురు చెలిక పోల

చిత్రిమైన సంభాషణ.

సుం.—చెలీ! నాపురుషుని వివాహమాడినది మొదలు నన్నబొత్తిగ నొల్ల
యన్న వాడు నే నేమిచేయుదు?

మం.—అయ్యో! సుందరీ! నేనును నీవలె అశక్తపడిపడి కడపట ఒకరుహా ఇ
ల్లాలిచే సులభమైన సదుపాయమును వినిగదా నాభర్తను ఏమరుపండు
నట్లు చేసుకుంటిని.

సుం.—ఓ ప్రియసఖీ! నేనును నీవలె సుఖముగనుండుటకు యిష్టములేదా?
ఉండినయేడల నీవుచేసిన సదుపాయమును నాపనుజెప్పి యీ దుఃఖిసా
గరమునుండి తొలగింపుము.

మం.—ప్రియసుందరీ! ఆయితే అశక్యముగ జెప్పెదవినము, చెన్న గాఢ్యమం
దు “కేసరీకుటేరం” అను నొక వైద్యశాలయున్నది. అందు ఔషధము
లు అత్యాశ్చర్యకరములు వాటిలో తాంబూలరంజన్ అను మంత్రులను
ఒక మండలము నాభర్తకు తాంబూలములో నిచ్చి నేనును నేవించినప్ప
టినుండి మేమిరువురము యెడబాయని అన్యోన్యతతో సుఖముగనున్నాము.

సుం.—చెలీ! యీమాట సత్యమా?

మం.—అనుభవముమీద చెప్పిన యేలనమ్మవు?

సుం.—ప్రియసఖీ! నిజముగనీమాటనమ్మితినిగాని ఈమాత్రమ హత్యమింతియేనా?

మం.—లేదు యీమాత్రవలన సతిపతులు మిగుల అన్యోన్యముగ నుండుటయే
గాక స్త్రీపురుషులు స్రుతిదినము తాంబూలములో నుపయోగించిన యె
డల యద్భుతమగు సువాసననుయిచ్చి జీర్ణశక్తిని, ఆకలిని, దీర్ఘాయుష్యశక్తి
ని, ఇంద్రియపుష్టిని శృద్ధిపరచుటయేగాక వాక్పటుత్వమును మనోల్లాసము
ను కలిగించి మలబద్ధకమును, నోటికంపును దంతదోషములను పోగొట్టును.
మరియు సంగీతముపాడువాండ్రును శారీరము సుఖమునిచ్చును.

సుం.—సఖీ! యిటువంటి యద్భుతమగు గణములుండిన యిదుగో యిప్పుడే
పరుగిడి ఒక “తాంబూలరంజన్” బుడ్డిని వి. పి. మూలముగా నాభర్త పేర
ట పంపమని కార్డువ్రాసిదనని యింటికివెళ్ళెను.

ఒకబుడ్డి మొదలు 20 బడ్డెనకు తపాలాచార్జి రు. 0-3-0 మాత్రమే.
వెల బుడ్డి 1కి రు. 0—4—0.

KESARI KUTEERAM,

9 Bunder St, MADRAS.

అక్షరములు

అక్షరములు - అక్షరములు
అక్షరములు - అక్షరములు

అక్షరములు

అక్షరములు
(1890, 1891)
అక్షరములు, అక్షరములు
అక్షరములు - అక్షరములు

నారసింహలేహ్యము.

(80 తులములు రు. 0-12-0).

లో హా భ క సి ం ధూ ర ము.

(1½ తులంనర, రు. 9-0-0)

ఇవి, మాచేతనే 35 సం॥ల క్రిందట క్రొత్తగకనిపెట్టబడి, జగత్ప్రసిద్ధిచొందియున్నవి. ఇప్పుడీరెండుపేర్లతో కొందరు ప్రకటించుచున్నవి, మావలనకనిపెట్టబడినవిధమున చేసినవికావని తెలుసుకొనవలెను.

ఇప్పుడు అనేకవైద్యప్రకటనలు మావైద్యశాల ప్రకటనలనుబోలియుండు విధమున ప్రకటించుచున్నారు. గనుక, మాఅద్రసును మీదనున్నవిధమున సరిగాచూచి వ్రాయవలయును.

ఇవి, సమస్తనూతన, పూరాతన, సుఖవ్యాధులను పాటిచేగలుగు నేత్రరోగములు, నడుము, కీళ్ళు, నరముల, నెప్పలు, దద్దురు, దురదలు; మత్సలు; రహస్యస్థలములయందలిపుండ్లు, మొదలగువాటిని శుక్లనష్టసంబంధముగు సర్వమేహములను అత్యద్భుతముగ నివర్తిజేసి, రక్తమును, ఇంద్రియమును శుద్ధపరచి వృద్ధిచొందించుటయందుగల, సమర్థతకు సుకీర్తిగాంచి, అనేక యోగ్యతాపత్రికలు, బంగారుపతకములు, యజ్ఞబిషనులలో ఘట్టకాసు సర్టిఫికేట్లను, పొందియున్నవి. మరియు శాస్త్రోక్తముగ, చిరకాలానుభవముచే మాచే తయారుచేయబడుచున్న (120) రకముల అయుర్వేదీయ యావధములయొక్క పేరలు గుణములు, బంగారుపతకములు, యోగ్యతాపత్రికలు, యజ్ఞబిషనులసర్టిఫికేట్లను పొందుచున్న వ సంబంధములగును కోర్కెనవారికుచేతముగ సంపాదము.

రసాయన శాస్త్రము.

2) కెండవకూర్పు. (Chemistry) క్యాలికోబైండు.

320 పుటలు-75 పటములు.

మనపూర్వులు బంగారము చేయవలయునన్న కోరికచే ఈ శాస్త్రమును అధ్యసించిరి. ఇప్పుడు ఇగ్నీషువాదు ఈ శాస్త్రమును అధ్యసించి, కోట్లకొలది ధనము సంపాదించుచున్నారు. ఇట్టి ఘనమైన విద్య మనపాండ్రు తెలియుట కై ఈ గ్రంథము చక్కని వచనశైలిని వ్రాయబడినది బహులు లక్షాధీశులై దేశము ధనసంపన్నతతో తులతూగటకు ఇట్టి పుస్తకములే యాధారములు. ఈ గ్రంథమునందు హిందూ రసాయన శాస్త్రము (Hindu Chemistry.) యొక్క చరిత్రనూడ రసవంతముగ వ్రాయబడినది.

శ్రీయుత వేమూరి షళ్వనాథశర్మ ఎం. ఏ. గారిచే రచియింపబడినది. చందాదారులకు పోస్టేజీతో 0-13-00. ఇతరులకు పోస్టేజీ కాక రు. 1-4-0

భౌతిక శాస్త్రము.

Physiography

400 పుటలు! బొమ్మలు!! క్యాలికోబైండు.!!!

ఇందు పదార్థవిజ్ఞాన, రసాయన, భౌతికభూగోళ, భూగర్భ, జ్యోతిశ్శాస్త్రములకు గల పరస్పరసంబంధములు చక్కని శైలిలో అతివిచిత్రముగ వర్ణింపబడినవి.

“ప్రకృతి రహస్యములను తెలిసికొని సృష్టి విచిత్రములయొక్క మహిమను జ్ఞాననేత్రముతో జూచి యానందించుట కిది చాలా సహాయపడును. ఇది కేవలము శాస్త్రీయ విషయమైనను సామాన్యజనులు సహగ్రహించునట్లు గ పటములతో బహుసులభముగను, రామణీయకముగను వ్రాయబడియున్నది.”

ఆంద్రభారతి.

చందాదారులకు పోస్టేజీతో 1-0-0 ఇతరులకు పోస్టేజీగాక 1-8-0

గ్రంథకర్త ఎమ్. నరసింహము బి. ఏ. బి. ఎస్. ఎస్. టి గారు.

చిరునామ:—

ఆ. శ్రీకృష్ణపతి, బి. ఏ. ఎం. బి. సి. ఎం

మేనేజరు:—విజ్ఞానచంద్రిక చింతాద్రిపేట, మద్రాసు.

శాలిస్వల్పము!

ఫలనాథికము!!

K. J. ROAD CO'S PERFUMES.

సువాసనద్రవ్యముల ప్రకటన.

నవమధాంజనము లేక ఇంపీరియల్ బామ్;— ఇదిరసాయన శాస్త్రప్రకారముగ యీకంఠెనీవారిచేత తయారుచేయబడి, అనేకులవలన క్లా ఫింపబడినది. దీనిని ఉపయోగించిన చర్మవ్యాధులనుమాటఁ జెప్పనీయదు. పొర్చువునెప్పులను పంతముతోఁ బారదోలును. తలనెప్పులనుమాటఁ దలప నీయదు. వాయువుపోట్లు పజ్రాయుధము. తేలుబాధలను తక్షణముమాన్పును మాటియుఁ బక్షవాతములు, కాళ్ళుపోట్లు, బెఱకులుమొదలగు నొప్పులకు మిక్కిలి ప్రసిద్ధిగాంచిన దివ్యోషధము. ప్రతియింట నుండఁదగిన దగుటచే బీ దసాదలు కొనుటను వీలగునట్లు మా నవమధాంజనము స్వల్పధరకేవిక్రయించుచున్నాము. ... బుడ్డి 1-కి రు. 0-5-0.

తామరతైలము:—ఆకుతామర, ఏనుగుతామర, నల్లతామర మొదలగు చర్మరోగములను మాతామరతైలము జుట్టుపట్టి ఆవలకీర్చి పారవేయును. ఎట్టితామరయైనను మాదుపూటలలో అనామకమై మొదలంటనశించునని సాటి చెప్పగలము. ... బుడ్డి 1 కి రు. 0-6-0.

గులాబీనూనె, సువాసనతలనూనె. ... బుడ్డి 1 కి రు. 0-12-0

సుఖనీలాంబరీనూనె. ఆయుర్వేద శాస్త్రమునుబట్టి తయారుచేయబడినది. ... బుడ్డి 1 కి రు. 0-12-0

లవండరు. ... ,, రు. 0-12-0

పొమేడుల. సువాసన అద్భుతము పెద్దబుడ్డి ౧-8-0 చిన్న బుడ్డి 0-5-0:

సబ్బులు:—నిమ్మ, గులాబి, లవండరు మొదలగు అనేకరకములుకలవు. బిళ్ళ 1 కి 0-1-6 లగాయతు 0-8-0 వరకు ఖరీదుగలవు.

కె. జె. రావు అండ్ కో..

సువాసనద్రవ్యములుచేయువారు,

బరంపురము, గంజాంజిల్లా.

శ్రీ

భగవానుని పుష్పహారము.

ధర్మవరము.

ఈ పేరుతో భక్తుల జీవితములను, పవిత్రక్షేత్ర చరిత్రములను, మహాదాగారప్రదేశ విషయములను సమగ్రముగ నందఱకు సుబోధక మగులాగున తెనుఁగున వచనరూపమున సంవత్సరమున కాలుగ్రంథముల చొప్పునఁ బ్రచురింపింతుము.

ఈ గ్రంథసమితి నభివృద్ధిపఱచి, స్రవంచమున దైవభక్తిని, దేశభక్తిని, బీద విద్యాభివృద్ధిని నెలకొల్ప నశేషింతు సర్వవర్ణములవారును, యీ పుష్పహారము నాదరింపఁ జను. మా పుష్పమాలికకు రూపాయల నెనఁగెడువారు పోషకులుగను, మూడు రూపాయల నిచ్చెడువారు సహాయులుగను గణింపఁబడుదురు. అట్టివానికి పండ్రెండు గ్రంథములను బహుమతి చేయుదుము. పోషకుల పేరులను ప్రతిగ్రంథాదియందును ముద్రింపింతుము.

ఈ వరుంబడిలో గ్రంథఖర్చులుపోగా, నిలువద్రవ్యము, ననాధబాలుర విద్యాభివృద్ధికి వినియోగపఱతుము. కనుక మా యాయుద్యమమునకు సర్వజన సహాయ మత్యంతావశ్యకము.

ఈ నెలలో పయికమానంపి తమ పేరులను రిజిష్టరు చేయించుకొను వారికి, మఱి రెండు గ్రంథముల నుచితముగ నెనఁగెదము. వలయువాకి క్రింది విలాసమునకు వ్రాయనగు.

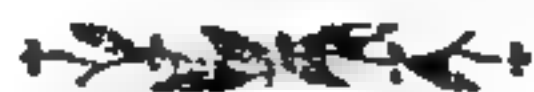
శ్రీ రి పి - ఆంజనేయులు,

శ్రీ భగవానుని పుష్పహార కుటీరము,

ధర్మవరము, (అనంతపురం జిల్లా).

ఆంధ్ర ప్రచారిణీ గ్రంథ మాల.

నిడదవ్రాలు, కృష్ణా జిల్లా.

ఇందు చక్కని క్యాలికోబైండుగల నవలలు రెండుమాసముల కొక్కొక్కటిగా వెలువడును. ఈనవలలు చరిత్రబోధకములును మనోహర కథాకల్పితములునై చదువరుల హృదయముల నాకర్షించు చుండును. ఈ నవలలనుగూర్చియు, ప్రస్తుతకాలమున నాంధ్రభాషాభివృద్ధికి నవలలయొక్క యవసరముగూర్చియు, ననేకు లనేకాభిప్రాయముల నిచ్చియున్నారు. ఆంధ్రభాషాభివృద్ధి కీ నవలలు ప్రథమసోపానములని చెప్పవచ్చును. ఇందు కాశ్వతచందాదారులుగా చేరువారికి మంచి క్యాలికోబైండుచేయఁబడిన నవలలు డెమ్మినైజున 100 పేజీలకు రు. 0—6—0 చొ॥ వెల యేర్పఱచి.వి.పి. గా, బంపుచుందుము. ఇతరులకు పోస్ట్టేజిగాక 100 పేజీలకు రు. 0—8—0 చొ॥ నిచ్చెదము. ఏనవలయైనను ఒకరూపాయి వెలకు మించదు. చందాదారులుగా చేరువారు 0—2—0 అడ్మిషనుఫీజు నీయవలెను.

ఈ గ్రంథమాలికనుండి వెలువడిన గ్రంథములు :-

			చందాదారులకు	ఇతరులకు:
1. దుగ్గేశనందని 231 పేజీలు	0—12—0	1—0—0	
2. వసుమతీ వసంతము 300 పేజీలు	1—0—0	1—8—0	
3. లలితచంద్రహాసము 168 ,,	0 10 0	0 14 0	
4. మృణ్మయి 256 పేజీలు	1 0 0	1 5 0	
5. సీతారామ 320 ,,	1 0 0	1 8 0	
6. నాగహాను 340 ,,	1 0 0	1 8 0	
7. రాజసింహ 280 ,,	1 0 0	1 8 0	
8. మాధవీలత 260 ,,	1 0 0	1 5 0	
9. మృణాలిని ,, ,,	1 0 0	1 5 0	

అనుబంధ గ్రంథములు.

1. రాధారాణి	0	4	0
2. యుగళాంకురీయము	0	3	0
3. రాజభక్తి	0	2	0
4. లీల	0	4	0

. వలయువారు:— ఆంధ్ర ప్రచారిణీ గ్రంథమాల,
నిడదవోలు, కృష్ణజిల్లా అని వ్రాయవలెను.

—:0:—

ఆరోగ్యము.

ఇది ఆరోగ్యమును, వైద్యమును జనసామాన్యమున కందఱకు నుపయోగమగునటుల ప్రచురింపబడు మాస పత్రిక. ఈ పత్రికాసంపాదకులు, బహు ఘనతవహించిన అనుభవనీయులగు డాక్టర్లు ఆయియున్నారు. ఇందలి హాశములు సామాన్య పురుషులకును, స్త్రీలకును బోధపడునటుల సులభ శైలిని వ్రాయబడును. మన స్వదేశ ఆయుర్వేద, యునాని వైద్యులకు కూడ చాల నుపయోగము. ఈ పత్రికయొక్క ముఖ్యాంశములు ఏవియన.—

ఆరోగ్యమార్గము, తల్లులుపిల్లలకు చేయదగిన వైద్యసహాయము, అంటు వ్యాధులు రాకుండ కాపాడుకొనువిధము, దేశములో నప్పుడప్పుడు వచ్చేరోగములలో జనులు నడచుకొనవలసిన క్రమము మొదలయినవి. మొదటిపత్రిక ఈ సంవత్సరము జూలై నెలలో వెలువడును. వెంటనే చందాచెల్లించి పేరు రిజిస్ట్రీ చేయించుకొనువారికి చందా రు. 1—రి—0 మాత్రమే. ఇతరులకుచందా వృద్ధిచేయబడును. వలయువాడు యీ దిగువ చిరునామాకు వ్రాయవలెను.

ఆరోగ్యపత్రికాధిపతి, కాకినాడ.

క తా భీ వ ర్ధ నీ గ్రం థ మ్ ల.

1909 సం॥లో స్థాపితము.

ఇందు నవలలా, దేశచరిత్రలు, మహాపురుషుల జీవితములు, గాయలుపరి
మాణమునఁ బక్కని క్యాలికోబయిండు చేయించి ప్రకటింపఁ బడును.

1 ఈ గ్రంథమాలలో నిదివఱలోఁ బ్రకటించిన గ్రంథముల నన్నింటిని
గొనుచు నికముందు ప్రకటింపఁబోవు గ్రంథములనన్నింటిని గొనుటకు నొప్పు
కొనువారు కాశ్వతపు చందాదారులు.

కాశ్వతపు చందాదారులకు సీగ్రంథమాలలోని గ్రంథములన్నియు సం
చెకూలి మేమే భరించి నూరుపుటలకు 0-8-0 చొ॥ నిచ్చెదము. ఇతరులకు
నీపుస్తకములు అంచెకూలిగాక నూరు పుటలకు 0-10-0చొ॥ నీయఁబడును.
అనుబంధగ్రంథములను జందాదారుల కుచితముగ నిచ్చెదము. కాశ్వతపు చం
దాదారులు సొమ్ము మొదట నీయనక్కఱలేదు. ఒక్కొక్క పుస్తక మచ్చు
ముగియఁగనే అది వి. పీ. గా పంపఁబడును. చందాదారులు ప్రవేశరుసుము
క్రింద నాల్గణాలు చెల్లింపవలెను. ప్రవేశరుసుము తమ దరఖాస్తుతోఁ బంప
వచ్చును. లేదా, మొదటబంపు వి. పీ.తోఁజేర్చి రాబట్టుకోఁబడును. ఇదివర
లోఁ బ్రకటింపఁబడిన నాల్గు గ్రంథములుదక్క నిక డెమ్మిలోఁ బ్రకటింప
బడవు. మా గ్రంథమాలకు ౧౦ మంది చందాదారులను జేర్చువానికినిదివఱలో
ప్రకటించిన నాల్గుగ్రంథములను నూరక యిచ్చెదను.

ఇదివరలోఁ బ్రకటించిన గ్రంథములు.

వారకాంతః—

(ప్రతులులేవు)

రామ దేవ విజయము:—ఇదియొక నాటకము. రెడ్లచరిత్ర. కథా

కల్పన మత్యద్భుతము. చెడ్డసంభాషణము విని తీరగలేను. వీరరసపరిపూర్ణము
చెడ్డ శౌర్యమిందుఁ జక్కఁగఁ బ్రదర్శింపఁబడినది. వెల రు. 0—6—0.

సాహసిక రాజపుత్రము:—ఇది యొక చరిత్రవిషయిక నాటకము.
ఉదయపుర రాణా మీఁద కగ్భగువండె త్తినచ్చుట. రాణీకుగు రామాబాయి
అగ్భరుని యుద్ధమునకుఁ బిలిచినప్పుడు చెవివిన పద్యములెల్ల విని తీరపలయు
ను. వెల రు. 0—6—0.

పాణిగృహీతా శ్రవణానంద శృంఖల:—ఇది తిరుపతి వేంకట
కవుల పాణిగృహీతకును శ్రవణానందమానకును విమర్శగ్రంథము. నిష్పక్షపా
తముగ వ్రాయఁబడినది. అనేకవిధ దోషములిందు ఖండింపఁ బడినవి. ఇది వి
ద్యార్థులను నిర్దుష్టాద్ర సాహిత్యమును, గవులను నిర్దుష్టమును సరసము నగు
దృఢులైలిని, బండితుల కపారామోదమును గలిగించును. ప్రతినెనమును బె
క్కు దరఖాస్తులు వచ్చుచున్నవి, మించిన దొరకదు. వెల రు. 0—6—0.

గుణమంజరి:—ఇందుఁ గామ, క్రోధ, లోభ, మోహ, మద, మా
త్సర్యములను వడ్డునములు వర్ణింపఁబడినవి. ఇట్టి గ్రంథమేభావయందును లే
దు. ఇది కథా సంబంధమెంత మాత్రమును లేక పోయినను జక్కని యొక
నవల వలె నుండును. మృకుమనూరలైరి. అ యా విషయము లతి స్వభావ సి
ద్ధముగను, నతి విస్మయముగను వర్ణింపఁ బడినవి. త్వరపడినఁ గాని ప్రతులు
చిక్కవు. వెల రు. 0—3—0. రు.0-6-0లకు తక్కువ వి. పి. చేయఁబడదు.

మా చందావారులకు అంచెకూలితోఁ బై నాల్గు గ్రంథములు 1-0-0.

ఇతరుల కంచెకూలితో 0-8-0.

రాఁ బోవుగ్రంథము.

మిథునానురాగము.—ఇది యత్యద్భుతమగు నవల. రంగులపటము
లుండును. చక్కనికాలికోబైండు. చదువనారంభించిన దుద ముట్టువఱకువిడు
వరు. అన్ని విధముల బంకించఁద్రుని గ్రంథములతో సరితూగును.

పలయువారు:— మా నేజరు, కలాభిషర్థనీ,

రాయవరము, కోటరామచంద్రపురం పోస్టు,

గోదావరిల్లా అనివ్రాయవలెను.

ఆంధ్రభాషాభివర్ధనీ ప్రచురములు.

దేశభ్యుదయమున కావశ్యకమగు విషయములందున బరిశ్రమజరుగుచున్న యిక్కాలమున భాషాభివృద్ధి కగ్రస్థాన మిచ్చుట ప్రధానమైయున్నది. సంఘముయొక్క సర్వావస్థలయందును, దేశముయొక్క అన్ని భాగములయందును విజ్ఞానము ప్రచురింప చేయుటకు భాషాసేవయే ముఖ్యసాధనము. సనాతనాధుని కేతిహాసములు, ప్రకృతిశాస్త్రములు, అన్యదేశాదర్శనిక గ్రంథములు, మహాపురుషుల జీవితములు, గణితశాస్త్రములు, అర్థికశాస్త్రములు, వృత్తులును, పరిశ్రమలును, వాణిజ్యమును నడుపు విధమును దెల్పుగ్రంథములూ నవలలు లేనిహాసమును ఆంధ్రభాషాభివర్ధనీ సంఘము నివారించ బ్రయత్నించుచున్నది.

ఈసంఘమువారిచేఁ బ్రకటితంబయిన గ్రంథములు నీక్రింద

వివరించితిమి. చందాదారులకు ఇతరులకు.

1. భారతధర్మము	0—1—6	0—2—0
2. పీష్వానారాయణరావువధ	0—1—6	0—2—0
3. విద్యాసాగరునిచరిత్ర ...	0—6—0	0—8—0
4. రాజారామమోహనచరిత్ర	0—8—0	0—12—0
5. స్వాతంత్ర్యదర్శనము	0—8—0	0—12—0
6. మహారాష్ట్రచరిత్రప్రథమ భాగము.	1—4—0	1—14—0
7. అంగిలేయరాజ్యాంగనిర్మాణచరిత్ర	0—12—0	1—0—0
8. అశోకునిచరిత్ర	0—12—0	1—4—0
9. ఆరోగ్యశాస్త్రము	0—12—0	1—4—0
10 ప్రభావతి	0—12—0	1—4—0

శ్రీ పునర్ముద్రితములగు గ్రంథములు శ్రీ

1. అగ్బరునిచరిత్ర 2. వివేకానందస్వామిజీవితము.

శ్రీ ముందు రాఁ బోవు గ్రంథములు శ్రీ

1. పశుశాస్త్రము.

4. ఔరంగజేబుచరిత్ర

2. చీనాచరిత్ర

5. మహారాష్ట్ర చరిత్ర

3. జ్యోతిశ్శాస్త్రము

6. విద్యారణ్యులవారి చరిత్ర

ఈ చందాదాగులకు పేము ప్రచురించు గ్రంథములు నూరు పుటలకు 4 అణాలుచొ॥ సిచ్చెదము. ప్రవేశరుసుము నాల్గణాలుమాత్రమే చెల్లింప వలయును. దరఖాస్తుల నీక్రిందవిలాసమునకుఁ బంపించుకొనుడు.

మేనేజరు,—

ఆంధ్రభాషాభివర్ధన సంఘము (లిమిటెడ్),

మచిలీపట్నము.

—: 0 :—

మౌనవసేనాకార్యస్థానమున వెలకు

దొరకు గ్రంథములు.

రాజమహేంద్రవరము

1. కబీరు—ఇందు చరిత్రాంశము వచనముగను, ఉపదేశములు పద్యములుగ నుండును. అత్తిలి-సూర్యనారాయణగారిచే రచింపఁబడినది 02 0

2. బంగాళాదుంప—నిడదవ్వులు వేంకటరావుగారి విరచితము. 0-2-0.

3. అగ్నిపెట్టెలయంత్రకాల-కందుల శ్రీమన్నారాయణగారివిరచితము 0-4-0.

4. లోకపావనశతకము—ఇందలి పద్యములు భక్తిరసము నొలికించును. ఇదిపూడి సోమనాథరావుగారిచే రచింపబడినది. } 0—2—0
5. కొటిలింగశతకము—ఇందలిపద్యములునీతిని, దేశభక్తిని బురికొల్పును. సత్యనోలు అప్పారావు గారిచే రచింపబడినది. } 0—3—0
6. స్త్రీలయెడ మనము గావించు పంచమహాపాతకములు నాశము కృష్ణారావుగారిచే రచింపబడినది. } 0—1—0
7. వీరమతి—వీరరసప్రధానమైన నాటకము. ఇందు దేశభిమానము, స్వాధ్యత్యాగము, స్త్రీసాహసము, ప్రవర్ధింపబడును. మంగిపూడి వేంకటశర్మ గారిచే రచింపబడినది. } 0—10—0
8. భారతీయ సందేశము.— స్వదేశభిమానమును, నిదేశయాత్రవలనగలుగు శ్రయోజనములను వెల్లడించు వొక భాణము. } 0—1—6
9. భక్తితరంగిణి—ఇందు భగవద్భక్తి, దేశభక్తి, మానవ సేవమున్నగువానిగూర్చిన పద్యములుగలవు. } 0—2—0
10. దేవేంద్రనాథచరిత్రము— అత్తిలి-సూర్యనారాయణ గారి నిరచితము. } 0—2—0
11. అనాధాభ్యుదయము— నితరుల దురవస్థలును, వారి వలన దేశమునకుఁ గలుగు మహాపాపకారములును దెలుపుభాణము. } 0—2—0
12. కొివ్వవత్తులుచేయువిధము. ... } 0—1—6
13. బాబా గురునానకుచరిత్రము—ఇ.సుబ్బాకృష్ణయ్యగారి నిరచితము. ... } 0—1—6
14. ఆనందశతకము—ఇందలి ప్రతిపద్యము భక్తిసాస్పదమయి యుండును. సూరబత్తుల-సూర్యనారాయణగారిచే రచింపబడినది. } 0—2—0
15. ఉత్తమవివాహము— వివాహభేదములు ధర్మములు, విధులుదెలుపును, పాలస్త-నరసింహముగారి నిరచితము } 0—1—0

G. L. N. SARMA,
EDITOR &
PROPRIETOR.

A. APPANNA
PANTULU,
MANAGER &
SECRETARY.

గ్రంథమాల

జూర్నిడి సి పు గ్రంథ మాల.

జట్టి, బంగళారాజధాని,

++→←→←++

1. వత్సరమునకు జక్కని మూడొంధ గ్రంథములు.
2. గ్రంథములు, భాషాభ్యుదయమునకును దేశాభ్యుదయమునకు నత్యంతో పకరములైనవియు, నత్యద్భుతములు నపూర్వములైనవియు నగు నవలలు, నాటకములు, ప్రబంధములు, చరిత్రలు, ప్రకృతిశాస్త్రములు, మహాపురుషుల జీవితములు మున్నగునవి యయి యుండును.
3. గ్రంథములన్నియు విద్యత్కవులచే వ్రాయబడినవి యయి యుండును.
4. గ్రంథములఁగల్గుగద్యపద్యాదులశైలిమృదుమగురమైయొప్పుచుండును.
5. కాగితములు, నచ్చు, నత్తడమును మిక్కిలి చక్కగా నుండును.
6. గ్రంథములు శాశ్వతచందాదారుల పద్ధతినమ్ముబడును.
7. శాశ్వతచందాదారులు మాగ్రంథములన్నిటిని గొనపలెను.
8. శాశ్వత చందాదారు (పోస్టేజీచార్జీ) లియ్య నక్కరలేదు.
9. శాశ్వత చందాదారులు గ్రంథముల ఖరీదుక్రింద ముందేమియు నీయ నక్కరలేదు.

10. పుస్తకములు తయారుకాగానే వీ. పీ. గారి బంపబడును.

11. శాశ్వతచందాదారులకు సం॥నకు మొత్తముమీద మూడు గ్రంథములకును రు. 2—8—0 మించదు.

12. శాశ్వతచందాదారులు వెనుకటి గ్రంథముల గొను నెడల 1 అణా యును, గొననియెడల 8 అణాలును బ్రవేశరుసుముక్తిందర జెల్లించవలెను.

13. ప్రవేశరుసుము మొదటి వీ. పీ. తో రూ॥ బట్టుకొనబడును.

వెల్వడిన గ్రంథములు.

1 నుజనామోదిని.

ఇది వితంతు వివాహమును గూర్చి పద్యరూపముగ వ్రాయబడిన యొక చక్కనికథ. కైలి మిక్కిలి సులభముగనుండి యెంతయేని మనోహరముగ నుండును. ప్రతిపద్యమును యమకాది నియమములతోఁ గూడి యున్నది. వితంతువివాహమును గూర్చిన యుభయపక్షములవారి వాదములును యుక్తియుక్తములుగ, నదృష్టములుగనుండి చదువరుల డెందమ్ముల కెంతయే నానంద మొసంగుచుండును. సంఘసంస్కరణముం గూర్చి నియమములతో వ్రాయబడిన ప్రథమగ్రంథమిదియే. దీనిం గూర్చి యనేక విద్యార్థులనేక నదభిప్రాయంబుల నిష్పాక్షిక బుద్ధితో నెసంగియున్నారు. ప్రథమ దశ పద్యములంగనిన నెంతటి తాతిగుండెయైన నిముసములో కలుగకపోదు. పేయేల, పాత్రము నొకసారి కెప్పించుకొని తుదముట్టఁ జూచినఁ దెలియఁగలరు.

గ్రంథకర్త—మండపాక-పాఠ్యతీర్థేశ్వరశాస్త్రి గారు.

వెల శాశ్వతచందాదారులకు (అంచెకూలితో) రు. 0—6—0 లు.

,, ఇతరులకు (అంచెకూలికాక) 0—8—0 లు.

—: 0 :—

2 సావిత్రీ సత్యవంతము.

పరమ శ్రీవ్రతయగు సావిత్రీదేవి చరిత్రము నాటకరూపమున రచింపబడినది, మూడు గంటలకాలములోఁ బూర్ణముగఁ బ్రదర్శింపబడఁ దగినట్లు

గ నేర్పాటుచేచి జాగ్రత్తతో వ్రాయబడినది. అండ్లయనాటక వైచిత్ర్యము చాలవర కనుసరింపబడినది. స్త్రీలకును, బాలురకునుగూడః దెలియఁదగినంత సులభశైలిని వ్రాయబడినది. ఇందు గచకుచాదివర్ణనలు మందునకైనఁ గాన రావు. ప్రతిస్త్రీయును జదువఁదగినది. శాంత హాస్యరసములు మనోహరము గాఁ బోషింపఁ బడినవి. ఇదియును మండపాక - పాగ్వతీశ్వర శాస్త్రిగారి విరచితమే.

వెల శాశ్వతచందాదారులకు (అంచెహాలిలో) రు. 0—8—0 లు.

,, ఇతరులకు (అంచెహాలికాక) ... 0—10—0 లు.

రాఁ బోవు గ్రంథములు.

- 1 శరీషమాలికాద్వైతేఫము (నవల)
- 2 బ్రహ్మోత్తరఖండము (ప్రబంధము).
- 3 బాబ్బిలియుద్ధము (నవల).
4. హిత త్రయము (నాటకము).
5. పుత్రోదయము (నవల).
6. త్రైలింగసాంస్వతము (ఆంధ్రభాషాచరిత్రమును సంపూర్ణముగాఁ దెలుపు చరిత్రగ్రంథము).

తక్కిన విషయములు.

1. శాశ్వతచందాదారులను జేర్చుచు మా గ్రంథమాలం గూర్చి మిక్కిలి యభిమానముతోఁ బనిజేయుటకు (ప్రజెంట్లు) చాలమంది యెల్లెడల-నందు ముఖ్యముగాఁ జెన్న రాజధానిం గల ప్రతి మండలమునందును-మాకుఁ గావలసి యున్నారు. అట్టివారికి మంచి (కమీషను)గాని, మాసపేతనముగాని యియ్యబడును.

2. వ్యాపారస్థులు తమతమ ప్రకటనలను బ్రకటింపఁకొను నిమిత్తము ప్రకటన ధరలను మిక్కిలి చౌకచేసియుంచినాము. ఇంత కాలుచౌక యెందు నులేదు. (రేట్లు) వలయునన్న నీక్రిందిచిరునామాను వ్రాసినచోఁబడయఁగలరు.

చిరునామా—ఆదిభట్ల - అప్పన్న పంతులు,

మేనేజరు అండ్ సెక్రటరీ; జట్టి.

వివేకవర్ధనీ గ్రంథమాల.

నియమములు.

1. ఆంధ్రభాషామతల్లికి నేవఁ జేయుటయే యీ గ్రంథమాలయొక్క ముఖ్యోద్దేశము.
2. ఇందు ఆంధ్రభాషాభివృద్ధికి దోడ్పడఁ దగు నాలుగు గ్రంథములు రత్నరమునకుఁ బ్రకటింపఁ బడును.
2. ఇందు ప్రబంధములు, నవలలు, నాటకములు, జేశచరిత్రలు, జేశోపకారులగు కొందఱు మహనీయుల చరిత్రలు మున్నగునవి ప్రకటింపఁబడును.
4. ఈ గ్రంథమాలయందు ప్రకటింపఁబడు గ్రంథముల నన్నింటికొనుటకు నెప్పకొనువారు శాశ్వతపు చందాదారులుగా నెంచుకొనఁబడును.
5. శాశ్వతపు చందాదారులకు ఈ గ్రంథమాలలోని గ్రంథములన్నియు పోస్టేజి మేమే భరించి నూరుపుటలకు రు. 0-4-0 వంతున నిచ్చెదము. ఇతరులకు యీపుస్తకములు పోస్టేజిగాక నూరుపుటలకు 0-6-0వంతున నీయఁబడును.
6. ఇందు సవత్సరమునకు 800 పుటలకంటె నెక్కుడు కా నేరదు.
7. శాశ్వతపు చందాదారులు ప్రవేశరుసుము 3 అణాలు యివ్వవలెను.
8. ఈ గ్రంథమాలయందు ప్రకటింపఁబడు గ్రంథములన్నియు దళసరి కాగితములు, చక్కనియచ్చు, మంచిబైండు గలిగియుండును.

—ఇందు ప్రకటింపఁ బడిన గ్రంథములు—

బుధకుమారచరిత్ర:—ఇది పట్ చక్రవర్తులలో నాలవవాడగు పుగూరపుని గురించి వ్రాయఁబడిన యయిదంకముల చక్కనినాటకము. ఇందు నవరసములు చక్కగా వర్ణింపఁబడినవి. ఇందలిపద్యచమత్కృతి చదివినగాని తనివిదీరనేరదు. దీనివెల చందాదారులకు 7 అణాలు. ఇతరులకు 11 అణాలు.

తిమ్మాపుర శతానధానము:— ఇది గ్రంథమాలానుబంధ గ్రంథము. ఇం
 దలి పద్యములు మృదుమగనశైలిచే రచింపబడినవి. దీనివెల 1 అణా.
 ఇది చందాదారులకుచితము.

+రాబోవు గ్రంథములు—

1. సత్యాబాయి	†	3. హరికాళివీయము.
2. పశురామ విజయము	†	

N. B.—ఈ గ్రంథమాల కయిదుగురు శాస్త్రులపు చందాదార్లకుఁ జేర్చువారికి
 ఇందు ప్రకటించిన గ్రంథములలో వారుకోరినదనుచితముగా నిన్నబడు
 ను. మా చందాదారులే యటులానచ్చిన రోడ్లు రాబోవుగ్రంథము
 వి. పి. లేకుండా యంపబడును.

ఇట్లు

టి. కేశవరావు,

మానేజరు, వివేకనర్థనీగ్రంథమాల,

ఇనగల్లు, వెదనందిపాడు పోస్టు; గుంటూరుజిల్లా.

బీదలను

శ్రీ .

సర్వజన

సుఖస్థితికిఁ

దెచ్చుటకై

భగవానుని పుష్పహారము.

సహాయ

పాటుపడదలచిన ఈపూలమాలికకు మత్యంతావశ్యకము.

భాగవత భారతరామాయణాద్యుత్తమ గ్రంథములయందుఁ బేర్కొన
 బడి, భగవంతునకు ప్రియతమములగు భాగవతోత్తముల పరిచి చారిత్రియుల

ను, సర్వజనులకు సుబోధకమగులాగున, మృదుమగుర సరళసరస వచనమునఁ జెన్నని గ్రంథములుగా రచించి, యోపినమట్టుకు తద్గ్రంథకర్తల యుద్దేశములను అందలి నీతులను బోధపరచి సర్వులను బ్రక్తిమార్గమునకుఁ ద్రిష్ణుచు బీదలను మంచి స్థితికి దేను ప్రయత్న పడుటయే, యీ కుసుమావళి ముఖ్యోద్దేశము

ప్రకృతము భాగవతగ్రంథరాజమునందలి, సుప్రసిద్ధులగు నిరువది నలుగురు దివ్యపురుషుల సుచారిత్రములు వ్రాయబడుచున్నవి.

ఈ కుసుమరత్నములలో ధ్రువోపాఖ్యానమిప్పుడు సిద్ధమయ్యెను. ఈ గ్రంథమును విశేషించి పొగడుటకన్నను, సర్వజనులును చదివి సంతసింపఁ దగినదని చెప్పినఁ జాలుగదా? మై కనుబొందిన కుసుమావళి యందలి, ప్రతిపుష్పమును బాగుగ పరిశీలించి, భ్రమరము లెఱఁగున నందలి సునీతి నాఁ బడు మకరందమును గోలి, తదనుగుణముగ బ్రవర్తించి, దేవునిచిత్తమున కుత్తమ పాత్రలగుట శ్రేయస్కరమని కోరుపతివారును, యీ కుసుమావళి నాదరింపఁ దగు. ఈపుష్పసమితి సభివృద్ధిపరచి, ప్రపంచమున దైవభక్తిని, బీదల విద్యాభివృద్ధిని, నెలకొల్పి నపేక్షించు సర్వవర్గములవారును, ౮ రూపాయలు అధివా ౮ రూపాయల నొసఁగవచ్చును. ఈ పనుంఁడిలో గ్రంథఖర్చులుపోగా నిలువ ద్రవ్యమును, బీదబాలుర విద్యాభివృద్ధికై వినియోగపఱుతుము. ౮ రూపాయల నొక్కపెట్టున సహాయముచేయువారి పేరలను, పండ్రెండొ కుసుమరత్నములలో ముద్రింపించుటయేగాక, వానిని బహుమతిచేయుదుము. మూడరూపాయల నొసఁగిన వారిపేరులను ముద్రింపింపకపోయినను, వైకృతనామగచిన వాని నన్నిటిని బంచి పెట్టెదము.

ఈ నెలలోపల భగమునంపి తమ పేరులను రిజిస్టరు చేయించుకొను వారికి మఱి రెండు యుత్తమగ్రంథముల నుచితముగ నొసఁగెదము. వలయువారు క్రింది విలాసమునకు వ్రాయనగును,

శ్రీ రి పి ఆంజనేయులు,

భగవానుని పుష్పహార కుటీరము,

ధర్మవరము, అనంతపురం జిల్లా.

అభినవసరస్వతి.

ప్రతికాధిపతి: — జానపాటి - పట్టాభిరామశాస్త్రి.

ఇది యొక మాసపత్రిక. ఇందుఁ గ్రాచీన నవీనాంధ్ర ప్రబంధములును, నాటకములును, విమర్శనములును విద్యావిషయిక మతవిషయిక వ్యాసములును, బ్రకటింపఁబడును. ప్రాజ్ఞసమ్మతములగు తత్కాలిక వ్యాసములవలన గలుగు నానందముగాక చందాచారులకు 2-8 అపూర్వగ్రంథము లలవడును. చందా సచేత్యగమునకు రూ. 2—0—0.

ఈ కార్యస్థానమున వెలకు దొరకు గ్రంథములు.

	అ. పై.
1 అశ్వయాచార్య విజయము	4
2 కరణీకోద్ధారిణి (వూరె వీరభద్రకవి)	4
3 వాసంతికాపరిణయము	} ఇవి 2 నాటకములు.
4 కంసవధము	
5 చమత్కారమంజరి (సింహాద్రి-వేంకటాచార్యులు) ...	4
6 విరూపాక్షవీరగురుపరంపర	2
7 నీలిగీతులు (సుమతీశతకమునకు సంస్కృతము ...	2
8 వత్సల నీలిశతకము (కొండముది నరసింహము) ...	1—6
9 విశ్వగ్రాహ్మణశబ్దఖండనము	1—6
10 అల్యద్భుతవిమర్శనము (మం॥ కృష్ణద్వైపాయనాచార్యులు వేంకటరామకృష్ణకవుల యవధానములపై విమర్శనము)	5
11 నర్సారావుపేట శతావధానము (తిరుపతి వేంకటేశ్వరము)	3
12 లక్ష్మీవెలూసము (గాయనము వేంకటపతి)	4

13	చిత్తూరుజిల్లా తీర్థ విమర్శనము (ప్రతికాశపతి) ...	4
14	పశ్యాంపుశ్యాం (తరుపతి-వేంకటేశ్వరము) ఇందు జెల్లంకొండ రామారావుగారి సమస్యవిషయిక చర్చయుండును.	2
15	సంగదోషము. (సంగదోషముచే పట్టుదల వదలని యోగుల చరిత్రదెలుపు నొకచిన్న పద్యరూపమగుకథ).	3
16	పశ్యశబ్ద విచారము (తిరుపతి-వేంకటేశ్వరము). ...	2
17	వీరభాగవతము (ముదిగొండ-వీరభద్రకవి) ...	1--0--0
18	పులిందావివాహము	4

అచ్చపదుచున్న పుస్తకము.

1 ఇందుమతీపరిణయము. 2 ఎడెబాటు.

వలయువారలు సాముపంపిగాని వి. పి. ద్వారాగాని, ఈ క్రిందివారికి వ్రాసి తెప్పించుకొనవచ్చును.

~~జానపాటి~~ జానపాటి - పురుషోత్తం, నల్ల ఏడిటరు.

జానపాడు; పిడుగురాళ్ళపోట్లు; గుంటూరుజిల్లా.

వరా.—మా క్యాటలాగులోని పుస్తకములు గుంటూరులో ఉమ్మెత్తల వేంకటసుబ్బారావుగారి పాపులోహాడ దొరకును

హిందూ సుందరి.

ఇదియొక మాసప్రతిక. మహాలక్ష్మీసమాసురాలైన మొసలగంటి తామా బాయమ్మ గారి ప్రతికకు సంపాదకులు:—

ఇయ్యది హిందూస్త్రీల కుపయుక్తమగుమాగ్గముల నవలంబించి ప్రచురింపబడుచున్నది. వత్సరపుచందా రు 2-0-0 మాత్రమే

విలాసము:—

మానేజరు,

హిందూసుందరి కార్యస్థానము, ప్రేజరు పేట, కాకినాడ

శ్రీ

వేంకటరామకృష్ణగ్రంథమాల

ప్రథమగుచ్ఛము రు. 0-12-0లు— 1. శ్రీరాజానురంజనము. ప్రప్రథమమున శ్రీశ్రీ పితాపురపు రాజుగారి దర్శనముగోరి పద్యరూపముగ బంపిన యర్జీ చదువుటకు వినుటకు నింపుగనుండును. 2. అత్యద్భుతశతావధానము నాలుగు గంటలలోపుగ నొనర్పబడినది. 4. ప్రహ్లాదవంశము (శతవిధానము) ఒకగంటలోఁ జెప్పిన నూరుపద్యములు. చదువరుల కాశుకవిత్వమని తోచదు. నిరర్గళ ధారాశుద్ధిం బ్రకటించు దీనిని మీరొకసారిచదువవలయు. 4. పుష్పబాణవిజ్ఞానము సంస్కృతమునకు దెలుగు. స్వంతముగ వ్రాసినట్లుండును. 5. రామాయణము (శతవిధానము) ప్రహ్లాదవంశముతోఁ దులఁ దూగుచుండును. 6. శతవిధానము, (చెటియొకపాదము చెప్పినది). ఇది ప్రభు నిర్దిష్టంబగు పదిగంటలకాలములో నిర్వహింపబడినది. ఏనాము శతావధానము. కొన్ని పద్యములుమాత్రము. 8. అష్టావధానములు.

ద్వితీయగుచ్ఛము రు. 0-10-0 లు:— 1. కోకిలకాకము. ఇది కోకిలమును గాకమును గుఱించిన యొక చిత్రకథ. శత్రులు మిత్రులుగూడఁ దలయూఁచిన పద్యములు. 2. కవితావిమర్శనఖండనము. ఇందు గృహ్యద్వైపాయనామధారియగు నొకమహా పండితునిచేఁ జేయబడిన కుశంక లుత్తరింపఁ బడినవి. మఱియు నందందు దిరుపతి-వేంకటేశ్వరుల గ్రంథములలోని దోషములనేకములు ప్రత్యుదాహరింపఁ బడినవి. ముండనమండనము. పై ఖండనమున కిచ్చినయు త్తరమిందు నిరాకరింపఁ బడినది. 4. శతప్రాసము. 1910 సం॥ం దసరాపండువులలో శ్రీపితాపురము రాజుగారి సమక్షమున 35 నిమేషములలో రచించిన 100 పాదములుగల చంపకమాలిక. భారతకథయంతయు నిందు సంగ్రహింపబడినది. 5. శతఘ్న. తి॥వేం॥ పాండవాశ్వమేధముపై. 6 శృంగధంగము. 7. సత్యసందేశము. ఇవిరెండు నితరగ్రంథములు. రెండు గుచ్ఛములు నుకసారికొనువారికి వెల రు. 1—8—0 మాత్రమే.

నూటి ను.

- వ్యాసాభ్యుదయము—ఇందుఁ బరాశరముని మత్స్యగంధిని పరించుట సరసము గను సమయోచితముగను వర్ణింపఁబడినది... .. వెల 0—4—0
- అప్రస్తుతప్రశంస—ఇందు, వేంకటరామకృష్ణకవులకును దిరుపతి-వేంకట కవులకును జరిగిన కలహచరిత్రము పూర్ణముగాఁగలదు. వెల. 0—4—0
- భోజమహారాజాచరిత్రము—(మొదటిభాగము) ఇందుఁ గాళిదాసాది మహాకవులు భోజరాజానందమ వచ్చుటయు, వారివారి సంభాషణములు, పద్యములు, రాజబహుమానములు మిగుల మనోహరములుగానుండును. వెల 0—4—0
- మదాలస—నీతిబోధకముగఁ జేట తెనుఁగున రచింపఁబడిన యయిదంకముల నాటకము! పద్యములు గద్యములు హృద్యములు. వెల 0—8—0
- కాత్యాయనచరిత్రము—ఇది పాణినీయవ్యాకరణమునకు వార్తకములు చేసిన వరరుచి యద్భుతచారిత్రము. మృదుమధురమైనవచనము. 0—4—0
- శృంగభంగము, సత్యసందేశము—ఇవి, యితరగ్రంథములు అందఱు చదువఁదగినవి. వెల 0—2—0

మానేజరు,— కవిత, పితాపురం

గోదాపరిజిల్లా.

—: 0 :—

భారతమాత.

ఇదియొక చక్కని వార్తాపత్రిక. వ్యాసములు ఆంగ్లేయభాషలో గడు తక్కువగను ఆంగ్లభాషలో నెక్కువగను వ్రాసి ప్రతిబుధవారము విజయనగరమునఁ బ్రచురింపఁబడును. రాక్షసు, కృషి, వాణిజ్య, మత, సాంఘికాదివిషయములు గలిగియుండును. చందా సం॥కి పోస్టు ఖర్చులుసహా రు 3-0-0లు.

ప్రకటనపద్ధతులు.

తెనుగు, ఇంగ్లీషు, ఓంక భాషలలో దేనియందైన ప్రకటింపబడును.

1 కలం పం॥ కి రు 80-0-0

$\frac{1}{2}$ " " 45-0-0

$\frac{1}{4}$ " " 25-0-0

కంట్రాక్టురేట్లు మాత్రవాసిన దెలుపుదుము

మేనేజర్ (భారతమాత)

భారతమాతాకార్యస్థానము, విజయనగరము.

వెలకు సిద్ధముగనున్న గ్రంథములు.

1. కుజనుల నైజగుణ ప్రహసనము వెల. 0—3—0
2. స్వర్ణఖని ,, 0—2—0
3. భగవోపాఖ్యానము ,, 0—1—0
4. పృథుచక్రవర్తి చరిత్రము ,, 0—4—0

కావ్యములు గ్రంథములను ఒకేసారి తీయువారికి నాలుగింటిని 10

అణాలకే యివ్వబడును. మిగుల చూడ!

శీరిపి - ఆంజనేయులు, కృష్ణగవానుని పుష్పహార కట్టిరము)

ధర్మవరము; (అనంతపురంజిల్లా)

Messrs. Krishna & Co.,

MANAGING AGENTS.

“Vegunika” Book Depot.

1. ఉషఃకాలము—ఆంధ్రభాషాస్వీయ చరిత్ర 1—8—0
2. వాఁడేవీడు—అద్భుతమయివ డిక్షెక్టివ్ నవల... .. 1—2—0
3. సుందరి—ముఖ్యముగ స్త్రీలు చదువదగిన నవల. 0—4—0
4. ఆహారభావస్వామి—ప్రక్కలు బ్రద్దలగునటులనవ్వపట్టించును. 0—2—0
5. కృష్ణామమారి—సులభముగ బోధపడగల పద్యముల నవల. 0—12—0
6. సుజనామోదిని—కరుణ రస ప్రధానముగుపద్యకావ్యము 0—6—0

7. ఆంధ్రీకృతప్రష్యపాణవిలాసము—సంస్కృతశ్లోకముల
మనరియైన తెనుగు. 0—4—0

8. పావిత్రీపరిణయము—పూర్వపుటక్కిననుసరించి వ్రాయ
బడిన నాటకము. ... 0--12—0

9. ఆతడే నిజమయినన్నే హితుడు—ఒకపిల్లనవల ... 0—6—0

10. జగద్రక్షకశతకము—పన్నగనగాద్యక్షా జగద్రక్షకా!
(అనుమకుటము). ... 0—2—0

11. ఈశ్వరధ్యానశతకము---(క్షణమాత్రమీశ్వర ధ్యానమొ
నర్తు, నింద్రియములొగకిలారక యూరకుండుడీ)
అనుమకుటము. ... 0---2---0

12. సర్వేశ్వరశతకము— ఇక నిన్నేమందు సర్వేశ్వరా!
(అనుమకుటము). ... 0—2---0

N. B.—10, 11, 12 గ్రంథము, అభినవాంధ్రకవితా పితామహుండని
వినుతికెక్కి కీర్తిశేషులైన మండపాక-పార్వతీశ్వరశాస్త్రిలవారి
విరచితములు.

13. నిర్వచనకుమారసంభవము---కాళిదాసకృతమునకు సరి
యయిన. తెనుగు. ...

14. రామమోహనవిద్యాసాగర, చరిత్రకోపాన్యాసములు.... 0---4---0

15. వెంకటేశ్వర విజ్ఞప్తి (శతకము) ... 0---4---0

N.B.—పోస్తేజీలుకొనువా రేభరించవలెను.

వేగుజుక్క గ్రంథమాలను చందాదారులగువారు పోస్తేజీలు
భరించనక్కరలేదు.

చిరునామా—Messrs. KRISHNA & Co.,

MANAGING AGENTS,

Vegujukka Book Depot,

Berhampore.

తయారగుచున్న గ్రంథము

ప్రతిపాపసింహుఁడు:—చరిత్రవిషయమున
భావనిర్మాణమునకు (Characterisation) ఇయ్యది
లక్ష్యమగునని పెక్కఁడు నుడువుచున్నారు.

చిత్ర) నాటకము:—మహారాజ్యనిర్మలనమునకు గారణ
మగు గొప్ప విప్లవమును దెల్పుచు గుండెలుర్పులు
మన జేయ సమర్థమగు నాటకము.

విజయి:—ఇప్పటి దేశ కాలవ్యవస్థను దెల్పు నాంధ్రీకాంధ్రీకా
ది విషయములుగల నవల.

అద్భుతోదయము:—నూతనమార్గము ననుసరించి
హృదయరంజకంబుగ వ్రాయఁబడిన ప్రబంధము.

హతః శ్రేషము:—అద్భుతచిత్రచరిత్రగల నిరూపక నవల
(Detective Tale) వాఁడేవీఁడునుమించినదని వినిన
వారనుచున్నారు.

విలాసార్థము:—నూతనకల్పనల విరాజిల్లు చక్కని
బే నాటకము.

రాజభూషణము:—వీరరస ప్రధానమై యెంతయో శ్ర
మతోడకూర్చిన యదార్థవిషయముగల నవల.

1-5-13 } దేవరాజు-వేంకటకృష్ణారావు,
ప్రేక్షకులకుఁగింపఁజాలి. } నెక్రటరి.

నిర్దముగనున్న బాషధములు: పాఠశాల

తరగతి వ. అ. ప

1. అక్షరం వగయిరాల నివర్తించును.	3 0 0
2. భకం-డిటా	2 0 0
3. శతపుతిభిద్దలోహము-కాస, శ్వాస, శోభలను హరించు.	2 0 0
4. శతపుతిమాందూరం-పాండు, ఉబ్బువగైరాల హరించును.	2 0 0
5. ఆయస్కాంతలోహము-క్షయ, గుల్మ, డిటా	2 0 0
6. వంగం-ప్రమేహములు, పొట్టశూలవగైరాల హరించును.	1 0 0
7. నాగం-అరుచి, కాస, మేహములు డిటా	1 8 0
8. వసంతసునుమాకరం-ప్రమేహ మూత్ర క్షయహరించును.	20 0 0
9. శుద్ధచంద్రోదయం-కాస, శ్వాస, క్షయ వగైరాల డిటా	10 0 0
10. లక్ష్మీవిలాసరసం-శ్వాస, కాస, క్షయ డిటా	12 5 0
11. శిషాభక సింధూరభూషణం- శ్వాస, కాస డిటా	5 0 0
12. రజిత రసాయనం-శుక్లప్రమేహములు వగైరాల హరించును	3 0 0
13. మేహంతకరసం-20 మేహములు, 5 సెగలు డిటా	3 0 0
14. పంచబాణరసము-20 మేహములు, శ్వాస, డిటా	8 0 0
15. పుష్పంశుకరసం-వైత్య, కఫ, శ్వాస, కాస డిటా	8 0 0
16. వాతవిధ్వంసిని-వాత, డ్వర, శూలల నివర్తించును.	4 0 0
17. మహాబాలనారోదయరసం-జ్వర, సన్ని డిటా	2 0 0
18. 1 స్తూరిమాత్రలు—బాలవృద్ధులకు- కాస, శ్వాస, జ్వరము మొదలగువాటిని హరించును. 100 మాత్రలకు.	3 0 0
19. సుగంధాదిలేహ్యము-20 మేహవైత్యములు నివర్తించును. శ్లేష 1కి	4 0 0
20. మేహవాతఖండాదుద్రం-అక్షర, ఆమ వైత్యముల	„
21. మహామదనకామేశ్వరం-1000 స్త్రీలను పొందుధాతు వృద్ధివగయిరా గుణములు చేయును.	15 0 0
22. భృంగరాజతైలం-తల నెప్పి, శిరోరోగములను నివర్తించు	1 0 0
23. భృంగామలకం-తలతిప్ప, నేత్రరోగముల హరించును.	0 8 0

చిరునామా—నిడుమోలి-లింగరాజు, నేటివ డాక్టరు.
మేనేజరు-- శ్రీ సత్యనారాయణశర్మ వైద్యశాల, బరంపురము

మనమ ఫౌండేషన్ పుస్తకాల పరిశీలనాపట్టిక

పుస్తకం సంఖ్య	TPLA121B168
పుస్తకం పేరు	ప్రేమము
తారీఖు	28/10/24
ముందు అర్హ	no
వెనుక అర్హ	no
మొత్తం పేజీలు	197
నిద్ర సైజు పేజీలు	IVo
ఖాళీ పేజీలు	ix,xii,4
లేని పేజీలు	13,14 i to iv
తయారు చేసినది	munishha
పేజీలు విడదీసినది	munishha
స్కాన్ చేసినది	pragathi
పరీక్ష చేసినది	
పేజీలు సరిచూసినది	
ప్రైండ్‌యింగు చేసినది	
ప్యాకింగు చేసినది	
పరిస్థితి	Good